

А. З. БРІСКІН

ЗЕМЛЯ, ПОВІТРЯ:

ВЕСЕЛІ ВІДРЯДНІ ЗАМАЛЬОВКИ

/ НЕВИГАДАНІ ІСТОРІЇ /

ЛЬВІВ

2002-2013

З М І С Т

<i>ЧАСТИНА 1</i>	2	<i>ЧАСТИНА 2</i>	47
ЧЕРВОНА СТРІЛА	2	УХА НА ОБІ	47
АНАНАСОВІ УК-ЕНДИ	9	"НАВПРОСТЕЦЬ"	54
“ІНОЗЕМЕЦЬ”	11	ЧУДОВИЙ НАПІЙ	57
ВІДРЯДНА «ОБЖЕРЛИВІСТЬ»	14	КООРДИНАЦІЙНА РАДА	60
РОЗБИТА ТАРІЛКА	17	СУВЕНІРНА ГАРМАТКА	62
ЗЕМЛЯ, ПОВІТРЯ	21	МОЯ АДРЕСА: РАДЯНСЬКИЙ СОЮЗ	64
Т.Д.	30	«БІЛА ЛЮДИНА»	66
НЕПРОЧИТАНИЙ ЛИСТ	35	«ОЛЕГ ПОПОВ»	71
ВІРМЕНСЬКИЙ СЕМІНАР	41	СПІРАЛЬНІ ВИДЕЛКИ	76
КАЦО	45	А Є ТАКИЙ ЛІТАК ?...	81

ЧАСТИНА 1

ЧЕРВОНА СТРИЛА

Ішов 1967 рік. Львівський телевізійний завод бурхливо розвивався: проектувався Ленінградським проектним інститутом і паралельно будовався новий величезний виробничий гігант – найбільше спеціалізоване телевізійне виробництво у Радянському Союзі. Тож у цей час директорат заводу та керівники основних технічних відділів довго «сиділи» у Ленінграді у проектувальників.

Я працював у бюро нової техніки відділу головного технолога заводу, і якраз курирував у відділі - технологічне проектування нових цехів і нові технологічні процеси, які передбачалося впроваджувати на виробничих площах, що будуються.

9 листопада (відразу після дводенних Листопадових свят, які в ті роки відзначалися «дуже бурхливо») о 9 годині ранку до величезної зали, де розташовувався відділ головного технолога (в ньому працювали чоловік 50 співробітників), увійшли директор заводу Степан Остапович Петровський, головний інженер Микола Олександрович Ваннік та заступник директора заводу з капітального будівництва Маркопольський.

Оскільки Степан Остапович часто практикував, або перед святами, або одразу після них, «набіги» на управлінські та інженерні служби заводу з наступними «розносами» за передсвяткове неробство або тривале післясвяткове «розгойдування», ми всі вирішили, що в черговий раз потрапили «під гарячу руку». ». Але цього разу справа була в іншому.

У зв'язку з тим, що головний технолог ще раніше пішов у справах до одного з цехів, то начальство приймав його заступник – Анвар Ісмагілович Шаматов. (Анвар Ісмагілович – сивий кріпак середнього зросту - людина військова, полковник у відставці, свято поважав субординацію і шанував начальство. Ми пропрацювали потім з ним багато років у різних підрозділах заводу, і в глибині душі, напевно, згодом обидва відчували взаємну симпатію, але в ті роки він ніяк не міг упокоритися, що якийсь молодик (а мені тоді було 26 років) міг дозволити собі відстоювати свою думку не тільки в суперечці з ним, але і з вищим начальством.

На відміну від нього і директор, і головний інженер заводу, привчали мене - молодого інженера, (який тоді лише вивчав ази комплексного підходу до вирішення будь-якого завдання), до прояву власної думки про шляхи вирішення проблеми та знаходження необхідної аргументації для захисту цієї думки. За що я лишився вдячний їм на все життя.

Тому, щоб уникнути непотрібних суперечок і образ, головний технолог підчинив мене безпосередньо собі, чим вже завдав незабутню образу гордовитому татарину.

Керівництво розсілося з Шаматовим навколо столу в «кабінеті головного технолога» (в куті зали), і вони щось жваво стали обговорювати.

Відділ «старанно працював», але всі з-під лоба відстежували кожен рух у «кабінеті головного».

Потім Шаматов покликав до столу мене з «планіровками» складального цеху, що будується. У спільній розмові, що зав'язалася, я необережно (вкотре !) спростував, висловлену з якогось приводу, думку Анвара Ісмагіловича.

- Коли розмовляють старші за віком та посадою, молодшим належить мовчати, - скипів Шаматов.

- Добре. З Вашого дозволу, я це робитиму за своїм робочим столом. Вибачте, - з побілілим від образи обличчям, сказав я, звертаючись до керівників заводу, і пішов до себе за стіл.

За хвилин п'ятнадцять директорат підвівся і пішов.

Я розумів, що скандалу не уникнути, і прикидав, які будуть для мене його наслідки.

За годину у відділі з'явився головний технолог – Євген Йосипович Копчак. До нього одразу підійшов Шаматов, і почав доповідати про прихід директора. Потім явно почав обурюватись своєю поведінкою, тому що почав різко жестикулювати, і час від часу повертати голову в мій бік. Всі з інтересом спостерігали - чим же це закінчиться?

Мене покликали до столу головного технолога.

- Аркадію, чому Анвар Ісмагілович знову на тебе скаржиться? Я сподіваюся, що це буде востаннє, - зовсім індиферентно і стомлено промовив Євген Йосипович.

Я промовчав, тому виникла невелика пауза – всі сторони не розуміли, що робити далі.

- Степан Остапович, за результатом того, що йому щойно доповіли, дав вказівку, - зовсім іншим голосом продовжив Копчак, який виявляється вже встиг побувати у директора.

- Сьогодні ввечері ми разом із ним їдемо до ленінградських проектувальників. Поїде Ваннік, Маркопольський, начальник ОКСу заводу Левиненко, я, ти та Річард Сосульський (начальник бюро деревообробки ВГТ). Тож, будь ласка, підготуйся та візьми всі необхідні папери.

Тепер вже з побілілим обличчям стояв Шаматов: це він про все доповідав начальству, а в таке престижне відрядження з керівниками заводу взяли не його, а знову цього молодика, який «зарвався», (знову завдали незабутньої образи).

- Євгене Йосиповичу, - здивовано промовив я, - але ж на Ленінград авіарейси тільки вранці, а поїзди через день. Сьогодні якраз немає поїзда. .

- Погода погана - нельотна, і Степан Остапович вирішив їхати потягом до Москви, а звідти добиратися до Ленінграду. Наразі займаються замовленням квитків на поїзд Прага-Москва.

Десь за години півтори до відділу зателефонувала секретар директора Ірина Зиновіївна, і попросила мене (як наймолодшої з компанії, що відряджається до Ленінграду) забрати на вокзалі замовлені сім купейні квитки. Вокзал знаходився поряд із заводом, і вже через півгодини я заніс Ірині Зиновіївні чотири квитки, залишивши у себе квитки для себе, Копчака та Сосульського.

Празький поїзд на Москву тоді йшов годині о 9 вечора. Стоянка у Львові була лише 10 хвилин.

За півгодини до відходу поїзда я з'явився на пероні. Там вже стояли, чекаючи на інших, Ваннік, Копчак та Сосульський, одночасно зі мною підійшли Маркопольський та Левиненко. Не було лише директора.

По блискучих веселих очах Ванніка і його почервонілому обличчю можна було припустити, що він повечеряв перед поїздкою досить щільно і, при цьому, «перекинув» пару чарок.

- Бріскіне, а де ж наші квитки на поїзд, - посміюючись, почав він приставати до мене.

Всі повернулися до мене.

- Я їх віддав Ірині Зиновіївні, і вона сказала, що передасть їх Вам особисто, - обережно відповів я.

- Немає у мене жодних квитків, - Ваннік задоволений власним жартом, солодко позіхнув.

- Ну, що ж вдієш, тоді до Москви доведеться їхати тільки нам - Копчаку, Сосульському і мені, - підтримав жарт я.

Усі засміялися.

У цей час на пероні, з маленьким портфелем у руці, з'явився Степан Остапович, за яким його шофер Костя ніс дорожній портфель і величезну сітку, напевно, набиту всілякою їжею.

Поки вони дійшли до нас, Микола Олександрович встиг поставити риторичне запитання:

- Навіщо ж я вдома повечеряв?

Костя віддав сітку нам, попрощався і пішов.

Підійшов поїзд. Ми ще хвилин п'ять постояли, розмовляючи біля нашого вагона, потім Степан Остапович сказав:

- Ну, давайте сідатимемо. Миколо Олександровичу, давай квитки.

Ваннік розстебнув пальто, і поліз у внутрішню кишеню піджака, задумався, почав обмацувати інші кишені піджака та штанів. Всі оторопіло дивилися на нього. Його червоне обличчя почало повільно бліднути, одночасно, з червоним від гніву, обличчям Петровського.

- Мабуть квитки випали з костюму, коли я переодягався, - нарешті видавив із себе, наш, зовсім розгублений, головний інженер.

- Копчак, може Костя ще не поїхав, давай швидко до мене додому!

Копчак «рвонув» по перону.

- Копчак, стій! – зупинив Степан Остапович, – до відходу поїзду чотири хвилини.

Я витяг три квитки і простяг їх директоріві.

- Добре, давайте ви втрьох наздоганяйте на Кості поїзд у Тернополі, - сказав Степан Остапович, і піднявся разом із Ванніком, Маркопольським та Левиненком у вагон. (Тернопіль був першою зупинкою цього швидкого поїзда після Львова)

Ми пішли дзвонити на завод, щоб нічний черговий по заводу затримав Костю в гаражі і попередив його про розпорядження директора терміново їхати до Тернополю (розуміючи як він «чортыхатиметься» - кому хочеться в ніч їхати за 140 км і назад. І це – замість теплого ліжка!)

Коли ми дісталися заводу, машина стояла вже «під парами». Заїхали додому до Ванніка – квитки справді лежали на підлозі біля шафи з одягом та «помчали» на Тернопіль.

Було вже зовсім темно та сиво – крапав невеликий дощ.

Не встигли ми виїхати за передмістя Львова – Винники, як нас зупинив патруль ДАІ.

Молодий лейтенант зажадав у Кості шляхову путівку. Такої звичайно не було - виїзд, та й ще за місто, адже був абсолютно несподіваним.

З машини вискочив Копчак і, розмахуючи своїм посвідченням головного технолога одного з найбільших львівських заводів, почав доводити, що він виконує особливу особисту вказівку, всім відомого у місті, С.О.Петровського.

- Не знаю, яку вказівку виконуєте Ви, - спокійно відповів даїшник, - але в мене складається враження, що Ви не зовсім тверезі. Копчак, розлютившись і, одночасно, розгубившись, замовк. Дорогоцінні хвилини йшли.

На допомогу Копчаку з машини вийшов Річард.

Річард, середнього зросту, цікавий, надзвичайно інтелігентний і вихований чоловік років 35, поляк за національністю, дуже швидко домовився з лейтенантом, що розбиратися Костя з ним буде, коли повертатиметься - години через дві. Залишили даїшнику Костіні права водія, в талоні зробили олівцем відповідний запис - поїхали далі.

Копчак, що сидів попереду, весь час «поганяв» Костю, але у відповідь тільки чув спокійну сентенцію про те, що у Кості вдома залишилися діти, яких треба ще виростити.

Ми з Річардом тихесенько хіхікали позаду: початок відрядження з високим керівництвом нам явно подобалося (зараз тільки, написавши ці рядки, звернув увагу, що сьогодні 9 листопада 2004 р., тобто минуло з моменту подій, що описуються, рівно 37 років. Якими ж ми були тоді безтурботними та життєрадісними?!)

Коли в Тернополі ми вїхали на привокзальну площу, на високому насипі перону побачили ще стоячий наш потяг.

Вискочили з машини і побігли через вокзальну будівлю на перон, постійно поступаючись «пальму першості» у цьому забігу нашому головному технологу. Вокзал після свят був заповнений людьми, які чекали на поїзди, і швидкість нашого забігу була не дуже велика. Євген Йосипович, який вискочив першим на перон, ще встиг «поцілувати» задній тамбур останнього вагону поїзда «Прага-Москва», що вже набрав швидкість,

Але Копчак був невтомний: команду директора потрібно було виконати.

- За мною! - скомандував він, і помчав у зворотному напрямку. Ми кинулися за ним.

Повернулися на привокзальну площу. Наша «Волга» ще не поїхала: відпочиваючи, Костя протирав шибки машини. Копчак, захекавшись, підбіг до авто.

- Костю, на Хмельницький!

- Ні, не поїдемо, Євгене Йосиповичу. Бензин закінчився, поки знайдемо заправку і заправимося - втратимо дуже багато часу.

У цьому щось було, і Копчак змушений був погодитись (як потім виявився цей поїзд, на той час, у Хмельницькому не зупинявся – це була б вже неперевершена трагікомічна ситуація).

Попрощавшись із Костею, повільно пішли назад у будівлю вокзалу.

Величезний натовп стояв біля кас. Найближчий поїзд на Москву був години через три з половиною – десь близько третьої години ночі.

Пішли до чергового станцією.

У ті роки продукцію нашого заводу – телевізори «Вогник» та «Електрон» знала і поважала більшість жителів Радянського Союзу, і, природно, ми завжди намагалися використовувати вигоди представників такого заводу.

Пояснили черговому по станції ситуацію, показали чотири наявні квитки на поїзд, що пішов, і попросили відправити телеграму на наступну станцію, про те, що четвертий квиток для «зайця» Левиненко - є. Черговий пообіцяв постаратися посадити нас а наступний поїзд до Москви.

Ми піднялися на другий поверх вокзалу. Присісти, природно, не було де. Зупинилися в кутку, біля вже закритого газетного кіоску. Копчак витяг з портфеля почату пляшку імпортного коньяку з строкатою наклейкою напівоголеної танцівниці (такий коньяк у ті роки був великою рідкістю) і сумно, ні до кого не звертаючись, промовив:

- А як добре вони зараз у вагоні «сидять».

Але ми, витягнувши зі своїх сумок запаси, теж добре «постояли».

Коли прийшов поїзд, виявилось, що на нього жодного квитка немає. Але заспаний черговий станцією вирішив виконати свою обіцянку. Він повів нас до начальника поїзду – приємної жінки років сорока – сорока п'яти, яку довелося розбудити. Пояснив їй, що ми відстали від попереднього поїзду, і нас обов'язково треба довести до Москви. Жінка здивовано подивилася на трьох чоловіків, у руках яких були дорожні портфелі та квитки зі Львова до Москви на потяг, від якого вони нібито відстали у Тернополі. Потім сказала, що в поїзді насправді немає жодного вільного місця, але за чотири години звільняється купе. Якщо ми хочемо, можна провести ці чотири години в коридорі вагона, а потім вже переміститися в купе. Ми, звичайно, «захотіли».

Справді, після дещо втомливого нічного чотирьохгодинного очікування в коридорі, далі до Москви ми їхали комфортно – утрюх у купе. До нас навіть нікого не підсаджували, і відмовилися взяти гроші за проїзд, тому що у нас були квитки до Москви (І таке бувало в ті роки).

Цей поїзд до Москви прибував о пів на одинадцяту вечора. А поїзд «Прага-Москва» прибував до Москви десь раніше на три години. Копчак хвилювався: як ми знайдемо керівництво (як Петровський збирався далі добиратися до Ленінграду - не знав).

Я впевнено сказав:

- Вони поїдуть до Ленінграда потягом, який відправляється з Ленінградського вокзалу о 23 годині 55 хвилин.

-??? – погляд обох моїх супутників був промовистим.

Але я вирішив зіграти роль провидця:

- Ось побачите так і буде.

(А справа була в тому, що десь за місяць-два до описуваних подій у телевізійній передачі «Театральні зустрічі» Сергій Юрський виконував вокальну мініатюру, в якій були слова про те, що кожного вечора «о дванадцятій без п'яти з платформи першого путі» вирушає поїзд «Червона стріла» з Москви до Ленінграду, і теж саме у зворотному напрямку. Розуміючи, що керівництво заводу спробує дістатися Ленінграду в комфортних умовах, а фешенебельна «Червона стріла» їх влаштує і за часом, я і зважився бути магом)

Оскільки мої супутники не мали інших варіантів, то й вирішили, що швидко переберемося з Київського на Ленінградський вокзал, а там побачимо...

Приїхавши на Ленінградський вокзал, Копчак із Сосульським залишилися на пероні біля поїзду (раптом побачать загублених керівників), а я побіг брати квитки.

Повернувшись на перон, побачив своїх супутників, які розмовляли з космонавтом полковником, Героєм Радянського Союзу Беляєвим («Електрон» був одним із шефів загону космонавтів), який сказав, що він вже бачив Петровського та його супутників, які сідали у цей потяг.

Я тріумфував!

Яке ж було наше здивування, коли зайшовши у вагон, у який я купив квитки, ми потрапили в обійми нашого головного інженера. Виявляється, вони придбали квитки в цей же вагон.

Микола Олександрович розповів, що він уже другу добу «не знаходить собі місця» – як же ми дістанемося до Ленінграду, вже підраховував скільки грошей він нам винен за вдруге куплені квитки, тощо. А зараз, уже в поїзді, зовсім зажурився, а Степан Остапович, спокійно вмостившись читати газету, йому сказав:

- Ну чого ти нервуєш, Миколо Олександровичу? Ось побачиш хвилин за п'ять-сім вони увійдуть у наш вагон. Як він це відчув, залишається незрозумілим для всіх нас і до сьогодні (Це ж не моє обгрунтоване «передбачення»).

У Ленінграді ми всі спочатку поїхали до готелю «Європейський», де для Петровського були заброньовані місця, але скільки – ніхто не знав. Виявилось, що було заброньовано один номер, але чотиримісний. Піднявшись на потрібний поверх, побачили величезну кімнату із позолотою на стінах і стелі (старий купецький готель у самому центрі Санкт-Петербурга), але із загальними зручностями в коридорі. Оскільки наш директор був людиною надто товариською і любив у відрядженні проводити час у колі своїх співробітників, то він вирішив, що тут зупиниться сам із Ванніком, Маркопольським та Левиненком.

- А де ж ви втрюх влаштуєтесь? – звернувся він до Копчака.

- Степане Остаповичу, нам проектувальники обіцяли забронювати місця в готелі «Росія». Так що, дякую, не турбуйтеся.

Домовившись про час зустрічі у проектному інституті, ми втрюх поїхали до готелю «Росія». Там виявилось, що для Копчака було заброньовано один маленький одномісний номер та... все. Більше вільних місць у готелі не було.

- Ну нічого хлопці, помістимося в цьому номері втрюх, - кисло вимовив наш головний технолог. Такий варіант йому, з якихось особистих причин, не подобався.

Ми з Річардом вирішили залишити поки що речі в номері Копчака, і спробувати самим влаштуватися в якомусь іншому готелі. Одразу поїхали до величезного готелю «Жовтневий» наприкінці Невського проспекту біля Московського вокзалу. У холі готелю та

біля стійки адміністратора стояло чоловік тридцять претендентів на поселення. На стійці висіла стандартна табличка «Вибачте. У готелі вільних місць немає».

На переговори з жінкою-адміністратором вирушив Річард. Як видно, його зовнішній вигляд ладногого польського пана і західна манера ведення розмови дуже сподобалися ленінградській жінці, бо за хвилин десять він повернувся і сказав, що нам виділили один напівлюкс. Піднялись у номер. Це були двокімнатні апартаменти, звичайно, з усіма зручностями, і з телефоном, телевізором, холодильником, баром і т.п.

Ми твердо вирішили – «не дражнити гусаків», і про це нікому не розповідати.

Попрацювавши четвер та п'ятницю у проектному інституті, я взяв собі зворотний залізничний квиток на Львів на суботу з відправленням о 23 годині. Левиненко поїхав ще у п'ятницю, директорат збирався їхати у суботу ввечері до Москви у Міністерство, а Копчак із Сосульським затримувалися у Ленінграді ще на кілька днів.

У суботу вранці, усі ми – тимчасова львівська діаспора у Ленінграді (вірноподані співробітники Львівського телевізійного заводу) зібралися у номері свого директора (це було неписаним правилом для заводських працівників у відрядженні)

Степан Остапович, що вже поснідав, добродушно налаштований, запитав:

- Що ж ми сьогодні робитимемо? Можливо поїдемо подивимося культурні пам'ятки Петербурга? Але ви напевно вже майже всі бачили? – він уважно подивився на навколишніх, і чомусь мовчазних, співробітників.

Почалося персональне опитування «з пристрасстю». Але лише деякі з нас змогли повідомити, що бували в Ермітажі (і почувалися надзвичайно гордими за свій «високий» культурний рівень).

Тоді ця вже немолода людина, яка здобула в молодості мінімальну освіту, але безперервно, все життя, працювала над собою, обурено вигукнула:

- Та що ж ви робите місяцями, сидячи в Ленінграді? Тільки по шинках та по бабах вештаєтеся?!

Усі зніяковіло мовчали. Петровський підійшов до телефону і попросив на ленінградському телевізійному заводі ім, Козицького мікроавтобус «РАФ».

І всю суботу знайомив нас не зі «злачними» місцями Ленінграда, а з його історичною спадщиною. Ми побували і в Будинку Петра, і в Петропавлівській фортеці, і в Літньому саду, і в Ермітажі, До кінця дня, потрапивши до Російського музею, вже мало що розуміли і ніг під собою не відчували. Для одного дня емоційне та фізичне навантаження були надто великі. Але побачене за день залишило, на мою думку, незабутній слід в нас усіх. У всякому разі, я думаю, що сам я не зумів би побувати у всіх цих незабутніх місцях за всі свої відвідини Ленінграду.

(Ось так колись справжній Директор займався всебічним розвитком своїх співробітників !)

Годині о шостій вечора ми всі пішли пообідати-повечеряти в першокласний ресторан «Садко» при готелі «Європейський». Запам'яталося, що Степан Остапович, який визначав меню обіду, попросив принести, як закуску, відварену картоплю із солоними балтійськими кільками(чого не було у меню), і його прохання виконали (спеціально відварили картоплю). Загалом і стіл, і спілкування за столом були надзвичайно прості та демократичні. Петровськ). Загалом і стіл, і спілкування за столом були надзвичайно прості та демократичні.

Коли принесли рахунок Петровський швидко поділив суму на всіх, і сказав:

– З кожного по 10 рублів.

Усі полізли по кишнях. До мене нахилився Річард, і попросив заплатити за нього, бо має тільки великі купюри. Звичайно, я поклав на стіл 20 рублів.

- Бріскін, а що це ти поклав двадцятку? – недремне око директора відразу визначило ненормативну дію.

- Це й за мене, - несміливо втрутився Річард. За всієї демократичності, відстань до директора була величезною, і не скорочувалася ніколи.

Так як директорат виїжджав до Москви після 9 години вечора з Московського вокзалу, то вирішили відразу після ресторану піти в готель «Жовтневий» (який стояв поруч із Московським вокзалом), і пограти у нас у номері в карти, чекаючи часу відправлення поїзда.

Поки піднімалися Невським до нашого готелю, Микола Олександрович обережно «підначував» директора: як же йому замовили в Ленінграді, хоч і в дорогому престижному готелі, але 4-місний номер. Хто ж це так добре працює, і в номері на скільки місць усі вони житимуть у Москві?

Ми йшли позаду і тихо посміювалися, слухаючи ліниво-добродушну суперечку керівників.

Раптом Ваннік зупинився і звернувся до мене:

- А у вас у номері ми хоч усе помістимося?

Тяжко зітхнувши, почуваючи біду, я скромно відповів:

- Напевно розмістимося.

Подивився на Річарда. Його погляд явно казав, що нічого хорошого нам чекати не доводиться.

Піднялися до нас у номер. Скромно пропустили керівництво вперед до апартаментів, і залишилися з Річардом у коридорчику, прислухаючись до того, що відбувається в кімнатах.

Але там запанувала тиша, гості явно з цікавістю оглядали обстановку. Потім пролунав гучний награно-обурений голос нашого директора:

- І хто ж це живе у цьому номері?

Нам із Річардом довелося зайти до кімнати.

- Ми, Степане Остаповичу, - під загальний сміх оточуючих, тихо і скромно, опустивши голови, але з почуттям власної гідності та невідвратною відплати, дружно вимовили ми.

- Тоді, господарі-сноби, швидко давайте карти - ми сідаємо грати, а ви замовте в номер для нас гарний міцний чай.

А карт у нас і не було, в чому ми відразу і зізналися. Найсмійніше – виявилося, що їх немає в жодного із присутніх. Ось тут наш директор розлютився вже не на жарт:

- Як немає карт? Ви на якому заводі працюєте? Щоб за п'ять хвилин карти були на столі!

Нас миттєво здуло з номера – побігли по сусідніх номерах шукати злощасні карти. Хвилин через десять усі сиділи за столом, і спостерігали як Петровський, "махлюючи" у дурня, дражнить Ванніка та Маркопольського, що вони не вміють грати.

О 12 годині ночі, коли я лягав спати в поїзді "Ленінград-Львів", легкий сум обволікав мої думки: закінчилося чергове відрядження з такими незвичайними пригодами.

АНАСОВІ УІК-ЕНДИ

У так званий період застою (друга половина 60-х – 70-і роки ХХ століття) «вісімка», потім «дев'ятка», найбільш високорозвинених Міністерств СРСР (міністерств, що об'єднували підприємства оборонної промисловості) щорічно проводила в Москві закрити виставку своїх досягнень в області розробки, технології та організації виробництва цієї, вельми пріоритетної у ці роки, продукції. У січні-лютому 1968 року така виставка проводилася у приміщенні закритого радіоелектронного НДІ, неподалік станції метро «Красносільська».

Експозиція Львівського телевізійного заводу складалася з двох частин: досягнення заводу в галузі нових технологій та в галузі автоматизації управління – щойно була здана перша черга автоматизованої системи управління підприємством (АСУП «Львів»).

За підготовку технологічної частини експозиції на заводі відповідав, природно, відділ головного технолога (а в ньому – я), за експозицію АСУП – так званий у ті роки, координаційно-керуючий центр (КУЦ) заводу.

(Ця назва пов'язана з існуючими на той час, початками використання електронно-обчислювальної техніки в управлінні підприємствами, надіями на швидкий і повний перехід підприємств від «ручного» управління на комплексно-автоматизоване. Розповідали, що в ті роки директор заводу Степан Остапович Петровський – великий майстер імпровізації та вельми образних порівнянь, показуючи високим гостям приміщення машинного залу КУЦу та представляючи досягнення в галузі управління, говорив:

- Ось звідси ми отримуємо 100 тисяч команд за добу і ... всі - виконуємо!

І що дивно – всі державні мужі, які його слухали, погано розуміли за термінологічну різницю між програмними та управлінськими «командами», свято вірили, що так це і є.

Надалі КУЦ, як і інших заводів, перейменували на відділ АСУП)

Щоб не сидіти весь час на виставці у Москві, ми підготували для наших експозицій стендистів-москвичів і поїхали до Львова.

Тижня через два після повернення з Москви, у п'ятницю, на початку робочого дня мене терміново викликали до кабінету директора. Там вже знаходилися головний інженер, головний технолог, начальник КУЦа Артур Федорович Земсков та начальник відділу науково-технічної інформації заводу Софія Леонтіївна Маршавка.

Нам сказали, що в суботу об 11 годині ранку виставку в Москві збираються відвідати завідувач відділу оборонної промисловості ЦК КПРС товариш Сербін (особа, яка буда цілком недосяжна для нас простих смертних, на виклик якого Міністри СРСР прибували негайно) і наш Міністр радіопромисловості СРСР Валерій Дмитрович Калмиков. Тому, щоб забезпечити якісне подання інформації про наш завод, завтра о 6-й ранку до Москви мають вилетіти Земсков та Бріскін. Наказ був виданий, Софія Леонтіївна забезпечила нам термінове отримання посвідчень про відрядження і грошей, принесла квитки на літак, і ми з Земсковим домовилися зустрітися наступного дня о пів на шосту ранку в аеропорту.

(Артур Федорович Земсков – людина абсолютно неординарна, вже пропрацював перед цим кілька років головним технологом заводу, мав великий вплив на формування моїх особистісних і ділових якостей. У той час йому було 33 роки, і він трагічно загинув у 37 років. Я зараз майже вдвічі старше за нього – живого, але досі в деяких питаннях дивуюсь і рівняюся на його життєві та професійні позиції. Чого тільки варта його сентенція: «Покарати підлеглого, коли тебе самого покарало вище керівництво, – справа нескладна і нехитра. Ти спробуй покарати підлеглого за неякісно виконану роботу, коли над тобою «абсолютно безхмарне небо» і ніщо тобі не загрожує. Ох, як це складно! Але тоді ти стаєш правдивим керівником, а не передаючою ланкою у вертикалі управління».)

До 10-ї години суботнього ранку прибули на виставку. Покрутилися там до пів на дванадцятую, і нам повідомили, що ні Сербін, ні Калмиков сьогодні на виставку не прийдуть. Відмітили відрядження, і пішли гуляти по Москві. Придбали авіаквитки до Львова на 19 годину, зайшли до ресторану “Москва”, щільно та смачно пообідали. Але щось треба привезти додому в подарунок з такого “тривалого і плідного” відрядження до Москви ?!

На той час, у Москві можна було купити у магазинах будь-які продукти, про які у Львові тільки чули. Тому вирішили купити додому по великому ананасу – красиво та не дуже дорого. Що й зробили. І задоволені собою і відрядженням вирушили до Львова.

У понеділок, прийшовши на завод, усім хвалилися: у якому “класному” відрядженні побували, і як здорово “закупилися”. Нам всі заздрили і “натякали”, що так щастить лише “дурням”, та й то – лише один раз у житті.

Але в п'ятницю вранці по внутрішній заводській радіотрансляційній мережі передали наказ: Земскову та Бріскіну терміново зайти до приймальної директора.

Коли я там з'явився (майже одночасно з Артуром), то побачив, що на нас чекає Софія Леонтіївна Маршавка з посвідченнями про відрядження для нас до Москви та квитками на перший суботній авіарейс: у суботу об 11 годині ранку виставку мають відвідати Сербін і Калмиков.

До 10-ї години суботнього ранку ми прибули на виставку. Покрутилися там до пів на дванадцяту, і нам повідомили, що ні Сербін, ні Калмиков сьогодні на виставку не прийдуть. Відмітили відрядження, і пішли гуляти Московою. Придбали квитки на Львів на 19 годин, зайшли до ресторану “Будапешт”, щільно та смачно пообідали. Купили додому по великому ананасу – красиво і не дуже дорого. І задоволені собою і відрядженням вирушили до Львова.

Вийшовши у понеділок на роботу, розповіли друзям-заводчанам про чудове продовження, що стають традиційними, суботніх ресторанних обідів у Москві. Хтось запропонував назвати цю суботню операцію - "Ананасовим вікендом"

Артур на це помітив: "Нехай, буде над чим посміятися і позаздрити самим собі, коли ми станемо пенсіонерами" (Ох, як це здавалося далеко!)

Минуло два тижні. У п'ятницю вранці по внутрішній заводській радіотрансляційній мережі передали прохання Земскову та Бріскіну терміново зайти до приймальної директора.

Коли ми там з'явилися, то не дуже здивувалися, що на нас чекає Софія Леонтіївна Маршавка з посвідченнями на відрядження для нас до Москви та квитками на перший суботній авіарейс: у суботу об 11 годині ранку виставку повинні відвідати Сербін і Калмиков.

До 10-ї години суботнього ранку ми прибули на виставку. Покрутилися там до пів на дванадцяту, і нам повідомили, що ні Сербін, ні Калмиков сьогодні на виставку не прийдуть. Відмітивши відрядження, і пішли гуляти вулицями Москви. Придбали квитки на Львів на 19 годин, зайшли до ресторану “Центральний”, щільно та смачно пообідали. Купили додому в ананаси – красиво і не дуже дорого. І задоволені собою, і Сербіним з Калмиковим, вирушили до Львова.

Наступної п'ятниці вранці мені зателефонував Земсков, і запитав:

- Ну що, завтра летимо обідати до Москви?
- А що, надійшла команда?
- Ще ні, але як ми без обіду в ресторані «Метрополь» ?

Посміялися... І потім ще тижнів зо три, щоп'ятниці, з надією прислухалися до оголошень по заводській радіотрансляції, але, на жаль, нас уже ніхто терміново не викликав до приймальної директора.

P.S. З Валерієм Дмитровичем Калмиковим я, нарешті, зустрівся через два роки, коли ми підписували наказ Міністра про створення СКБ системотехніки та призначення Артура Федоровича Земскова його начальником, а з Сербіним – через чотири роки, представляючи йому на одній із виставок новітні досягнення в галузі АСУП.

Років через 8-9, приїхавши в січні місяці з Москви до Горького, і, вийшовши на привокзальну площу, я раптом відчув у морозному повітрі цього, напівзакритого, міста сильний запах ананасів. Відразу спало на думку, що починається продовження ананасових уїк-ендів. Але, на жаль, все виявилось значно прозаїчніше. У місто, в магазинах якого в ті роки не було ні олії, ні ковбаси (але було багато жирної свинини), завезли у великій кількості свіжозаморожені скибки ананасів. Коли вони у вітринах прилавків почали розморожуватись, то місто й огорнуло таким одурманюючим запахом тропічних фруктів.

« ІНОЗЕМЕЦЬ »

Наприкінці 60-х років минулого століття в Москві було збудовано новий готельний комплекс «Росія».

Коли ще весь комплекс повністю не був зданий в експлуатацію (на мою пам'ять, функціонували лише Східне та Західне крила готелю), електронівці, разом з іноземцями, вже почали його «освоювати».

Ця історія сталася, коли я вперше жив у «Росії». Годині о сьомій вечора вирішив піти прогулятися Московою. Нижче поверхом жили інші львів'яни, тож хотів зайти до них та запропонувати скласти мені компанію. Накинув на плечі пальто (чорне, приталене - по моді тих часів), насунув на голову капелюх (вельми елегантний, наймодніший, з підгорнутим вгору кантом, в таких тоді почали ходити, щоб підлаштуватися під західну моду, молоді та «молодящіся» члени Політбюро ЦК КПРС), і, вийшовши в коридор, почав зачиняти двері номера.

Позаду до мене хтось підійшов. Я обернувся.

Переді мною стояв молодик середнього зросту, в джинсах і шкіряній куртці (авангардний «прикол» того часу), який з посмішкою запитав:

- Бундесрепублік?

- Ага, - розмірковував я, - говорить німецькою - точно німець.

Цей глибокодумний висновок змусив мене зібрати всі свої знання німецької мови (а вивчав її я в школі цілих вісім років: з третього по десятий клас, і потім в інституті ще два роки), і зі справжнім російським акцентом (я думав, що це зійде за берлінський діалект) відповів:

- Найн. Зов'єтуніон.

Мій «співрозмовник» несподівано різко розвернувся і «сіганув» коридором з такою швидкістю, що за дві секунди його «слід уже простиг» за поворотом коридору, хоча цей поворот знаходився від мого номера за метрів п'ятнадцять.

Я розгублено дивився йому в цей слід, намагаючись зрозуміти, що сталося.

Нарешті зрозумів. До мене звертався, прийнявши мене за іноземця, звичайний радянський «фарцовщик». Як видно, він збирався придбати в мене якісь закордонні ганчірки. Зрозумівши свою помилку, і боячись неприємностей, він і кинувся навтьоки.

Але, в глибині душі, я все ж таки був дуже задоволений, що мій імідж змусив нашого, мабуть, знаючого «толк» в іноземцях, спекулянта - так помилитися.

І пам'ятаючи цей кумедний епізод, я за кілька років самовпевнено погодився зіграти роль іноземця.

Часто буваючи у Москві у відрядженнях, я завжди намагався не залишатися в ній на вихідні. У суботу-неділю всі знайомі москвичі, займалися собою, своїми сім'ями, а побратими-відрядженні встигали набриднути за тиждень. Тому намагався закінчувати вирішення питань відрядження в п'ятницю, і їхати додому, або, якщо було продовження відрядження в інші міста, то, по можливості, їхати на вихідні туди.

(Згадується такий кумедний випадок. Затримавшись наприкінці літа в Москві, нудьгуючи, прогулювався суботнім вечором по Садовому кільцю. Годині о сьомій, піднявшись Кільцем майже до вулиці Горького, зайшов у гастроном. Щось у цьому гастрономі було не так, незвичайно. Озирнувся і зрозумів. Вся величезна площа гастронома по периметру була заставлена до стелі ящиками, з копошаюся в них зеленою живністю.

Виявилось, що з якихось причин Франція відмовилася від постачання партії живих радянських раків, і всю партію завезли до цього гастронома.

Я ніколи в житті не бачив, щоб живі раки – такий смачний «дефіцит» продавали

у державній торгівлі, та ще й у такій кількості. І, як справжня радянська людина, став у невелику чергу за несподіваним везінням. Кілограм раків коштував близько трьох рублів. Тому я купив два кілограми живих раків, які мені загорнули у великий конусоподібний паперовий кульок, довжиною майже півтора метри.

І тільки-но вийшовши з гастроному з цим величезним кульком, через який я зовсім не міг бачити щось навколо себе, я замислився - що ж робити з цими живими раками ? Жив я в готелі – там, звичайно, варити раків не було де. Куди ж податися?

А у величезному кульку раки влаштували справжню бійку: від їхньої боротьби гул стояв такий, що перехожі здивовано і насторожі почали на мене оглядатися.

Підійшов до телефону-автомата. Жонглюючи кульком і записником, почав набирати номери телефонів знайомих москвичів. Як і слід було чекати – телефони, теплого літнього суботнього вечора, не відповідали: хтось поїхав за місто, хтось пішов у театр, а інші, очевидно, просто гуляли містом, вдихаючи вечірню прохолоду після спекотного дня.

Що ж робити ? Не викидати ж такі ласощі, що несподівано з'явилися?

Нарешті один із телефонів відповів. На radoцax я не питав господарів, чи хочуть вони мене бачити, тільки попросив поставити на вогонь велику каструлю з підсоленою водою, і сказав, що за годину буду в них – добиратися треба було на околицю Москви).

Але одного разу, року 71-го, нам з Левком Шубіним довелося залишитися на вихідні в Москві.

Прокинувшись в суботу вранці, ми почали вирішувати - як провести цей вихідний день. Левко запропонував піти на денну (о 12 годині) виставу в Театр сатири. На спектаклі цього театру квитки й у будні «просто так» дістати було неможливо. А тут у вихідний день! Я висловив свої сумніви. Але вальжний, снобуватий і вилощений Левко Вікторович запевнив, що на спектакль ми потрапимо.

- Тільки ти маєш зіграти роль іноземця, який російською мовою не володіє, - попередив мене мій напарник. Пам'ятаючи, як одного разу мене вже вважали за іноземця, я легко погодився зіграти роль «німого».

Прийшли до театру. У касах ні про які квитки не могло бути й мови. Стояв натовп страждених, які сподівалися на диво – несподівана поява «зайвого квитка».

Левко Вікторович попросив касира викликати адміністратора театру. Адміністратор прийшов.

- Я працівник зовнішньоторговельного об'єднання Міністерства зовнішньої торгівлі СРСР, - представився новоявлений Остап Бендер, тобш Левко Шубін

.- У нас виникла така проблема: вчора до нас приїхав наш торговий партнер з Югославії, - тут він показав на мене, який стояв поруч, уважно вслуховуючись у їхню розмову і «нічого не розуміючи».

- І сьогодні ввечері він їде додому. Наш югослав, - продовжував Левко, - багато чув про Ваш театр, і незважаючи на те, що ні слова не розуміє російською, хоче обов'язково потрапити на спектакль.

Я продовжував явно прислухатися до їхніх переговорів, переводячи очі з одного на іншого, демонструючи свою зацікавленість та повну відсутність розуміння. А в голові у мене копошилося одне запитання: якщо Левко – Бендер, то яку роль граю я. Паніковського чи Козлевича ? На Балаганова я не тягнув – не та вагова категорія.

Адміністратор уважно глянув на мене. Я видав саму, на мою думку, чарівну посмішку. Але при цьому мій рот не розмикався.

Адміністратора у цій ситуації явно щось бентежило. Він відчував, що щось не так.

Але багаторічний досвід роботи та спілкування з московськими сановниками різного рангу, не дозволяли йому ризикнути і просто виставити нас геть. Він думав: що ж йому з нами робити? У мене вже з'явилася надія переглянути виставу Театру сатири.

Нарешті адміністратор прийняв рішення і звернувся до Левка, постійно посилаючи посмішки в мій бік:

- Розумієте, у залі справді на цю виставу немає жодного вільного місця. Якби Ви були один, - сказав він Шубіну, - то я посадив би Вас на приставний стілець. Але нашого іноземного гостя, - адміністратор послав у мій бік чергову посмішку, - посадити на приставний стілець...? Ви ж самі розумієте – незручно. Тому, коли югославський товариш збереться наступного разу до Москви, зателефонуйте мені, будь ласка, заздалегідь, і я забезпечу Вам гарні місця у залі.

Хоча внутрішньо я слухав цей приголомшливий хід адміністратора з величезним захопленням, вочевидь, зовні ми обидва трохи розгубилися, тому прощальна посмішка адміністратора була вже відверто іронічною.

"Іноземцем" я виявився неякісним. Але одним із перших московських «іноземних шпигунів-терористів» мені, здається, вдалося стати з успіхом.

Якось я не зумів дістати на п'ятницю авіаквиток Москва-Львів. Квитки були лише на обідній час у суботу. Тому, переночувавши, годині о 9 ранку, захопивши з собою «відряджу вальний» портфель, я розрахувався в готелі, і вирушив в універмаг «Дитячий світ» купити якийсь подарунок маленькому синові. В універмазі побачив, чудово виконаний, пластмасовий, прозорий настільний дитячий годинник, виробництва НДР. Годинник був розміром з 14-ти дюймовий комп'ютерний монітор, всі пластмасові деталі (шестирні, тяги, маятник і т.п.) були різнокольорові, і, головне, годинник «ходив»! Для цього потрібно було тільки легенько штовхнути маятник. Видовище було приголомшливе!

Купив цей годинник, упакований в оригінальну гарну картонну коробку з ручками, і щасливий залишив «Дитячий світ».

Але до відльоту літака було дуже багато часу. Треба було якось його «вбити».

Я ще не був у новому кінотеатрі "Жовтень" на Калінінському проспекті (Новому Арбаті). Вирішив поїхати туди, і подивитися прем'єру якогось фільму. Справді, в «Жовтні» йшла прем'єра фільму «Доля резидента» з Георгієм Жженовим у головній ролі. Сеанс уже розпочався, але мені продали квиток та пустили до зали. У залі, на цьому ранковому суботньому сеансі, було чимало порожніх місць, тож у темряві я вибрав місце з вільними по обидва боки від мене кріслами. Поставив на підлогу з одного боку від себе портфель, з іншого коробку з годинником і подивився на екран.

Фільм розпочався нещодавно, і я легко вловив пропущений сюжет. З цікавістю стежив за розвитком подій на екрані. Справді, був добре поставлений радянський детектив, з чудовою грою акторів.

Але десь у другій половині фільму, в епізоді, коли в західнонімецькій резидентурі американської розвідки, шеф-резидент розмовляє зі своїм помічником, у фабулі фільму відбувається щось незрозуміле: у кімнаті резидента починає явно чути «цокання» годинникового механізму - десь закладеного вибухового пристрою. Я гарячково і безуспішно намагаюся зрозуміти логіку сюжету – нічого не виходить. А вибуховий механізм «тікає», і найдивовижніше, персонажі на екрані не звертають на це ніякої уваги! Починаю озиратися: а як же віддалені сусіди? Вони чомусь теж крутять головами у різні боки. А механізм «тікає», і поступово голови всіх глядачів починають повертатися з усіх боків у мій бік?

І тут я зрозумів! Дитячий годинник! Я, мабуть, захопившись фільмом, штовхнув ногою коробку з годинником, і він "пішов". А, виявляється, пластмасовий механізм дитячого годинника видавав досить гучний звук. Нахилився і швидко рукою зупинив маятник. "Тікання" у залі припинилося. Голови глядачів поступово обернулися до екрану. Але до кінця фільму я час від часу відчував звернені в мій бік погляди то одного, то іншого глядача.

Підозра у "тероризмі" існувала навіть у ті далекі спокійні роки.

ВІДРЯДНА «ОБЖЕРЛИВІСТЬ»

Я маю шкільного приятеля – Юрка Медведєва. Ми з ним провчилися в одному класі 10 років. Це був найкрасивіший хлопчик у нашому класі, а може й у всій школі. Дівчатка завжди від нього божеволіли. Але крім того, що він був зовні цікавим хлопцем, Юрій був розумним і надзвичайно здібним: найкращим шахістом у класі, та єдиним у нашому класі «професійним» радіоаматором.

І виріс він у висококласного радіоінженера. У 80-х роках минулого століття Юрій Андрійович Медведєв очолював, більш ніж двотисячний колектив, Інституту телевізійної техніки львівського об'єднання «Електрон», який на той час ведучим в СРСР в галузі «ширпотребної» телевізійної техніки.

Але значно раніше, десь у 1967 р., тоді ще зовсім молоді інженери Львівського телевізійного заводу Юрко Медведєв і я, зустрілися у відрядженні у Москві.

Після закінчення школи ми бачилися досить рідко, незважаючи на те, що вже кілька років працювали на одному заводі. Звісно, дуже зраділи зустрічі – було що згадати і що обговорити з сьогоднішнього життя.

Але в пам'яті залишилися кілька моментів цих зустрічей, які характеризують різнобічність мого шкільного приятеля

По-перше, як я не чинив опір, він мене затагнув на спектакль «Дні Турбіних».

Тоді Булгаков у країні, м'яко кажучи, не дуже шанувався: «Дні Турбіних» було дозволено ставити лише московському театру ім. Станіславського, решта театрів країни (і, природно, глядачі) були позбавлені такого задоволення. Постановка була унікальна, тим більше, що в ній брали участь провідні актори країни. І це було так давно, що, на жаль, уже покійний, Народний артист СРСР Євген Леонов міг собі дозволити приголомшливо зіграти в цій виставі роль юного Ларіосіка. Отже, досі я вдячний Юрку за подароване мені задоволення.

Наступного дня Юрко повів мене обідати в ресторан «Арагві». Так як я часто зустрічав згадки про цей ресторан у книгах про стару купецьку Москву, мені цей похід був дуже цікавий.

Прекрасна тиха обстановка «Арагві» та чудова кухня принесли велике задоволення. Але, коли на довгастих металевих тарілочках подали розпущений гарячий сир «Сулугуні», я ніяк не міг зрозуміти як його їсти. І Юрко, зрозумівши моє замішання, взяв виделку, «намотав» на неї «Сулугуні», і стягнув його з виделки шматком лаваша. Наука була прийнята.

За сусіднім столом поодиноці обідав вальяжний, чудово одягнений, чоловік років сорока п'яти, східної зовнішності. Коли ми прийшли до ресторану, він, мабуть, уже був там досить тривалий час. На столі стояло кілька пляшок гарного вина і, у цеберці з льодом, пляшка шампанського. По центру столу стояла велика кілограмова відкрита банка чорної ікри з встромленою столовою ложкою. Я, вихований у сім'ї з дуже скромними статками, був одразу вражений такою розкішністю. І щоразу, коли наш сусід підносив цю ложку до рота, запиваючи кількома ковтками вина, я змушений був відволікатися при отриманні повного задоволення від прекрасних, поданих нам страв. Заздрість – хробак самопоїдання!

Коли ми пообідали та йшли, нашому сусідові тільки почали подавати гаряче.

Потім кілька років ми з Медведєвим у відрядженнях не зустрічалися.

А 1970 р. було організовано СКБ системотехніки об'єднання «Електрон». Ми гасали з химерною ідеєю поміняти в Союзі всю держстандартизовану технологічну документацію під вимоги АСУП під своє бачення. І були впевнені, що свого досягнемо. Адже для більшості з нас тоді було лише близько тридцяти.

Наприкінці літа до мене, у сектор нормативної бази АСУП, прийшла на роботу Алла Медведєва – дружина Юрка. Алла Сергіївна, тридцятирічна дуже красива жінка, за фахом

інженер-силікатник, на той час не мала жодного уявлення, що таке АСУП, і що є її нормативною базою.

Але я вирішив, що за два тижні вона з усім ознайомиться, і поїде до Москви «пробивати» питання зміни ДСТУ.

Тоді я чітко виконував усі поставлені перед собою плани. Через два тижні Алла Сергіївна отримала посвідчення про відрядження, спецдопуск і всі необхідні документи для першої стадії вирішення питання в Головній організації зі стандартизації Міністерства радіопромисловості СРСР – Московському Центральному конструкторському бюро «Еталон»

Як було заведено в ті часи в оборонній промисловості, всі документи були оформлені за закритими назвами організацій: Алла Сергіївна представляла організацію п/я № такий-то, і направлялася вона в п/я № такий-то.

Але, все ж, саму Аллу відправити до Москви я не ризикнув, тому одночасно з нею поїхав у інших справах також до Москви. Юрко Медведєв теж знайшов справи у Москві, і поїхав із нами. Усі ми оселилися у готелі «Метрополь». Наступного ранку кожен вирушив у своїх відрядних справах. Я з Аллою домовився зустрітися о першій годині дня біля готелю «Москва», щоб вона мені розповіла, як пройшла її перша зустріч у ЦКБ «Еталон».

Зустрілися. Алла Сергіївна розповіла, що доволі легко знайшла ЦКБ. Перепустка вже була замовлена. Її прийняв головний інженер ЦКБ. Алла розгорнула перед ним усі наші грандіозні плани, щодо реформування Держстандартів на технологічну документацію у всій країні. Її співрозмовник (як людина досвідчена, яка розуміла всі складнощі та труднощі зміни будь-якого держстандарту, не кажучи вже про їхнє комплексне «перекроювання») поставився до наших пропозицій дуже обережно. Але в повітрі вже тоді віяло новою всесоюзною «компанією» – з комплексної автоматизації процесів управління. Тому він обіцяв Аллі докладніше розібратися з питанням і «прозондувати» перспективи його вирішення у Міністерстві стандартизації СРСР.

- До речі, а яку відкриту назву має наша організація? - раптом, перервавши свою розповідь, запитала Алла.

- СКБ системотехніки. Треба б це знати, - відповів я. – А чому ти раптом цим зацікавилася?

Виявляється, наостанок головний інженер ЦКБ попросив Аллу залишити свої львівські координати і запитав:

- А яка ж відкрита назва Вашої поштової скриньки?

А Алла, яка за два тижні роботи в СКБ, ще не запам'ятала назви організації-роботодавця, з легкою посмішкою, впевненою в собі, гарною жінки, відповіла:

– Ну, це, як Ви самі розумієте – секрет.

Здивованому головному інженеру ЦКБ, який мав найвищий рівень допуску до секретних документів “оборонки”, нічого не залишалось, як попрощатися з гостею та проводити її до дверей кабінету.

Прослухавши цю розповідь, я непристойно голосно сміявся прямо по центру Москви, дуже задоволений винахідливістю нової співробітниці.

Вирішили, що зараз зайдемо до ЦУМу, і потім десь пообідаємо. Переходячи від готелю "Москва" до ЦУМу, біля Великого театру раптом побачили, мабуть, когось чекаючого Юрка. Він нас не бачив.

Алла зацікавлено сказала:

- Кого це Юрко тут чекає? Мабуть призначив побачення якійсь зі своїх московських пасій?

Я одразу занервував. Що ж робити?

А Алла продовжувала:

- Давай п очекемо і побачимо - може хтось прийде.

І я миттєво наважився. На весь голос, намагаючись перекричати гул транспорту, що їхав суцільним потоком проспектом Маркса, я закричав:

– Юрко! Юрко!

Алла Сергіївна потім довго сміялася над моїм голосом, що підсів, тим більше, що як виявилось, закінчивши свої справи, Медведєв стояв і вирішував: чи піти в готель, чи піти щось подивитися?

За рік ми знову зустрілися з Юрком у Москві. Був спекотний день кінця серпня місяця.

У коридорі міністерського Главку (на 2-ій вулиці Ямського поля) до мене підійшов Медведєв і запропонував піти кудись добре пообідати.

Я із задоволенням погодився, але з однією умовою: тому що була велика спека, - ми підемо обідати туди, де можна з'їсти гарну окрошку. Так і вирішили.

Спускаючись від Білоруського вокзалу по вулиці Горького, ми заходили до кожного ресторану, до кожного кафе, але ніде сьогодні не було окрошки. А сонце припікало, піт з нас котився струмками.

Нарешті, на площі Маяковського, в ресторані «Софія» знайшли окрошку.

Сіли за стіл. До нас підійшов офіціант і запропонував ознайомитися з меню.

– Не треба, – відповів Юрко. – Що Ви нам можете запропонувати на закуску та гаряче у суто болгарському дусі?

- На закуску салат асорті (на мою пам'ять, він називався щось типу «Оревуадур?»), на гаряче асорті з баранчика.

- Ну так і давайте: два салати, дві окрошки, два асорті з баранчика, пляшечку сухого болгарського вина, а потім каву, - замовив Медведєв.

У ресторані було прохолодно – працювали кондиціонери (у ті роки це було в новинку), затишно, тихо грала музика. Ми стали приходити до тями.

Нам принесли вино та салат. На великій страві тарілці лежали концентричними колами: шпроти та ковбаса, бринза та шинка, маслини та лимони, сир та перець тощо. Все це було рясно прикрашене зеленню. Що тут було болгарське, ми так і не змогли зрозуміти. Хіба що перець – болгарський ?

Потім подали окрошку. Вона була холодна, і тому вже дуже смачна. З'їли із задоволенням. Нам уже було зовсім добре. Подумували - може відмовитися від гарячого?

Тут два офіціанти принесли на наш стіл дві жаровні, на яких стояли пательні, повні смаженого м'яса. На кожній із сковорідок лежало цього гарячого, «скворчачого», одурманючо-захоплюючо-запашного м'яса, напевно, близько кілограма. Ми з Юрком таке бачили вперше, але виду не подали. Почали куштувати.

Кожен шматочок м'яса був оригінальним: шматочок сідла баранчика, шматочок печінки, шматочок стегна, шматочок легені тощо. Все було дуже смачно. Ну, просто смакота!

Але наші шлунки були небезрозмірні. Кожен почав пропонувати шматочки м'яса, що залишилися на своїй сковорідці – іншому. На жаль, ми були однаково ситі.

Обидва вже зрозуміли, що асорті з баранчика – не порційна страва, таку жаровню замовляють одну на стіл. Але залишити таке блаженство напательнях ми не змогли. Тому продовжували запихати залишки баранчика.

Після цього швидко випили каву, розраховалися з офіціантом (від усіх справ одна така жаровня з асорті коштувала 3 крб. 50 коп. – запам'ятав на все життя) і віддихаючись вийшли з ресторану. Нам здавалося, що мінімум три дні – ми нічого їсти не зможемо.

Юрко мешкав у «Метрополі». Тож повільно почали спускатися вулицею Горького.

Біля готелю "Москва" продавали кавуни.

– Давай купимо пару кавунів у готель, – запропонував Юрко.

Так і зробили - купили два 7-8 кілограмових кавуна, і вирушили до Медведєва в номер

На мій великий подив ми обидва кавуни протягом години «оприходували», після чого мій товариш ліг на ліжко, перекинувся на живіт, і солодко заснув.

Я був вражений, бо сам з великими труднощами, дістався свого готелю, і потім всю ніч промучився - не міг заснути від величезного тягара в животі.

За кілька років ситуація повторилася.

Цього разу ми були втрьох: начальник відділу інформації СКБ системотехніки Лев Вікторович Шубін (наш постійний гід московськими ресторанами), його співробітник Слава Умінський і я. Зайшли ми вдень у ресторан «Будапешт» легенько поїсти. У зв'язку з цим взялися переглянути меню, щоб не помилитися у виборі страв і не переїсти.

Побачили в меню: "короп, запечений з картоплею в сметані". Ми з Левком – великі любителі риби. Відразу почали наполягати на виборі цієї страви. Умінський намагався чинити опір, але чи то сили були нерівні, чи то з поваги до старших за віком, - досить швидко здався.

Лев Вікторович покликав офіціанта та замовив якусь легку закуску, 200 г горілки та - ..., і будь ласка, три коропи, запечені з картоплею в сметані. Тільки принесіть все одразу - у нас мало часу, - закінчив замовлення Левко.

Все рівно, довелося чекати на хвилини тридцять – ресторан був першокласний, все готувалося на замовлення.

Коли нам три офіціанти принесли рибу, ми злякалися: на трьох металевих овальних стравах лежали три чудові коропи, кожен по кілограму, обкладені кружальцями запеченої картоплі. Видовище було чудовим.

Виявилося, що замовлена страву «короп, запечений з картоплею в сметані» - страву не порційна. Її, як правило, теж замовляють на стіл. Крім того, виявилося, що Слава Умінський взагалі риби не їсть !

Довелося нам із Левком вдвох «попрацювати» над трьома дуже смачними коропами. Щоправда, ми половину картоплі Славі таки виділили.

Поїли ми дуже смачно, отримали від їжі велике задоволення, але про те, що ми зайшли «легко поїсти», нам з Левком згадувати було незручно.

З того часу я став дуже шанобливо ставитися до ресторанної папки «Меню».

РОЗБИТА ТАРІЛКА

Ішов 1970 чи 71 рік. Ми, начальник СКБ системотехніки об'єднання «Електрон» Артур Федорович Земсков та я, пізно ввечері прилетіли у відрядження до Москви. Зазвичай Артур зупинявся у готелі «Україна». Але цього разу щось не склалося – ми прилетіли та не знали, чи замовили нам номер в «Україні».

З аеропорту зателефонували до готелю та з'ясували, що броні на нас на сьогодні – немає, а на завтра – є.

Почали вирішувати, що ж нам робити.

У ті роки весь керівний склад нашого об'єднання зупинявся в Москві у самому центрі міста - в інтуристівському готелі «Метрополь» (за послуги, що надавались Львівським телевізійним заводом готелю. Для еліти об'єднання в цьому готелі, як правило, завжди знаходилися місця). Ми в цю заводську еліту не входили, хоча досить часто жили в «Метрополі» – влаштовував хтось із керівників «Електрона», які жили в ньому у цей час.

(Згадую своє перше відрядження з телевізійного заводу до Москви в 1963 році. Прилетівши до Москви, я мав передати в готелі “Метрополь” якісь документи директору заводу Степану Остаповичу Петровському, а потім вже займатися своїми справами. Я так і зробив: приїхав в готель “Метрополь”, знайшов номер, у якому зупинився наш директор. У номері якраз зібралися найближчі помічники Петровського, що перебували в цей час у Москві. Я передав документи, мені подякували – ці папери були дуже потрібні, і Степан Остапович запитав:

- А в тебе є де зупинитися у Москві ?

- Так, звичайно, не турбуйтеся. Я чудово влаштуюсь, - гордо відповів йому самовпевнений самостверджуючийся двадцятидворічний інженер.

- Ну тоді, удачі тобі у виконанні відрядження, - з дивною усмішкою попрощався зі мною директор.

Вийшов з готелю, і з жахом подумав – де ж влаштовуватися ? Не маю жодного поняття. Потім я так намучився з поселенням, що завжди з великою вдячністю приймав допомогу в Москві з устрою в готелі)

Тому ми з Артуром Федоровичем вирішили їхати до «Метрополю».

У Людмили Миколаївни – адміністратора готелю, з'ясували, що у готелі зараз мешкає комерційний директор «Електрона» Петро Самойлович Розенберг.

Петро Самойлович був найближчим другом мого батька, і, власне, завдяки йому я почав працювати на телевізійному заводі. За родом своєї діяльності Розенберг 6-7 місяців «чистого часу» у році проводив у Москві в Міністерствах: «вибивав» ліміти, тиснув на заводи-постачальники комплектуючих через їхні міністерства тощо. Тому для працівників «Метрополю» він був своєю «рідною» людиною. Петро Самойлович - повненька людина середнього зросту, дуже розумна і весела, пристрасно любила «розігрувати» всіх навколо себе.

Ми піднялися до Розенберга в номер. Він жив разом із начальником планової служби відділу матеріально-технічного постачання заводу Леонідом Клейнерманом.

Петро Самойлович почав пояснювати, що сьогодні у «Метрополі» все «забито», і допомогти влаштуватися тут він нам не зможе. Але в нього є міністерські направлення в готелі Виставкового комплексу (готелі «Зоря», «Схід», «Алтай»), їхати туди звичайно далеко, але гарантовано влаштують. А завтра він влаштує нас до «Метрополю».

- Петре Самойловичу, ми завтра самі влаштуємося до готелю «Україна». Що, Ви заперечуєте, якщо ми переночуємо у вас у номері на підлозі ?

Це була поширена практика: коли неможливо було влаштуватися в «Метрополі» офіційно, то ночували в номері у товаришів по службі.

- Ну, що Ви, хлопці, я просто хотів, щоб Ви комфортніше влаштувалися. Будь ласка, ночуйте у нас, – з усмішкою сказав Петро Самойлович.

Миттєво з ліжок господарів номера були зірвані другі матраци і зняті другі пухові подушки (бо готель був фешенебельний), все це було постлано на підлозі і ми, втомлені, але блаженні, лягли спати, сховавшись під покривалами з ліжок. Комфорт був повний!

Коли вранці ми прокинулися, у кімнаті був лише Петро Самойлович. Льоня вже втік у справах. Та й Розенберг вже був поголений та одягнений.

- Хлопці, я пішов поснідати донизу в кафе і побіг до Міністерства. Якщо не влаштуєтеся в “Україні”, то передзвонить, спробуємо розмістити вас тут, - сказав він і пішов.

Ми піднялися, помилися, поголилися і пішли снідати донизу у кафе. Виявилось, що Петро Самойлович лише закінчує снідати, і ми підсіли до нього за столик.

- Ось як буває. Щойно розбив тарілку, довелося заплатити за неї три карбованці, - зі сміхом, витираючи рот серветкою, сказав Розенберг.

- Ну, я побіг.

Залишившись наодинці, ми почали вибирати меню для сніданку.

До нас підійшов офіціант. У руці він тримав маленький піднос, на якому лежав якийсь папірець.

- А де чоловік, який сидів за цим столом? , – звернувся офіціант до нас.

- Він вже пішов. А в чому справа ? — здивовано відповів Артур.

- Та ось приніс чек, за оплачену ним, розбиту тарілку.

- Дякуємо, йому цей чек не потрібен, він його до звіту про відрядження не докладе, - посміхнувся Артур.

Раптом у мене мимоволі вирвалося:

- Ні, він потрібний! Будь ласка, дайте мені цей чек, я передам його.

Офіціант віддав мені чек, прийняв замовлення та пішов.

- Навіщо тобі цей чек? - спитав Артур.

- Ще сам не знаю, але в цьому є щось, - я уважно розглядав чек.

На чеку було надруковано: ресторан Метрополь, тарілка середня, 3 крб.40 коп., дата.

Я перевернув папірець, на звороті трохи-трохи проглядався штамп "сплачено".

У голові почав дозрівати план розіграшу. У холах, на всіх поверхах готелю на столах були розкладені пачки фірмових конвертів та фірмового паперу "Метрополя". Я взяв кілька таких комплектів.

На цьому фірмовому папері надрукував листа наступного змісту:

"Шановний товариш Розенберг П.С.! Такого числа Вами в кафе ресторану "Метрополь" було розбито тарілку вартістю 3 крб.40 коп. Переконливе прохання, сплатити вартість розбитої тарілки, згідно рахунку, що додається. З повагою заступник директора ресторану "Метрополь" (Підпис)"

Розписався на листі нерозбірливим підписом, вклав у конверт із домашньою адресою Петра Самойловича цей текст і чек, що є в наявності, і відправив лист до Львова.

Розрахунок був на те, що поки Розенберг перебуває в Москві, його дружина Мира Рувимівна не дуже уважно розглядатиме доданий замість рахунку чек, і повідомить йому по телефону про отриманий лист. А далі, що робитиме Петро Самойлович – побачимо.

Але повернувшись до Львова, я почав нервувати: все ж таки розігрувати одного з найшанованіших на заводі людей, чоловіка значно старшого за себе - було не зовсім етично, та й хто знає чим взагалі закінчиться цей розіграш. Артур відразу сказав, що якщо "Що-то", то він тут "не при чому" (одночасно вмовляючи не припиняти розпочату справу). Треба було якось убезпечити себе.

Я пішов до батька, розповів йому про зав'язку розіграшу, попросив "прикрити" мене, і, якщо Петро Самойлович дуже роздратується, сказати, що це справа його - мого батька рук. Батько був у захваті, відчуваючи веселий результат.

(Розіграші один одного були їхньою улюбленою справою. З дитинства пам'ятаю як мої батьки разом із подружжям Розенбергів збиралися на зустріч Нового року до Будинку вчених. Годині о 9-й вечора зателефонувала Мира Рувимівна і сказала, що чоловік прийшов додому "під сильним шафе" і, як видно, вони не зможу піти зустрічати Новий рік. Батько зразу, посміюючись, відповів, що нічого страшного - є спосіб швидко протверезити людину. Треба посадити його на стілець перед умивальником, і підставити його руки під струмій холодної води. Мира Рувимівна так і зробила, а батько відразу сказав мамі, щоб вона вже нікуди не збиралася - зустрічати Новий рік будемо вдома. Через годину зателефонувала Мира Рувимівна: Петро Самойлович не тверезіє, і не хоче більше сидіти перед умивальником. Батько відповів, що необхідно посилити струмій води з крана. Тут вона зрозуміла, що їх розіграли, і почала сміятися)

Попросив батька - тільки ні в якому разі не заговорювати з Розенбергом про тарілку, не прискорювати події: якщо нічого не буде, значить розіграш не вдався, і Петру

Самойловичу необов'язково знати про те, хто і як його намагався розіграти. І ми всі стали чекати на подальший розвиток цього жарту.

Але минуло два тижні, місяць, два місяці – а жодних відлунь дії мого листа - не спостерігалось, Батько неодноразово намагався прискорити отримання хоч якоїсь інформації, але щоразу я нагадував йому про обіцянку не втручатися у розвиток подій. І поступово ми забули про цю спробу розіграшу.

Десь через три місяці ми з Артуром обідали в “офіцерській” їдальні заводу (був такий зал, де було дещо дорожче, але обслуговували офіціанти). Коли ми закінчували обід до зали зайшов заступник начальника інструментального відділу заводу Льоня Воротилов, підсів за наш столик, і сміючись, почав розповідати про щойно почуту історію.

Розенберг, мій батько, і Льоня Воротилов зранку цього дня їздили в аеропорт зустрічати великих друзів нашого заводу, що прилетіли з Москви,- головного бухгалтера “Мосриби” Марію Василіївну та директора одного з рибних магазинів Розу. В автомобіні, в загальній розмові, Марія Василіївна запитала у Петра Самойловича - чи вдалося йому сплатити незрозумілий рахунок.

Та ні, ніхто не хоче приймати гроші, - відповів Петро Самойлович.

- Петро, про який рахунок йдеться?, - втрутився мій батько.

- Ти розумієш, місяці три тому, я розбив у кафе "Метрополь" тарілку, і оплатив її вартість. Потім мені додому прийшов лист, що я не сплатив цю злочасну тарілку, і рахунок на її оплату. Сума сміховинна – 3 карбованці, і я вже три місяці намагаюся сплатити цей рахунок. Але ніхто грошей не приймає. У ресторані дивуються, та не можуть зрозуміти - хто підписав листа, і гроші не беруть. Я вже звертався до Людмили Миколаївни – адміністратора “Метрополя”, щоб вона прийняла цю суму. Вона була страшенно обурена – мене в “Метрополі” всі знають, а хтось дозволив собі через якісь 3 карбованці написати лист додому. Але прийняти гроші відмовилася – немає такої статті приходу у готелі. Я вже просив Льоною Клейнермана проплатити ці три карбованці через ощадкасу Москви, але там теж відмовилися переказувати цю суму на ресторан. Що робити я не знаю, мені незручно, якщо у “Метрополі” хтось порушить питання, що заступник директора об'єднання “Електрон” не хоче сплатити якісь 3 карбованці...?!. Але що робити - я не знаю. Я ось думаю....

- А чого це ти регочеш, Захаре?

Петро Самойлович перервав свій монолог, і в його очах раптом засвітилося осяяння.

- Так це ти?! Але як?! Ні, це не ти, це Аркадій з Артуром! Роби людям після цього добро. Який жах..., - під загальний регіт присутніх, сміючись вигукував Петро Самойлович.

До моменту закінчення цього оповідання, біля нашого столу вже стояла група насолоджуючихся слухачів, яка одразу побігла заводом із сенсаційною інформацією.

Ми із Артуром на два дні стали головними героями заводу.

Увечері цього ж дня, йдучи з заводу, батько на прохідній зустрів Леоніда Яковича Клейнермана, який щойно повернувся з відрадження.

- Льоною, я дуже поспішаю, тому підніміся до Розенберга, і скажи йому, що до парткому заводу прийшов лист-скарга на нього з Москви. Нібито у якомусь ресторані Петро Самойлович в куражі бив посуд та відмовився за неї заплатити. Наразі секретар парткому займається цим питанням.

- Треба щось робити, поки скандал не спалахнув, - звернувся батько до Клейнермана.

- Та Захаре Наумовичу, справа була зовсім не так, - засмикався Льоня. - Я в курсі справи. Йдеться про одну тарілку вартістю на 3 крб.40 коп. Я вже намагався її сплатити, але ніде не беруть ці гроші.

- Ну, тим більше, треба якнайшвидше закрити питання, біжи до Розенберга, - відповів батько і пішов.

Льоня миттєво злетів на третій поверх, і відчинив двері до кабінету. Там йшла нарада.

- Вибачте, Петре Самойловичу, Ви б не могли на хвилинку вийти по дуже терміновій справі – звернувся Клейнерман.

- Почекай хвилин десять, закінчиться нарада і ми поговоримо

- Петре Самойловичу, але справа не терпить зволікання, - наполягав Льоня. Розенберг вибачився перед присутніми і вийшов із кабінету.

- Я щойно зустрів Захара Наумовича, і він мені сказав, що по тій тарілці надійшов лист до парткому. Тільки там уже пишуть, що Ви били посуд у куражі.

- Зупинися Льоню, - сміючись перервав Петро Самойлович. – Це ми з тобою такі два дурня, що три місяці займаємось оплатою трьох карбованців. Нас розіграли, і вже сміється весь завод. Думай про хід у відповідь !

Але за остовпілим виглядом Клейнермана було зрозуміло, що думати в цей момент він був зовсім не в змозі.

ЗЕМЛЯ – ПОВІТРЯ

Багаторічні відрядження по Союзу виробили певні шаблони руху: якщо до Києва – то потягом уночі, а до Москви (чи через Москву) – зранку літаком. Звісно погода, відсутність квитків чи бажання довше проїхатись у гарній приємній компанії, вносили іноді свої корективи.

Квитки на потяг зі Львова для нас, як правило, діставалися досить легко: давалися взнаки, значення і вплив Телевізійного заводу у Львові. Квитки на потяг із Москви ми призвичаїлися діставати через касу для депутатів Верховної Ради СРСР. Тим більше, що в ті роки, ми - молода поросль передової заводської інженерії, їздили, в основному у вагонах СВ, квитки в яких коштували стільки ж - скільки і авіаквитки (і, такий парадокс, жили в першокласних московських інтуристівських готелях, на відміну від наступних років, коли ми «подорослішали» і стали досвідченішими)

З авіаквітками справа була складніша: пропускна спроможність авіатранспорту була, природно, значно нижчою. Доводилося купувати квитки заздалегідь, а якщо їх не було - їхати поїздом. Або у Львові, скористатися різними «блатами»: купувати квитки на Москву на будь-який рейс, на будь-яку подальшу дату, а потім «блат» допомагав відлетіти «з червоної стійки» необхідним рейсом. Остаточне завантаження літака визначалося в останній момент, перед зльотом, відомості про можливе довантаження передавалися черговій по посадці, і вона вже визначала: кого з пасажирів, що страждають, з квитками на наступні рейси, підсадити на цей рейс. Ось це і називалося - відлетіти «з червоної стійки». У 80-х роках відлітати таким чином мені сприяла дуже приємна людина – заступник начальника відділення міліції Львівського аеропорту Юрій Іванович Хрустовський.

При вильоті з інших міст «з червоної стійки» після 1975 року використовувався наказ Міністерства цивільної авіації СРСР №274, який проголошував надання допомоги працівникам підприємств, які летять у службові відрядження по співпраці з цивільною авіацією. На львівському телевізійному заводі кілька десятків осіб мали спеціальні посвідчення, видані МЦА СРСР, про те, що цим людям необхідно надавати допомогу згідно з наказом №272. В мене такого посвідчення не було. Але коли втомленим черговим по посадці говорилося, що ти летиш за наказом №272, то вони й не просили пред'явити посвідчення, і, як правило, першим можливим рейсом відправляли у політ.

Природно, що в очікуваннях літаків, у польотах і поїздках, виникало багато цікавих і веселих епізодів.

Наприкінці 60-х років влітку перший авіарейс Львів-Москва вирушав о 5 годині 50 хвилині ранку. Встати і дістатися аеропорту в цей час (попри те, що аеропорт у Львові знаходиться від центру міста за 20 хвилин їзди на машині) було проблемою – тільки таксі, яких у Львові було недостатньо. А посадка на рейс закінчувалася за 20 хвилин до відльоту.

Якось я дещо проспав, і «влетів» до зали відльоту аеропорту о 5 годині 29 хвилин.

На реєстрації чергував цього дня чоловік, що саме собою було вже незвичайно. Він узяв мій авіаквиток, і спокійно на ньому поставив відмітку про моє запізнення на реєстрацію.

- Яке запізнення? Подивіться на годинник! – почав обурюватись я.

Черговий демонстративно підняв голову на великий настінний електричний годинник. У цей момент хвилинна стрілка годинника сіпнула і зрушила на цифру 6.

- Посадку закінчено за 20 хвилин до відльоту згідно з Інструкцією, - повідомив черговий реєстратор мені з посмішкою.

Я зрозумів, що мій квиток встигли перепродати. З накопичувача для пасажирів, які пройшли реєстрацію, мені, сміючись, махали рукою, що йшли на злітне поле, мої супутники – Земсков та Глущенко.

Я був страшено обурений до глибини душі. Крім того, що було незрозуміло як я тепер дістануся Москви, я втрачав ще й 50% вартості авіаквитка. Спочатку я скандалив хвилин п'ятнадцять перед стійкою реєстрації, а коли черговий повернувся та пішов – прорвався на злітне поле.

Пасажирів біля трапа літака вже не було – усі сіли у літак. Трап «охоронявся» тільки черговою – молоденькою дівчиною років двадцяти двох. Вона "намертво" перекрила трап. Відтерти її вбік не дозволили крихти гарного виховання, які виявилися сильнішими за сказ, що помутив розум. (Слава Богу!). Але викликати по рації чергового помічника начальника аеропорту, я її змусив.

Прибіг черговий помічник, який виявився жінкою, років сорока. Я продовжував репетувати. Викликали воєнізовану охорону аеропорту. Поки вона з'явилася, прибрали трап, і літак почав вирулювати на злітну смугу.

Побачивши це, я відразу прийшов до тями: гра була зроблена - я програв, далі скандалити сенсу ніякого не було. Переляканий вигляд, двох жінок що чекали на охорону, викликав у мене сміх і потік добрих жартів на їхню адресу. Спочатку вони розгубилися, а потім почали сміятися, і під веселу лайку ми повернулися до будівлі аеропорту.

- Ну, Ви мене й налякали, - сказала змінний помічник начальника аеропорту, заводячи мене до себе в кабінет.

– Ніколи не думала, що цей жахливий скандаліст може виявитися такою приємною людиною. Тому я Вас гарантовано відправлю до Москви за півтори години наступним рейсом. А поки посидьте у цьому кабінеті, подивіться журнали, а я побігла у справах.

І справді, ця приємна жінка відправила мене до Москви, виправивши на моєму квитку запис про запізнення, на запис про невиліт з вини Аерофлоту, щоб мені не довелося доплачувати за політ

На жаль через стільки років забув її ім'я по батькові.

Якось ми - Земсков, Шаганшаєв і я, поверталися з Москви поїздом, купейним вагоном.

Вірменин Георгій Цалакович Шаганшаєв був найближчим другом та багаторічним співробітником Земскова. Веселий, «шебутний» Жора, старший за мене років на дванадцять,

завжди потрапляв у якісь колотнечі. Навколо нього завжди роїлося багато людей, і, в принципі, завжди було галасливо і весело.

Цього разу на вокзал його прийшло проводити чоловік десять московських друзів.

Ми зайшли в купе: на нижній полиці, у куточку сиділа четверта пасажирка нашого купе - сухенька, зовсім сива, маленька жінка років сімидесятип'яти. Коли весела компанія вдерлася у купе, бабуся піднялася і вийшла в коридор.

Ті, хто проводжав, витягли кілька пляшок горілки, нехитру закуски та пару п'ятидесятиграмових скляних чарок, і всі по колу почали «причащатися». Враховуючи те, що нікого з тих, хто проводжав, я не знав, то наважився, в перших рядах, випити, належну мені першу стопку, і втекти від наступних у тамбур вагону. Земсков, який на той час, взагалі не пив, зате знав майже всю компанію, залишився отримувати задоволення від веселої галасливої розмови.

Повернувся я в купе хвилин за п'ятнадцять після відходу поїзда. Жора, який добре випив, уже спав на верхній полиці, тихенько солодко похрюпуючи.

Артур Федорович лежав на нижній полиці, захопившись читанням якоїсь книги.

Мені залазити на свою верхню полицю ще не хотілося. Тому я почав тихенько посвистувати Жорі на вухо, щоб перервати його не дуже дратівливе хрюпіння.

- Залиш його, - попросив Артур, - бо прокинеться і не дасть спокійно почитати.

Я взяв газету і почав її переглядати. Минуло хвилин тридцять. Цікаво, а де ж наша четверта супутниця? Запитав Артура - він теж не знав, і сказав, що після відходу поїзда вона в купе не заходила. Як би чого не сталося! Адже вік солідний.

Пішов до провідника вагону. Він пояснив, що ще до відходу поїзда, на прохання старенької, переселив її в інше купе. (Артур у загальному галасі цього просто не помітив).

Через годину, коли я вже зручно влаштувався на нижній полиці, і теж читав, (а Жора продовжував спати), двері в купе привідчинилися і, в щілині, з'явилася біла голова нашої колишньої супутниці. Уважно оглянувши дійство в купе, вона сказала:

- Ой, діточки! Як у вас тихо в купе! А я щось перелякалася. Якби знала, що ви такі тихі - ніколи б не пішла з цього купе, - з усмішкою закінчила свою промову жінка, і зачинила двері.

Вийжджав я з Москви годині о 8 вечора. Тим же потягом, але в іншому вагоні до Львова їхали Жора Шаганшаєв та Юра Глушенко. Тому зайшовши у вагон, і побачивши, що в моєму купе сидить молода жінка з дитиною – мої наявні попутники, я залишивши свій портфель для відрядження, поклав на купейний стілець квиток і гроші за постіль, попередив, що пішов в інший вагон до приятелів, і ще по перону перебіг до хлопців.

Повернувся я у свій вагон годині об 11 вечора. Відчинив двері у темне купе, і... жахливий дух перегару перехопив подих. Засвітив верхнє світло і озирнувся. На нижній полиці спали, знайомі мені, жінка з дитиною. На другій нижній полиці спав, голосно хрюпучи, вкритий по горло ковдрою, явно п'яний чоловік. На моїй!!! верхній полиці безладно валялися чийсь штани, краватки, сорочки... Перевів погляд на другу верхню полицю: там п'яно хрюпів інший чоловік у трусах і майці.

Ніхто не прокинувся, ніхто не помітив мого повернення! Нічого іншого мені не залишалось, як згорнути речі зі своєї полиці, і кинути їх на сплячого напівголового п'яницю. Але це його анітрохи не потурбувало!

Я ввімкнув локальну лампочку над своєю полицею, вимкнув верхнє світло, роздягнувся, заліз на свою верхню полицю, ліг на спину, взяв книжку і почав читати. Але сильний запах перегару просто заважав сприймати текст! Довелося відвернутися до стіни.

Як видно у людини дуже розвинене підсвідоме відчуття стану навколишнього простору, зміни положення предметів у цьому просторі. Я так думаю тому, що хвилини через десять читання, коли я вже захопився сюжетом книги, цілком підсвідомо, ніби конвульсивно, я раптом різко відкинув руку собі за спину. Рука вдарилася у щось м'яке. Виявляється мій п'яний попутник із верхньої полиці почав падати головою вперед. Моя рука потрапила йому в шию. Від цього тіло розвернулося, і він упав на ноги, які одразу підкосилися, і п'яний опинився рачки, руками спираючись на сплячу жінку. Вона, звичайно, відразу прокинулася, сіла, але не закричала - адже дитина продовжувала спати. Попутник, що впав, нарешті зумів піднятися і сісти на полицю свого товариша. Жінка тихенько почала обурюватися. У нашого «акробата» вистачало сил у відповідь тільки, теж тихо, повторювати: «Вибачте 1 Вибачте! Вибачте!...»

Потім він одягнувся, розбудив свого товариша, і вони вийшли разом у коридор.

Жінка заспокоїлася та лягла. Я ще п'ять хвилин почитав, потім вимкнув світло і заснув.

Вранці крізь сон почув тиху розмову знизу.

- Ну як можна, хлопці, так напиватися?! – застерігав жіночий голос. - Ви такі симпатичні та приємні люди, а вчора були в такому стані. Я взагалі не розумію, що сталося вночі.

- Ви пробачте, але ми зовсім не пам'ятаємо, що з нами було вчора ввечері, а тим більше вночі, - відповів чоловік. - Пам'ятаю тільки, що сиджу внизу на полиці, ви ластання, ну ми і вийшли в коридор.

Я вирішив втрутитися:

- Ось я досплю, і потім вам усім розповім, що сталося вночі.

Через годину ми з'ясували всі перепиття цієї ночі та причини їх виникнення.

Виявляється обидва наші попутники – львів'яни, налагоджувальники з львівського об'єднання радіотехнічної апаратури. Вони поверталися з відрядження до Єгипту, де протягом трьох місяців налагоджували якісь військові системи наведення. Три місяці вони близько не бачили жодного алкоголю. На «кrapці» можна було купити лише пиво. Але кухоль його на радянські гроші коштував близько 6 карбованців (тоді коли в нас кілограм м'яса коштував менше 2 карбованців, правда воно було в дефіциті). Звичайно, вони економили.

Прилетівши вранці до Москви, наші земляки витратили цілий день на задоволення своєї «спраги», результати чого ми побачили вночі. Коли я розповів про те, як проходило нічне «падання», мій «хресник» розчулився, почав дякувати за «врятоване життя», витягнув нову в упаковці китайську ручку із золотим пером (мода того часу), і змусив прийняти подарунок.

Вдень, коли ми з Шаганшаєвим та Глушенком обідали у вагоні-ресторані, офіціант приніс нам пляшку гарного вірменського коньяку.

- Ми це не замовляли, - знаючи його вартість, тут же сказав йому вірменин Жора.

- Це вам передали у подарунок – відповів офіціант.

Але хто ж? Ми почали озиратися, і я побачив у іншому куті ресторану, усміхнені обличчя моїх двох нових знайомих.

Довелося розповісти хлопцям про нічну подію.

У 1969 році, вдруге в історії радянського футболу, у фінал Кубка СРСР не потрапила жодна з московських команд (на мою пам'ять, вперше це сталося, коли Кубок теж вперше виграло київське «Динамо», перемігши єреванський «Арарат»).

Наразі ж у фінал вийшли львівські «Карпати» та ростовський СКА.

Футбольна команда «Карпати» на той час належала Львівському телевізійному заводу. Звичайно, на заводі (у зв'язку з виходом «Карпат» у фінал Кубка СРСР) піднявся страшний ажіотаж. Тому було видано наказ, що обмежував відрядження до Москви протягом того тижня серпня місяця, коли мав відбутися матч.

За тиждень до дати проходження матчу в Москві, я вирушив у термінове відрядження до Пензи (Земсков дуже сміявся підписуючи посвідчення про відрядження: до Пензи можна було дістатися тільки через Москву, а за «дивним» збігом обставин термін мого повернення з відрядження до Львова був на день пізніше дати проведення фіналу Кубка).

З Москви до Пензи я летів із аеропорту «Биково». Коли я дістався аеропорту, залишалося ще дві години до вильоту. Стояв спекотний серпневий поледень, температура на сонці досягала майже 50 градусів. Я вирішив піти до ресторану аеропорту та пообідати – невідомо коли і де наступного разу мені вдасться підкріпитися.

У ресторані теж було дуже спокотно (ні яких систем примусової вентиляції, а тим більше кондиціонерів, не було й близько). Сів за столик, замовив свою улюблену окрошку, якесь легке друге та пляшку мінеральної води, і став, чекаючи на подачу їжі, оглядатися довкола.

В цей час до зали зайшли та сіли за сусідній зі мною столик льотчик цивільної авіації та стюардеса. Пара виглядала чудово: йому років тридцять п'ять, їй двадцять п'ять, обидва високі, блондинисті, гарні. Було приємно за ними спостерігати. До них одразу підійшов офіціант і прийняв замовлення. Тут же повернувся, сервірував стіл, поставив на стіл пляшку шампанського, півлітрову пляшку горілки та якусь легку закуску.

«Дивись, як правильно, – подумав я. – Вона питиме шампанське, він – горілку. Але навряд чи за такої температури їм вдасться спустошити хоча б по половині замовлених ємностей. Але все одно, льотчик – молодець: не став розмінюватися на дрібниці, замовлення зробив гарно». Я продовжував із задоволенням спостерігати за ефектною парою

У цей час льотчик відкрив шампанське та розлив його по фужерах. До деякого мого здивуванню він заповнив фужер не тільки дами, а й свій. «А може й правильно? - Інакше якось негарно вийшло б, ніби він визначає, що кому пити. Ось адже: вік живи - вік навчайся, - узяв собі на замітку я цей маленький штрих»

Тому спокійно поставився до того, що льотчик налив горілку не лише у свою чарку, а й чарку чарівної супутниці.

А далі почався шок!

Пара спокійно підняла чарки, цокнулася, випила, запила шампанським, щось кинула «у дзьоби», практично без перерви вдруге виконала набір операцій, і зразу виконала те саме втретє. Тільки після цього вони тихо про щось почали говорити.

У мене очі здається вилізли з орбіт. А коли за п'ять хвилин мої сусіди повторили свій хет-трик, я вже був убитий наповал.

Загалом, до моменту коли мені нарешті подали довгоочікувану окрошку, мої сусіди примудрилися спустошити обидві посудини, що стояли в них, розрахуватися і велично піти з ресторанного залу.

Повернувся я з Пензи до Москви за день до Фіналу. Одразу поїхав до «Метрополя». Мені пощастило – там жив один у двомісному номері постачальник з «Електрону» Юхим (прізвище, нажаль, забув). І мене підселили до нього. Оскільки Юхим був у минулому адміністратором команди «Карпати», то він відразу дістав мені квиток на матч - мало не в урядовий сектор. А ввечері до нас на підлогу в готель прийшов переночувати чинний

адміністратор команди «Карпати», який з якихось обставин був змушений поступитися комусь своїм законним, заброньованим у готелі місцем.

«Карпати» матч виграли, і стали першими периферійними володарями Кубка СРСР.

Наступного ранку я відлітав 10-годинним літаком до Львова. Земсков попросив мене привезти йому з Москви букет червоних гвоздик і обіцяв зустріти (як це не дивно, але був час, коли у Львові гвоздики були дефіцитними квітами, їх якщо й привозили на базар із Кавказу, то продавали дуже дорого).

З букетом квітів я підійшов до трапу літака. Чомусь пасажирів у літак не пускали. Але ось підїхав автобус, з нього вийшла команда «Карпати», і після їхньої посадки, та і решті дозволили зайти в літак. Футболісти вже зайняли усі перші ряди салону. Всім іншим запропонували розміститися позаду. Пасажири-москвичі спробували скандалити, отстоючи свої місця відповідно до авіаквитків, але екіпаж був львівський. І своїх героїв вони відстояли. Усі розмістилися позаду, залишивши між собою та футболістами вільний «нейтральний» ряд.

Тут мене впізнав адміністратор команди і запросив пересісти до футболістів.

Разом із командою летіло чоловік десять, сучасною мовою, приписаних до команди «фанів». Але це були не сучасні, що втрачають голови від близькості своїх кумирів, сопляки, а зрілі, досить багаті люди середнього віку. Усю ніч вони разом із командою відзначали в ресторані дивовижну перемогу, і, природно, поведінка всіх цих невиспаних і не тверезих людей була не зовсім адекватною.

Як тільки злетіли, з сумки було витягнуто реліквію – Кубок СРСР з футболу, який, в черговий раз кожен футболіст і вболівальник поцілував (навіть мені на кілька хвилин дали потримати цей символ), а потім кожен тримав довгу незв'язну, але багатообіцяючу промову про подальші перемоги. .

Десь у середині польоту літак раптом різко пішов униз, і одразу злетів угору. Дихання перехопило. За численні свої польоти Аерофлотом такого я ще не відчував

Що трапилося ? ! Налякані погляди пасажирів літака сконцентрувалися в одну точку – на двері пілотської кабіни. І вона відкрилася. З неї з'явився один із уболівальників, що супроводжували команду, який усміхаючись, радісно звернувся до салону:

- Ну, як я керував літаком?!!!

Коли ми приземлилися у Львівському аеропорту, то в ілюмінатори побачили на площі перед аеровокзалом багатотисячний натовп уболівальників, які зустрічали команду «Карпати».

Стюардеси сказали, що спочатку вийдуть пасажирів, а потім уже піде команда, яку вшановуватимуть. Хтось мав вийти першим. Але охочих комусь не було. Пішов я.

Коли з квітами в руках, я з'явився на трапі, що стояв досить далеко від зустрічаючих, юрба видала оглушливий рев – із-за відстані не розглянули, що виходять не футболісти.

Це був єдиний раз у моєму житті, коли маси вітали мене (в решту часу окремі особи, з цих мас, іноді мене просто ганьбили).

Земсков і Шаганшаєв, що зустрічали мене, сміялися і стверджували, що не Артур повинен мені віддати гроші за квіти, а я повинен їм сплатити за надану мені пошану.

Було спекотне літо. Я повертався з Москви вісімнадцятигодинним авіарейсом. Хоча справа вже йшла до вечора, але спека стояла нестерпна. У літак я зайшов, коли майже всі пасажирів вже зайняли свої місця. У салоні літака було ще спекотніше, ніж на повітрі, і душно, як у парній. На моєму місці біля проходу сидів хлопчик років п'яти, поруч, як видно його бабуся, а біля вікна в нашому ряду сидів якийсь іноземець, схожий на індуса. Через

прохід обидва крісла в цьому ряду були вільні. Вирішив сісти там, але бабуся, мабуть зрозумівши, що дитина займає моє крісло, перепросила, і забрала хлопчика на руки. Я сів і почав обмахуватись газетою, але піт по всьому тілу котив градом: на землі примусова вентиляція в наших літаках чомусь не працювала. Час відльоту минув, але літак не випускали на злітну смугу. Зрештою стало зрозуміло чому: у літак зайшли космонавт,

Герой Радянського Союзу Береговий з дружиною і розташувалися у вільних кріслах, поряд зі мною через прохід. Трап від літака одразу прибрали, і літак злетів. До Львова було якусь годину п'ятдесят хвилин льоту.

Береговий завжди мені дуже подобався: по віку, старший за інших космонавтів, учасник Великої Вітчизняної війни, імпазантний генерал, завжди справляв у телевізійних передачах найприємніше враження. Тому його присутність поруч у польоті була сама собою вже неординарною і надзвичайно цікавою подією.

Я весь час спостерігав за Береговим. Він тихо обговорював із дружиною майбутній відпочинок у Трускавці, про те, що їх в аеропорту зустрічатиме начальник Львівського ГСКБ з автобусобудування Ігор Смирнов, який і визначить: чи вирушать вони до Трускавця сьогодні, чи залишаться ночувати у Львові.

Ми летіли з дніпропетровським екіпажем, обслуговували нас у польоті дві дуже милі, але й дуже стомлені стюардеси. Так минуло близько двох годин. Я вже здивовано поглядав на ілюмінатор і на годинник, але хмарність повністю приховувала землю. І ось літак почав зниження, «пробив» хмари. Але навколишня місцевість мені була незнайома. "Напевно, посадка позаштатна, заходимо з іншого боку", подумав я. Літак приземлився, і я зрозумів, що ми не у Львові.

У цей час радіотрансляційною мережею літака оголосили, що, за метеоумовами Львова, літак приземлився в київському аеропорту Жуляни – зупинка на одну годину. Очевидно, ми майже підлетіли до Львова, а потім повернулися на півдорозі назад – до Києва. Прикро, але робити нічого – доведеться чекати.

І тут я почув гучний командний голос Берегового:

- Та яке вони мали право, без попередження посадити літак у Києві ?!!! Ми ж спізнюємося. Буду я сидіти в Києві!

Я був вражений. Такого від людини, яка мені подобається, я просто не очікував.

В цей час у салоні з'явилася стюардеса, підійшла до Берегового, і тихо сказала:

- Начальник аеропорту подав до трапу машину і просить Вас до себе, там уже накритий для Вас стіл.

Обличчя Берегового миттєво змінилося, він посміхнувся і озирюючись на всі боки, ні до кого безпосередньо не звертаючись, почав примовляти:

- Ніхто мене не знає, ніхто мене не пам'ятає, ніхто мене в Києві не зустрічає.

Коли машина з Береговими від'їхала від трапу, на вихід запросили і нас – простих смертних.

Через годину ми, всі пасажири, сиділи знов у літаку. Не було лише Берегових.

Московська ситуація повторювалася: незважаючи на те, що був уже вечір, у салоні було надзвичайно душно. Нарешті з'явився наш славетний космонавт, задоволене, почервоніле обличчя якого, не залишало сумніву в добрій та значній випивці.

Літак злетів та взяв курс на Львів. Льоту було лише хвилин п'ятдесят. Хвилин через сорок темне небо за вікном ілюмінатора почало висвітлюватися яскравими спалахами – десь поряд проходив грозовий фронт. Видовище було дуже гарне, і я зачаровано дивився в ілюмінатор.

Літак явно кружляв над одним і тим самим місцем. Мій сусід через прохід чомусь став явно нервувати. Береговий натиснув кнопку виклику бортпровідниці. Втомлена дівчина підійшла до Берегового.

- Що відбувається? Ідіть до командира і запитайте його, - досить жорстко наказав Береговий.

Дівчина тільки блиснула очима, повернулася і пішла до кабіни пілотів.

Я з подивом подивився на Героя Радянського Союзу. Але вирішивши, що в аеронавтиці він розбирається, без сумніву, краще за мене, і напевно є причини для його побоювань, відвернувся. Але спокою вже не було.

Повернулась стюардеса та доповіла, що над Львовом грозивий фронт, і зараз вирішується питання сідати у Львові чи летіти на запасний аеродром.

У цей час радіо оголосили, що літак починає зниження, необхідно пристебнути прив'язні ремені.

Береговий зажадав, щоб до нього вийшов командир екіпажу

- Товаришу Береговий, - відповіла дівчина, - почалося зниження. Командир зараз вже не може залишити пілотську кабіну.

- Я Вам сказав – негайно, щоб командир був тут, - по-хамськи, буквально закричав на неї космонавт.

У дівчини на очах навернулися сльози, і вона пішла по командира.

Прийшов командир, спокійно пояснив Береговому ситуацію, і сказав, що хвилин за двадцять п'ять ми вже будемо на землі у Львові.

В цей час прокинувся малюк, мій сусід, який сидів на руках у бабусі. Він почав пхикати, що йому незручно. Я підвівся, сказав, щоб хлопчика посадили на моє місце, і пішов у хвостове відділення літака, де за перегородкою сиділи бортпровідниці.

Вони потіснились, і я сів.

- Ми вже третю добу в польоті, ніяк не можемо долетіти додому, до Дніпра, - пояснила свій стан одна з дівчат, витираючи сльози на очах. – Сил уже ніяких немає, а тут він – герой...

Я цілком був з нею згоден, тим більше, що телевізійний образ Берегового виявився для мене черговим, і, як завжди, болючим при розвіюванні, міфом.

Це сталося у 1986 чи 87 році. Ще раз мені потрібно було терміново відлетіти у відрядження до Москви. Квитків на жодний авіарейс цього дня не було (хоча зі Львова на Москву було щодня шість чи сім рейсів). Як завжди взяв квиток на рейс через кілька днів, впевнений, що Юрій Іванович Хрустовський відправить мене завтра ж ранковим семигодинним рейсом. Але не вийшло – завантаження літака було повним. Залишився чекати наступного авіарейсу. За півтори години, знову підійшов Юрій Іванович, і вивів мене на льотне поле до літака. І знову той самий ефект.

Але я мав сьогодні обов'язково дістатися Москви, тому Хрустовський пішов займатися своїми справами, а я знову вирушив чекати наступного літака.

Так зі стабільним «успіхом» минув час до трьох годин дня. Починаючи з другого рейсу, щоразу Юрій Іванович з'являвся, міцно тримаючи в руках звичайну канцелярську, сіру, тоненьку, картонну папочку для паперів із зав'язками. І відчувалося, що він до неї дуже дбайливо ставиться.

Нарешті я не витримав:

- Юрію Івановичу, що це Ви весь час носитеся з цією папкою?

Очі Хрустовського лукаво засяяли:

- А в цій папці стільки валюти, скільки Ви, Аркадію Захаровичу, одночасно, можливо, у своєму житті не бачили. Тут тисяча доларів. Зняли одну дівчину з рейсу Москва-Львів. Вона заховала їх у спідній білизні, і думала, що ніхто не дізнається. Тепер чекаю, коли відповідні люди прийдуть забрати ці гроші.

(На той час ще діяв закон про кримінальну відповідальність за участь в обороті іноземної валюти – цим могла займатися лише держава, і контролювався обіг валюти Комітетом державної безпеки)

- Ви маєте рацію, Юрію Івановичу, я здається бачив кілька разів двадцятидоларові купюри – і все. А як же ви виявили цей склад? – зі сміхом спитав я.

- Ну, звісно, нам повідомили з Москви, - посміхаючись, відповів Хрустовський.

- А що це Ви, Юрію Івановичу, тягаєте їх із собою? Адже можна втратити, - продовжував я. - Напевно, простіше їх покласти в сейф у Вашому відділенні міліції.

Хрустовський, мабуть добре знав здібності своїх товаришів - охоронців громадського порядку, іронічно подивився на мене і сказав:

- Ось після цього я їх ніколи більше не побачу, а що я буду здавати у КДБ ?!

Початок осені середини 60-х.

Досить гаряче . Порохливою та галасливою Москвою ходити пішки зовсім не хочеться.

Двом, не зовсім молодим, пенсіонерам-євреям (за шістьдесят із...): старшому інженеру бюро нової техніки відділу головного технолога Львівського телевізійного заводу Ізраїлю Борисовичу Рапопорту та старшому інженеру інструментального відділу заводу Ракиті (ім'я по батькові, на жаль, забув) - треба перейти вулицю Карла Маркса від готелю "Москва" до будівлі Держплану СРСР.

Проїжджа частина вулиці - шестирядна: 3 ряди в один бік, і 3 - в інший. Поруч за шість-сім метрів – підземний перехід. На тій, іншій стороні вулиці, по краю тротуару стоять високі, у два людські зрости, щити реклами якогось фільму.

Два львівські гвардійці, обидва з животиками, обидва лисі, один – вище, інший нижчий, але ширший, лінуються спуститися у підземний перехід. Починають перебігати шестирядну дорогу з московським рівнем насиченості руху транспорту!

ДАШник, що стоїть біля готелю «Москва», помічає таке, розуму незбагненне, дійство. Сідає на мотоцикл і переїжджає на протилежний бік вулиці.

Пара злісних порушників теж зауважує початок воєнних дій радянської міліції, і ретирується за рекламні щити (реклама має працювати !).

ДАШник починає оминати рекламні щити.

Але, і ми «не ликом шиті»: наші люди теж починають відповідний обхід щитів!

На третьому чи четвертому витку, представник влади щось зрозумів, і змінює напрямок руху.

Сторони стикаються!...

Т.Д.

Десь на початку 70-х років ми поїхали з начальником гальванічного цеху заводу Натаном Григоровичем Соколом до Москви у відрядження.

Готель якось не спромоглися попередньо замовити, і тому, приїхавши до Москви на світанку, вирушили відомою дорогою до «Метрополя» - може хтось допоможе там оселитися. Проходячи вулицею Горького, повз щойно введену в експлуатацію шістнадцятиповерхову «скляшку» – новий готель «Інтурист», Натан раптом запропонував зайти в неї і спробувати оселитися.

- Да ти що ? – почав відмовляти його я. – Наша вагова категорія там не проходить.

Але Натан Григорович вперся:

- Не приймуть у готель, то хоч подивимося його інтер'єр.

На наше взаємне здивування нам запропонували двокімнатний напівлюкс. За нашими поняттями того часу - винятково комфортабельний: з стінкою між кімнатами, що трансформується, з телевізором, телефоном і холодильником, з набором посуду і т.д. Закладена до стелі чорним кахлем, ванна кімната сяяла унікальною, на той час, хромованою фінською сантехнікою. Ми були надзвичайно задоволені.

Вдень у Міністерстві зустріли двох прекрасних львівських дам із «Електрона»: начальника бюро нормативів ВГТ Тамару Данилівну Надоршину та її співробітницю Ніну Шаталову.

(Коли я, двадцятидворічний молодик, прийшов на Львівський телевізійний завод, Тамара Данилівна Надоршина вже була гранд-дамою заводу. Висока, темноволося і темноока, завжди ефектна і чудово одягнена, Тамара завжди викликала до себе невідомий інтерес: в одних позитивний, а в інших відверто негативний. А за два роки, коли я перейшов на роботу в ОГТ, з абсолютно незрозумілих для мене причин, Тамара Данилівна взяла шефство над вихованням тихого, скромного, рудуватого молодого співробітника.

Ох, як важко тоді мені доводилося! Основна теза мого Надоршиної-виховання полягала в наступному:

- Спілкуючись, розмовляючи з жінкою, ти ніколи, ні на хвилину не маєш права розслабитися! Інакше обов'язково потрапиш в халепу або в смішне становище.

І свої повчання Тамара Данилівна постійно підкріплювала практичними діями.

За будь-якої моєї помилки вона так на людях «хльостала» мене своїм сарказмом та іронією, що здавалося це вплинуло б і на слона. За всієї своєї скромності, я був досить амбіційний і уразливий. Повчання в такій формі при сторонніх, природно, викликали в мене гнів, обурення, пекуче почуття сорому перед оточуючими. Скільки разів я подумки обіцяв собі більше ніколи ні слова не сказати Тамарі Данилівні?! І як я їй і досі вдячний за науку!!! Вона мене загартувала, виховала мужність та обачність.

Вже за якийсь час їй зі мною теж доводилося не зовсім легко. Її чоловік, Едуард Халілович Надоршин, був тоді заступником головного інженера заводу. На нарадах у нього, у спірних питаннях між мною та Тамарою Данилівною (двома начальниками бюро ВГТ), у Едуарда Халіловича було завжди одне й те саме рішення:

- Тамара Данилівно та Аркадій, вийдіть, будь ласка, в коридор, там домовтеся, а потім повернетесь, але тільки тоді, коли у Вас буде однакова думка. При цьому Едик вбивав відразу двох зайців: з одного боку знаходилося раціональне вирішення проблеми, з іншого – він уникав домашнього скандалу у разі ризикованої підтримки моєї думки).

Так ось, почувши, що ми з Натаном оселилися в готелі, про комфортабельність якого тоді говорила вся Москва, милі пані захотіли ввечері після роботи побачити ці «розкоші» на власні очі, а потім разом піти десь повечеряти.

Коли жінки оглядали наш напівлюкс, охів і ахів було достатньо, але вечеряти все-таки вони запропонували піти у перевірений ресторан "Метрополь" (в цьому готелі вони, як завжди, і жили).

Прийшли до ресторану. Зайняли столик і замовили закуску, гарячу страву та пляшку гарного легкого сухого вина: що саме вже не пам'ятаю, але назавжди запам'ятав, що тоді вперше, і на сьогодні, в останнє, я їв знамениту російську стерлядь.

Про те, що вино було замовлено легке, і лише одна пляшка на чотирьох, свідомо підкреслюю у світлі того, що раніше сталося зі мною і трагікомічності наступної ситуації.

(Коли я закінчив дев'ятий клас середньої школи, батьки вперше відпустили мене з дитячою туристичною групою на екскурсію Кримом.

У поїзді Львів-Сімферополь я їхав в одному купе з двома дев'ятикласниками Юр'ями, і з Толею, який закінчив 10-й клас. Юр'ї були однокласниками, і один із них, Юрко Махлін – став моїм великим приятелем всього життя. Під час усієї поїздки Кримом ми так і трималися вчотирьох.

Коли, в обідню пору, група приїхала в Алушту і влаштувалася на турбазі, був надзвичайно спекотний день. Більшість екскурсантів, пообідавши, полягали відпочивати. Наша четвірка вирішила піти познайомитися з Алуштою.

Біля п'ятої години ми вийшли на Набережну. Жахливо хотілося пити. На набережній стояли металеві бочки, і продавалося на розлив холодне, молоде (до року) сухе вино. На смак це була просто кисленька вода. Та й вартість склянки цього вина, в ті роки, була схожа на вартість склянки газованої води з сиропом.

Тому ми легко випили по три склянки вина, а потім вирішили покататися на човнах. Взяли два весельні човни, в один сіли ми з Толею, в другий – два Юрка. Море було тихе та спокійне. Екіпажі рішуче вирушили до горизонту. Насолода була невимовна. Так ми каталися близько години. Потім сонце зайшло за обрій, почало темніти, здійнявся вітер. На морі з'явився спочатку легкий бриз, потім легка хвиля.

Ми вирішили повертатися, тим більше, що далеко-далеко на березі з рятувальної вежі нам щось сигналізували, махали руками і, мабуть, кричали в мегафон. Ми спробували повернути човни у бік берега, але напрямом хвиль і, мабуть, почався відлив, заважали нам виконати цей маневр. Почалася легка паніка, тим більше що почав діяти випите сухе вино – нас почало заколисувати. Озирнувшись на берег, побачили, що рятувальники, зрозумівши з ким вони мають справу, почали спускати на воду катер. Але в цей момент нам вдалося розвернути човни до берега.

Що казали рятувальники, коли ми причалили – передати немає жодної можливості.

Але коли ми вийшли на Набережну, вона розгойдувалася під нами, як гарний атракційний човен-гойдалка!)

За вечерею в «Метрополі» йшла невимовна легка розмова, добре знаючих один одного людей. Коли ми перестали розправлятися із закускою і випили лише півпляшки вина, офіціант прийшов забрати закусові тарілки.

У принципі, я завжди вважав себе досить вихованою людиною, яка знає і дотримується азів правил «доброго тону». Але постійне перебування у певному середовищі, зокрема громадського харчування, природно, виробили у мене відповідні умовні рефлексії. У заводській їдальні, я, з'ївши закуску, звичайно відставав закусову тарілку убік, але приступаючи до гарячого, виделку та ніж, природно, не змінював.

Тому, коли офіціант підійшов до мене забрати закусовий посуд, поглинений у розмову, я автоматично зняв з тарілки ніж та виделку.

Продовжуючи брати участь у розмові, я раптом почув іронічне запитання:

- Ви бажаєте залишити свої закусові прилади для гарячого?

Насилу «врубився»: офіціант звертається до мене.

Фарба сорому почала заливати обличчя. Я підняв очі, і ... який жах!

Переді мною сяяли від захоплення ситуацією очі Тамари Данилівни, вони просто захоплено кричали:

- Знову вляпався! Знову попався !

Ох, як мені було несолодко !

(У зв'язку з цим епізодом свого життя, я завжди згадую, почуту по радіо в 70-х роках, 12 квітня, розповідь-легенду про Юрія Гагаріна.

Гагаріна було запрошено на сніданок до англійської королеви. Очевидно, він пройшов спеціальну підготовку щодо правил поведінки за столом у високопоставлених осіб світу. Стіл у королеви Великобританії був сервірований лише на дві особи. Але кожне місце було сервіроване комплектами з 12 ножів, виделок та ложок. Побачивши це, Юрій Олексійович на мить розгубився: до такого сервірування він підготовлений не був. Був, звичайно, варіант, спостерігаючи за королевою, повторювати її застосування того чи іншого столового інструменту. Але він прийняв напевно оптимальне рішення в цій ситуації – адже його недаремно обрали для ролі першого космонавта землі.

- Ваша Величність, - звернувся з усмішкою Гагарін до королеви. – Я простий радянський льотчик. Звичайно я вмю за столом користуватися ножем та виделкою, але коли і де треба використовувати той чи інший з цих приладів, я, зізнаюся, не уявляю

- Ви маєте рацію, - сміючись відповіла королева. - Я виросла тут, у Вестмінстерському палаці, але й досі плутаюсь у використанні цієї кількості пристосувань для їжі.

І покликавши слуг, наказала залишити на столі тільки справді необхідне сервірування.)

Минуло майже півтора десяти років. Йдучи числа 20 липня 1984 р заводським двором, зустрів Тамару Данилівну. У розмові згадав, що збираюся у відрядження до Москви.

- Дуже добре, я теж 23 числа їду до Москви, – повідомила Тамара.

- Але як же, Тамара Данилівно, адже у Вас 25-го ювілей, п'ятдесятиріччя? - здивувався я

- Тому й їду, - розсміялася майбутня ювілярка.

- Я Вас 25-го обов'язково знайду у Москві, – пообіцяв я. (Тамара Данилівна завжди вітала мене з Днем народження, підписуючи листівки своїми ініціалами «Т.Д.»)

25-го числа о 8-й ранку зателефонував до готелю «Метрополь», дізнався, де оселилася Надоршина та її номер телефону. Подзвонив їй, привітав, і домовився, що о другій годині дня прийду до готелю засвідчити величезну особисту повагу.

Вдень купив чудовий великий букет білих троянд (ніколи раніше не бачив нічого чарівнішого), вклав у нього порожню вітальну листівку і вирушив до «Метрополя».

По дорозі згадав веселу історію, пов'язану з подружжям Надоршиних і квітами.

(Десь у 71-му році мене та мого великого приятеля Степана Йосиповича Міцика – двох начальників відділів, викликав до себе в кабінет начальник СКБ системотехніки Артур Федорович Земсков.

- Хлопці, - звернувся Артур до нас, коли ми увійшли до його кабінету. – У нас неприємності. Кілька днів тому хтось облив чаєм з вікна нашого корпусу заступника директора об'єднання Едуарда Халіловича Надоршина, - продовжував Земсков.

- Надоршин вимагає, щоб винуватця було знайдено та покарано. З яких вікон був вилитий чай?, Це з відділу твого, Степане, з третього поверху, або від тебе, Аркадію, - з четвертого. Так ось, даю вам три дні - знайдіть цього «обурювача спокою», вже посміхаючись, закінчив Артур Федорович. Вийшовши з кабінету, Степан спитав:

- Аркадію, то що ж будемо робити?

- А нічого. Де ж ми тепер когось знайдемо? – відповів я. – Одною доганою більше, одною менше – яка різниця? Все одно до річниці Жовтневої революції – знімуть, як ті, хто зіграв свою виховну роль...

І ми спокійно вирушили продовжувати працювати

Але через три дні нас знову викликали до шефа, і досить жорстко вимагали вирішити поставлене завдання - негайно.

Ми з Міциком дійсно змушені були провести у відділах опитування "з пристрастю", але, природно, жодних результатів не досягли.

Наступного дня Артур Федорович сказав:

- Едик наполягає знайти винуватця – дзвонить щодня. Я нічого не розумію -це так на нього не схоже ! Що хочете робить, хлопці. але питання має бути закрите. Ідіть і думайте!

Вийшовши з кабінету, ми справді замислилися, розуміючи що Земсков потрапив у скрутне становище. Але нічого вигадати не змогли.

- Знаєш, Степане, підємо до Тамари і розберемося, чого це Едик так завівся, - запропонував я.

Пішли. У кімнаті бюро матеріальних нормативів ВГТ було тихо та гарно.

Начальниця бюро, як завжди ефектна, привітно посміхнулася нам. Ми зі Степаном підішли до неї, і завели спільну розмову ні про що. Тамара здивовано поглядала на мене: зайшов не один, а з Міциком, і навіщо ?

- Ну добре, кажіть, нарешті, навіщо ви прийшли?, не витримала, нарешті вона.

- Та розумієте, Тамара Данилівно, - обережно почав я. – Ми маємо невелику проблему, яку ми вирішуємо вже тиждень. Начебто хтось, імовірно з наших вікон, облив залишками чаю костюм Едуарда Халіловича, що проходив по вулиці під нашими вікнами. Так ось ми ... - фразу мені не вдалося закінчити.

- Та якби облили костюм Едуарда Халіловича, - раптом різко і голосно перебила мене Тамара, - то вам не довелося б вирішувати це питання тиждень - я б сама прийшла і знайшла хто це зробив. Облили мене! І таку блузку! Це ж просто обурливо – під вашими вікнами вулицею пройти неможливо. А тепер я щодня вимушена змушувати Едика дзвонити Земскову, інакше ця пара нічого робити не стане, А я...

Чим більше Тамара Данилівна заводилася, тим спокійніше і ясніше ставало в мене на душі - стало зрозумілим як, міліційною мовою, "закрити вісяк".

- Чого ти посміхаєшся, Аркадій? - Почала обурюватися Тамара.

- Спасибі Тамара Данилівно, - відповів я, нічого не розуміючій Надоршиній, захопив з собою Мицика, який ще не «врубався», і вискочив з кімнати.

- Степане, терміново посилай когось на базар за великим букетом квітів, - сказав я, і Степан нарешті зрозумів.

Коли за годину, я зі Степаном Йосиповичем, із величезним букетом урочисто увійшли до кімнати бюро матеріальних нормативів, усе зрозуміла й Надоршина.

Під загальний сміх присутніх ми, від імені начальника СКБ і всіх співробітників, вибачилися за інцидент. Тамара сміялася, і було видно, що образа пропала

- Тамаро Данилівно, а що блузка остаточно зіпсована, - ризикнув я запитати

- Та ні, випрала і пляма зійшла.

- Тоді, Тамара Данилівно, - тепер уже більш розкуто попросив я, зателефонуйте, будь ласка, Едуарду Халіловичу і скажіть, що інцидент вичерпано.

- Ну ти і нахаба, - розсміялася Тамара, знімаючи телефонну трубку

Ми побігли до Артура Федоровича, і гордо заявили, що його розпорядження виконане – його «хворе» питання закрито.

- Не може бути, - відповів Артур. Мабуть він сам уже не вірив, що зуміє колись позитивно щось відповісти Надоршину.

- Подзвоніть Надоршину і переконайтесь, - запропонували посміючись, задоволені собою, ми).

Прийшовши до «Метрополю», піднявся на потрібний поверх у готелі, і раптом.... чергова поверха сказала, що Надоршина хвилин двадцять як пішла.

..... ?!!! – я стояв, геть розгублений. Таке не вписувалося в жодні норми нормальної людської поведінки, тим більше за наших багаторічних дружніх стосунків.

- Ну, добре, дозвольте я залишу букет у номері Надоршиної, - попросив я чергову.

(Для мене досі абсолютно незрозуміло, яким чином обслуговуючий персонал такого центрального інтуристівського готелю, як «Метрополь», легко визначав «хто є хто» з відвідувачів готелю, але в цьому готелі я ніколи не чув скандалів і чуток, що когось обікрали).

Чергова спокійно віддала мені ключ від номера Тамари Данилівни, і я зайшов до нього. Дістав, вкладену в квіти порожню вітальну листівку (адже я ніяк не думав, що квіти доведеться передавати опосередковано), написав «наставниці» офіційне привітання, поклав букет і листівку на стіл, зачинив двері і пішов.

Мене просто душили гнів, образа, нерозуміння. Як можна було піти кудись за двадцять хвилин до домовленого часу?! Невже не можна було затриматися – адже Тамара розуміла, що я прийду привітати з квітами і надовго її не затримаю?!

Я розумів, що в такому шоковому стані продовжувати виконувати сьогодні завдання по відрядженню - просто не зможу. Тому поїхав до себе в готель "Південний", (в якому зупинився вперше), затягнув штори на вікнах номера і ліг спати.

Прокинувся годині о сьомій. За вікном уже були сутінки.

Лежу і думаю, що вдень сталася якась алогічна подія. Щось я не розумію. Але що? Потрібно б розібратися, але без Тамари – це неможливо. А вона, напевно, вже давно у ресторані відзначає свій ювілей, тим більше, що у “Метрополі” у ці дні мешкало з десятків електронівців.

Але мені все ж таки не терпілося розібратися у неприємній пригоді. Вирішив про всяк випадок набрати номер телефону готельної кімнати Надоршиної.

Зненацька там трубку миттєво зняли.

- Аркадію, де ти? - Почувши мій голос, схвильовано запитала Тамара. - Я ж близько двох годин була змушена на п'ятнадцять хвилин вискочити у справах до Міністерства. Повернулась, ти вже пішов. Де тебе шукати у Москві – не знаю. Ось з того часу і сиджу, не відходячи від телефону - сподіваючись, що ти все ж знайдеш в собі сили та розум подзвонити. Негайно приїжджай!

- Тамаро Данилівно, та вже пізно, тим більше, що я далеко – на південному заході.

- Нічого не хочу знати, зараз же приїдь і підемо в ресторан - у мене ж все-таки П'ятидесятиріччя!

За годину я зателефонував з холу “Метрополя” Тамарі до номера, і вона зійшла до ресторану

Посиділи там близько години, випили пляшку шампанського, з'їли кілька апельсинів та яблук та з задоволенням поспілкувалися.

Коли біля ліфта в холі готелю ми прощалися, Тамара сказала:

- Я саме так, спокійно та тихо, і хотіла провести свій Ювілей. Спасибі тобі!

А я на все життя зберіг почуття вдячності та глибокої поваги до цієї гарної, ефектної та дивовижної Жінки.

НЕПРОЧИТАНИЙ ЛИСТ

Переглядаючи свої архіви (у пошуках якогось старого, але дуже потрібного матеріалу, наткнувся на, поживку від часу, Іванівську обласну газету «Робочий край» за 25 лютого 1972 р. з невеликою заміткою «Розглянуто проблеми управління». І відразу сколихнувся потік трагікомічних спогадів про моє відрядження до міста Іваново.

Наприкінці 60-х років минулого століття Велика радянська наука сформулювала п'ять основних принципів створення автоматизованих систем управління підприємствами (АСУП):

- 1) спочатку галас;
 - 2) потім плутанина;
 - 3) пошуки винних;
 - 4) покарання невинних;
 - 5) нагородження непричетних,
- і вже потім початок кропіткої, і досить невдячної роботи з дійсного створення АСУП.

Пік першого етапу цього складного багаторічного процесу припав на 1971 – 72 роки – з'явилася Директива ЦК КПРС щодо необхідності повсюдного очолення партійними комітетами всіх рівнів - широкого впровадження АСУП.

Львівський телевізійний завод був одним із піонерів створення АСУП: у 1967-68 р. на заводі під керівництвом Інституту кібернетики АН УРСР була створена найпотужніша (на той час) АСУ підприємством – відома під назвою АСУП «Львів».

(На заводі ходила легенда, що у 1964 році на одній із нарад, що проводилася в ЦК КПУ, до директора Львівського телевізійного заводу С.О.Петровського підійшов директор Інституту кібернетики академік В.М.Глушков та запропонував спільно створити, тоді ще нікому невідоме «чудовисько», - автоматизовану систему управління підприємством. І Степан Остапович, який завжди прагнув до всього нового і незвичайного, чудово розуміючи всі рекламно-політичні вигоди такого першопрохідства, негайно виділив необхідні кошти і створив колектив для спільної розробки та впровадження «небаченого»).

Напевно, тому в грудні 1971 р. на ім'я генерального директора Львівського виробничого об'єднання «Електрон» С.О.Петровського надійшов короткий лист, підписаний другим секретарем Іванівського обкому партії Ключевим. У листі містилося прохання направити на обласний іванівський семінар «... з економіки та проблем управління у світлі рішень ХХУ з'їзду КПРС», який проводитиметься у м. Іваново 24 лютого 1972 р., представника заводу з доповіддю про АСУП «Львів».

За «прогресивною» управлінською технологією того часу, Петровський на тексті листа зверху написав: «Головному інженеру. Забезпечити виконання прохання Іванівського обкому партії. Це надзвичайно важливе завдання, прошу особисто простежити за своєчасним виконанням на відповідному рівні!».

Головний інженер об'єднання вибухнув на листі резолюцією: «Начальнику СКБ системотехніки т. Земскову А.Ф. Прошу направити доповідача з розгорнутою доповіддю з АСУП та доповісти. Несете особисту відповідальність за відповідну реакцію Іванівського обкому!»

На що А.Ф.Земсков на тому ж аркуші листа додав: «Гл.інж. СКБ т.Кудріку М.Ф. Прошу забезпечити підготовку доповіді. Думаю, що направити в Іваново треба Бріскіна. Але вирішувати Вам (і відповідати теж Вам)!»

Резолюція М.Ф.Кудріка на листі була надзвичайно «лаконічною» (ймовірно вже не вистачало вільного місця на аркуші листа, який прийшов з міста Іванова):

«1) т.Бріскін А.З. До виконання!

2) Службі контролю - взяти виконання під особливий контроль, щотижня доповідати про хід виконання»

Отримавши таке, списане резолюціями, поверху основного тексту, листа, я легко прочитав усі резолюції та зрозумів, що мені подальшу вказівку писати нікому, а з тексту листа зумів розібрати лише основне: треба їхати до Іванова на 24 лютого з якоюсь доповіддю з АСУП «Львів».

Особливих проблем у загальній розповіді про нашу АСУ я не бачив, і тому одразу доповів Кудріку, що до доповіді готовий, відправив повідомлення в Іваново про свій приїзд 23 лютого, і відклав питання до другої половини лютого місяця. Десь числа 15 лютого мені передзвонив з Іванова один із організаторів семінару, товариш N (прізвища не пам'ятаю,

колишній власний кореспондент «Економічної газети» на Поволжі), повідомив, що для мене буде замовлений на 23 лютого готель, залишив свій домашній номер телефону, і попросив, приїхавши, передзвонити з вокзалу – він мене зустрине. При цьому він сказав, що на семінар їде з доповіддю «Методика розробки та впровадження мережевих графіків у народному господарстві» ще один львів'янин з Інституту економіки АН УРСР – кандидат економічних наук Анатолій Федорович Франко. Я дуже зрадів : з Толею Франко ми були давні знайомі - буде не так нудно в дорозі.

Так як у нас обох були справи в Москві, домовилися з Толею вилетіти до Москви 22 лютого вранці, а вечірнім поїздом того ж дня виїхати з Москви до Іванова.

23 лютого о 6-й годині ранку ми зійшли з поїзда на Іванівському залізничному вокзалі.

Дзвонити в такий час будь-кому, щоб дізнатися в якому готелі заброньовані місця, було незручно. Вирішили, що якщо ми гості обкому партії, то нам бронювали найкращий готель міста. У ті роки існувала традиція: нові найкращі готелі в обласних центрах називати на ім'я міста. З'ясували де знаходиться готель «Іваново», і пішки не поспішаючи пішли його шукати.

Виявилось, що справді в готелі «Іваново» на наші прізвища були заброньовані два одномісні номери, в яких ми й розмістилися. О 8-й годині ранку, зателефонували додому до N і повідомили, що ми вже в готелі. Він дуже здивувався нашій кмітливості, і сказав, що за хвилин 30 під'їде до нас.

N виявився дуже приємним 50-річним чоловіком, який нам розповів, що початок семінару завтра о 10 ранку в новому обласному Будинку політпросвіти, сьогодні ми повністю вільні, снідати та обідати ми будемо в їдальні обкому партії – за нами приїде машина тощо. Наприкінці розмови він нам вручив запрошення з програмою семінару.

Я недбало глянув на текст програми. Легко визначив, що доповідаю третім, четвертим та останнім стояла доповідь А.Ф.Франка. Підняв очі вище і ... з подивом побачив, що першою записана доповідь В.І.Скуріхіна.

(Володимир Ілліч Скуріхін, на той час 45-річний доктор технічних наук, нещодавно призначений заступником директора Інституту кібернетики АН УРСР – був, з самого початку, фактичним керівником створення АСУП «Львів». Високий, децю повний і сутужний, уже в ті часи абсолютно сивий, виключно інтелігентний і толерантний чоловік, Володимир Ілліч був і залишається для мене і зараз еталоном справжнього великого вченого.

Природно, що ніхто краще за нього – «батька» АСУП «Львів» не знав усіх особливостей створеної АСУП, і не уявляв пріоритетності шляхів її розвитку)

Тому можна уявити все моє сум'яття та розгубленість, коли я прочитав тему доповіді Володимира Ілліча на цьому семінарі: «АСУП «Львів»: основні засади створення, підсистеми, етапи та особливості впровадження, ефективність експлуатації» - загалом усе про систему.

Зовсім «очумілими» очима, миттю глянув на тему другої доповіді: член-кореспондент АН УРСР Б.Н.Малиновський «Перспективи розвитку цифрової обчислювальної техніки для цілей управління», і розгублено прочитав тему своєї доповіді (яку не розібрав у геть списаному резолюціями листі) , та й, напевно, через свою відчайдушну самовпевненість, не дуже намагався розібрати): «Соціально-психологічні особливості впровадження АСУП «Львів».

У голові майоріла лише одна думка: «Про що я маю розповідати, якщо готовий був до загальної доповіді про АСУП, і як «технар» слабо розумів, що таке «соціально», а тим більше «соціально-психологічні...». І це після виступу метра!»

Мою розгубленість викрило абсолютно дурне запитання до N:

- А що Володимир Ілліч приїде до Іванова?

- Так, і Скуріхін, і Малиновський - корінні іванівці, випускники Іванівського енергетичного інституту, - почув я у відповідь, - вони вже приїхали, і живуть у батьків, Я Вам можу дати домашній телефон Володимира Ілліча

Я набрав номер і почув м'який голос Скуріхіна

- Доброго ранку, Володимире Іллічу! Це Бріскін. Радий Вас вітати у ваших рідних місцях, - намагаючись надати максимальної бадьорості голосу, сказав я.

- А, привіт, друже Аркадій. І я радий тебе чути в Іванові. Ти вже влаштувався?

- Так, дякую, Володимире Іллічу, все гаразд. Я хотів Вас попросити сьогодні зустрітися зі мною – треба переговорити.

- Вибач, будь ласка, але сьогодні ніяк не вийде: я вже з дружиною та батьками розписав весь день, а завтра після семінару ми обов'язково сходимо з тобою кудись - посидимо.

- Володимире Іллічу, а про що Ви розповідатимете на семінарі?

- Точно за темою доповіді, - відповів Скуріхін, - основні принципи створення АСУП «Львів», розповідь про підсистеми, етапи впровадження та розвитку, економічну ефективність і, можливо, висвітлю ще що-небудь.

- А про що ж мені говорити? - Затамував подих, втиснув трубку у вухо, ще сподіваючись, що найсвітліший допоможе мені все ж таки «викрутитися» - щось підкаже.

Але Скуріхін витримав необхідну, досить тривалу паузу, під час якої в мені вже почала міцніти впевненість, що все буде «тип-топ», і ...

- А ти розкажи про все інше, - чудово розуміючи в яку, майже безвихідь, потрапив я, сміючись відповів Володимир Ілліч. Він, напевно, давно чекав, що я передзвоню йому до Києва і погоджу свій виступ (звідки йому було знати, що я навіть не прочитав тему своєї доповіді)

- Ну, до завтра, готуйся до виступу, - закінчив розмову майбутній академік.

Коли N пішов, Толя Франко, який уважно прислухався до моїх безуспішних «переговорів» зі Скуріхіним, запитав:

- Що ж ти робиш?

Відповіді це питання я не знав, але спробував відповісти бадьоро:

- Ще не знаю. Тому підемо поки що ознайомимося з містом (в Іванові, ми обидва, були вперше), потім поїдемо пообідаємо в обком, а ввечері підемо ресторан – відзначимо День Радянської армії. Ранок вчора мудріший, про щось завтра, прослухавши Скуріхіна, і я «проблею».

Так і вчинили. Оглянули майже всі визначні пам'ятки міста, пообідали у скромній, розташованій у підвальному приміщенні будівлі обкому партії, спеціальні. (На відміну від приміщення, всі страви, що подавалися цій їдальні, були відмінної якості і, природно, неймовірно дешеві. Там я єдиний раз у житті пив, унікальної якості та смаку, журавлинний сік, розфасований у звичайні трілітрові банки – ніколи і ніде такого соку більше не зустрічав)

Тільки ввечері в жодний ресторан міста потрапити було неможливо: здавалося, що специфічне «жіноче» місто Іваново, у повному складі відзначає у ресторанах цей традиційний Чоловічий день.

До того ж з кожною годиною, що наближав час майбутнього «ешафоту», мій наганий оптимізм кудись випаровувався. Тому годині о 9 ввечера я запропонував Толі розбігтися по своїх готельних номерах і лягти спати.

Ліг, але заснути не зумів. Голову безперервно свердлило одне питання: що ж мені завтра робити?

Встав, увімкнув світло, і сів за стіл. Напевно, треба розповісти про те, чого Володимир Ілліч, як людина, яка буває на заводі таки наїздами - знати не могла.

Напевно, потрібні конкретні приклади, з конкретними людьми та ситуаціями –

можливо це буде цікаво і не буде повторенням доповіді Скуріхіна?!

До першої години ночі я закінчив писати тези свого виступу, і, заспокоєний, легко заснув.

Доповідь Скуріхіна була як завжди цікава і виключно інформативна.

Мій пройшов теж добре – величезний зал начебто слухав (не було чути гулу людей, які розмовляли між собою). Під час виступу я весь час спостерігав за Скуріхіним, який сидів у президії – він явно був здивований і зацікавлений тим, як я розгорнув тему.

Закінчивши виступати, я підсів до Володимира Ілліча і запитав його думку про свій виступ.

- Не чекав, що ти так зможеш виплутатися, - почав оцінку метр. - Але ти нахаба, виступав на п'ять хвилин довше за мене. Мені кілька разів здавалося, що ти пішов на завершення виступу, а потім накочувалась нова хвиля прикладів. Дивно, що ти не втопив їх. А загалом - молодець!

Я був щиро щасливий. Такий щасливий, що коли мене викликав за лаштунки голова обласного товариства «Знання», і видав 10 крб. – гонорар за виступ, я розписався у відомості, де вже стояли підписи всіх інших трьох доповідачів (не звернувши увагу на якісь записи на полях відомості), взяв гроші, подякував (знову не звернувши увагу на дещо здивований погляд голови товариства), та пішов до зали. Толя Франко якраз закінчив виступ і підсів до мене.

- Толю, бачиш пощастило, ще й гроші заплатили, - задоволений усім, що сьогодні відбувається, сказав я.

- А ти що їх взяв? – підозріло глянув він на мене.

- Так. ...?

- Ну, ти даєш, - засміявся Толя. - Ти що, не звернув увагу, що ми всі написали: «направити до Фонду Миру»?

-??? !!!

Мій прекрасний настрій миттю зник - ось знову «вляпався», але робити вже не було чого: шляху назад не було.

Увечері ми втрьох – Скуріхін, Франко і я чудово посиділи в ресторані, з цікавістю послухавши розповідь Володимира Ілліча, який шойно повернувся з відрядження до Франції, про чудово проведений (на запрошення якогось великого французького бізнесмена) вечір у кабаре «Лідо».

Наступного дня, Скуріхін і Малиновський з дружинами, Франко і я з'їздили на екскурсію до знаменитого Палеху, побували на Іванівському камвольному комбінаті, отримали кожен у подарунок від Іванівського обкому по відрізу тканини (Скуріхін та Малиновський на чоловічі костюми, а ми з Франком – чудовий, дуже модний стиснутий ситець на халати дружинам), і ввечері я поїхав поїздом до Москви.

Ще у Львові я домовився зустрітися в Москві з начальником відділу інформації СКБ Левком Шубіним (Левко – вальжний, випещений, зовсім сивий 40-річний холостяк-сноб, любив відрядження до Москви, і був нашим постійним гідом по місцях, де можна було добре і смачно поїсти). Він сказав, що у Москві точно зупиниться у готелі «Інтурист» на вулиці Горького. Якщо я з Іваново передзвоню черговому по 12-му поверху готелю, то він скаже в якому номері він зупинився і дасть номер телефону.

Перед від'їздом з Іваново я зателефонував до Москви до «Інтуриста», і чергова (!) по 12 поверху – Наталка мені сказала, що Шубін справді приїхав, але ще номер не отримав. Але завтра вранці, коли я приїду до Москви, вона чергує, і скаже мені, в якому номері він зупинився.

Поїзд прийшов до Москви о 5-й годині ранку. До шостої я пішки дійшов до «Інтуриста».

Готель ще спав, всі холи були напівосвітлені. Ліфт підняв мене на 12 поверх. У напівтемряві побачив, загорнуту в плед, фігуру чергової по поверху, що куняла в кріслі за столом. Коли я підійшов, чергова ввімкнула настільну лампу, і я побачив симпатичну молоду жінку років двадцяти п'яти.

- Наталко, доброго ранку! Це я Вам учора дзвонив з приводу Шубіна.

- Добрий ранок ! Так Ви можете його знайти в кімнаті 1230, остання коридором з лівого боку, - люб'язно посміхнувшись, відповіла вона.

- Наталко, зателефонуйте, будь ласка, Шубіну в номер, щоб я не стукав у двері, і не будив усіх, - попросив я.

- Там двері відчинені, - відповіла чергова.

І я не втримався:

- Ви у цьому впевнені?

Обличчя Наталки вкрилося червоними плямами:

- Так, я впевнена, - і блиснувши очима, обурено відвернулася від мене.

Я пішов коридором, дійшов до кімнати 1230 року, на дверях якої було написано: «Кімната покоївок». Все стало зрозуміло: Шубіна не зуміли офіційно поселити в готель, і дозволили переночувати у службовій кімнаті, яка вночі пустувала.

Двері, звичайно, не були зачинені на ключ, увійшовши в кімнату і ввімкнувши світло, я в першу мить отетерів від видовища, що відкрилося переді мною, але вже через пару секунд мій регіт напевно розбудив всіх мешканців поверху.

Невелика, метрів шістнадцяти кімната була перегороджена вздовж невеликим сервантом, у торці якого на розкладушці спав Шубін. А над ним, на торцевій стінці серванту був кнопками прикріплений великий яскравий плакат Мосради: «Оголошується конкурс на кращу покоївку Москви».

Світло і мій сміх розбудив Левка, і він, нічого не розуміючи, сів, протираючи очі. На шум прибігла Наталка, збираючись виставити зухвальця, що галасує, у такий ранній час, у першокласному інтуристівському готелі.

Так як говорити від сміху я не міг, то крізь сльози, що виступили, я очима показав Наталці на плакат, і вона відразу залилася сміхом, тільки беззвучним. Один напівроздягнений Левко ніяк не міг «врубитися», що за веселощі панують навколо нього.

Вдень я виконав усі московські виробничі завдання, оселився в готелі «Росія», і ввечері, ми з Шубіним та його співробітником Славою Умінським, пішли повечеряти в ресторан, що тільки-но відкрився на першому поверсі готелю «Інтурист» (на мою пам'ять, він називався «Зоряне небо»). Ресторан був цікавий тим, що вперше у Радянському Союзі, у ньому, у вечірній концертній ресторанній програмі, брали участь вітчизняні та зарубіжні зірки естради, які гастролювали у відповідні ті дні у Москві.

Близько опівночі ми закінчили свою вечерю, і вирішили піднятися в номер до Шубіна (він, нарешті, отримав повноцінний одномісний готельний номер «без конкурсної програми покоївок»), і «записати пульку». Але виявилось, що карти є тільки у мене, та й то дещо далеко – у готелі «Росія».

Вирішили, що десь на поверхах знайдемо карти, і стали пішки підніматися сходами нагору. Дійшовши до 12-го поверху, і ніде не знайшовши карт, ми несподівано побачили, що чергова Наталка залишилася працювати на другу добу (захворіла на зміну). Ми розташувалися в холі навколо Наталці, і, кепкуючи над нею і Шубіним з приводу ранкового «інциденту», почали бавити ніч – йти спати зовсім не хотілося.

Близько пів на першу ночі з ліфта в хол увійшов гарний високий, чудово одягнений, чорнявий чоловік, років сорока п'яти, і звернувся французькою мовою з якимось запитанням до Наталки. Вона, сміючись, щось відповіла йому. Іноземець теж засміявся, і, повернувшись до нас, з усмішкою щось сказав уже нам.

Ми всі троє - істинно радянські інженери, (кожен володів російською мовою - вільно, і будь-якою з іноземних - зі словником), - як раз словника французької мови якось не захопили. Тому спочатку тупо дивилися на непроханого прибульця, потім кожен з надією подивився один на одного, а вже потім усі троє перевели свої благаючі погляди на Наталку. Лукаво посміхаючись, Наталка після короткої паузи, пожаліла нас і пояснила, що у сусіда іноземця в номері вже години зо три знаходиться гостювальниця, тому він і просить дозволу посидіти з нами в холі.

На наш подив - як же вона дозволяє в такий пізній час перебувати в номері у чоловіка сторонній жінці, вона з легкою іронією сказала, що для іноземців (на відміну від нас - радянських) не діє жорстке правило, яке забороняє стороннім перебувати в номері після 23 годин.

Іноземець виявився канадцем, власником 23 ресторанів у Торонто (я думаю, що йшлося про невеликі бари та кафе). Щороку він із сім'єю проводить літню відпустку в іншій країні. Побував уже практично в усіх країнах Європи. Тому він прилетів із тургрупою на два дні до Москви, щоб оцінити, чи має сенс цього року провести відпустку в СРСР. У загальній розмові, що почалася (йшла вона в перекладі в обидві сторони через Наталку), канадець поставив нам, «просто» запитання:

- А де побували ви, молоді люди?

Перекладаючи його, Наташа вже східно посміхалася – здається, хлопці попалися.

Справді, ми всі троє ніде за кордоном не були. У ті роки в туристичні поїздки за кордон потрапляли лише обрані, наближені до «владних структур», а у службові відрядження нас туди не посилали: мене (попри неодноразові запрошення) – бо я був «невиїзний», моїх супутників – бо вони працювали у допоміжному відділі.

Тому спочатку кожен із нас трьох вдав, що це питання адресоване не йому. Пауза затягувалася. Наташа, посміюючись, сказала:

- Ну що ж, "молоді люди" - відповідайте.

Тоді мої супутники повернулися до мене, недвозначно даючи зрозуміти нашому співрозмовнику, що я повинен відповідати на його запитання.

І я відповів, як справжня, правдива радянська людина.

Я почав розповідати, про неосяжні простори країни Рад, про побачені мною абсолютно оригінальні природні та культурні багатства різних районів СРСР – Поволжя і Байкалу, Ленінграду та Новгороду, Золотого кільця та Центрального Сибіру, України та Прибалтики (в яких я дійсно вже в ті роки побував), Середньої Азії (де я насправді не був), та Молдови, Закавказзя та Алтаю. Після п'ятнадцятихвилинного короткого географічного екскурсу по території Радянського Союзу, я сказав, що мені ще потрібно ознайомитися з визначними пам'ятками Заполяр'я, Уралу та Далекого Сходу, і тоді вже впритул займаюся Західною Європою та Америкою.

Закінчивши свій монолог, я уважно подивився на слухачів. Втоплена Наталка закінчувала перекладати мою останню фразу - вона вже не посміхалася.

Канадець уважно слухав, і навіть щось позначав у себе в записнику.

Але найцікавіше було те, що мої супутники також з великим інтересом вислухали витяги з Великої Радянської Енциклопедії під моєю загальною редакцією.

Час наближався до третьої години ночі. Наталка, яка дуже втопилася (друга доба чергування давали себе знати) зателефонувала в номер до канадця, і щось сказала. Потім повідомила, що гостювальниця сусіда канадця вже йде.

Дійсно, хвилин через десять з коридору в хол вийшла пара: шупленький, невисокого зросту (150-155 см), у прекрасному костюмі п'ятдесятирічний чоловік, і висока (175-180 см), худа, у пальті та величезному капелюсі, двадцятип'ятирічна жінка.

Коли за жінкою зачинилися двері ліфта, в холі пролунав гомеричний сміх: сміялися ми всі, і після невеликої паузи до нашого сміху приєднався сміх і одного з винуватців комічної ситуації.

ВІРМЕНСЬКИЙ СЕМІНАР

На початку 70-х років минулого століття в Радянському Союзі почалося освоєння великих електронно-обчислювальних машин Єдиної серії (ЄС) – аналогів машин, що вже широко використовуються на Заході, типу ІВМ-360. Над створенням машин цієї серії та розробкою системного та прикладного програмного забезпечення для них працювала велика кількість науково-дослідних організацій – в основному в Москві та Мінську.

Одночасно невелика група молодих вірмен-репатріантів із Франції розпочала розробку своєї серії малих машин під назвою «НАІРІ». Їм необхідно було знайти свою «нішу» використання цих ЕОМ. Таким напрямом було визначено застосування машин цієї серії в автоматизованих системах управління підприємствами (АСУП), де головними в галузі були ми – СКБ системотехніки львівського об'єднання «Електрон», яке працювало під науковим керівництвом Інституту кібернетики АН України

У вересні 1973 року було вирішено провести у Вірменії спільний семінар розробників машин «НАІРІ», науковців Інституту кібернетики та АСУПників зі Львова.

Львів'яни прилетіли до Єревану годині о сьомій вечора. В аеропорту нас зустрів начальник одного з відділів СКБ Олег Корольов, який прибув туди на кілька днів раніше. Він доповів, що семінар проходитиме в горах, у будинку відпочинку «Агверан», куди ми поїдемо завтра в другій половині дня. Сьогодні ж оселимося в готелі «Ани», і потім господарі запрошують нас і, вже ж киян, що прилетіли, до ресторану готелю на вечерю.

Вечеря була чудова. Все було зроблено в кращих традиціях кавказької гостинності – стіл ломився від традиційних і незвичайних для нас кавказьких страв.

Я намагався скуштувати все, але особливо мене зацікавила тарілка, на якій лежала гора кубиків білого кольору з гранню близько 1см. Поверхня кубиків була як би припорошена якимось чорним порошком.

- Що ж це таке? Якась специфічна кавказька страва?

Обережно скуштував. Яке блаженство – це був так коханий мною (і в той час гостродефіцитний) чудово сир «Рокфор».

Швидко переставивши страву ближче до себе, я «наліг» на сир.

Зі мною сидів Ярослав Папроцький – начальник відділу прикладного програмування СКБ. Він був за віком найстаріший із нас: нам усім було по 30-35 років, а Славику вже за 40. Розмовляв він, як правило, на цікавому суржику української та російської. Якийсь час він мовчки спостерігав, як старанно я знищую незрозумілий вміст великої тарілки. Потім не витримав:

- Аркадію, що ти їси?

- Спробуй, Славку.

- О, це справді смачно.

Далі за нас було вже двоє «великих трудівників».

Наступного дня, після легкого сніданку, ми вирушили ознайомлюватися зі станом постачання населення Вірменії продуктами.

(Справа в тому, що в ті роки у продуктових магазинах більшості міст Союзу часто були відсутні продукти першої необхідності – олія, м'ясо, ковбаси тощо. Тому, приїжджаючи у відрядження до нового міста, ми завжди поспішали порівняти його «продовольчі запаси» із львівськими). Щоправда, таке становище не стосувалося столичних магазинів – як Москви, так і Союзних республік. При цьому ніхто не голодував. Недарма в ті

роки, тодішньому Голові Держплану СРСР Байбакову приписувалися слова, нібито сказані на одній із нарад: - Скільки ж це триватиме: порожні прилавки в магазинах, та повні холодильники у населення?).

Зайшовши до Центрального гастроному Єревана, ми зупинилися перед вітриною гастрономічного відділу. Очі розбіглися. За склом лежали великі голівки різного сиру. По центру на підставці крутилася величезна, розрізана на дві частини, голівка сиру «Рокфор». У світлі спеціального освітлення вона переливалася перламутровою жовтизною поверхні з тонкими чорно-зеленими борознами та невеликими ярами цвілі.

Ми зачаровано дивилися на це дивовижне видовище.

Мовчання перервав Папроцький.

- А що це таке?

- Це сир «Рокфор»

- А що там таке зелене? – не припиняв Славко

- Це харчові черв'яки.

- Боже, і хто таке йїси?

- Ти Славко.

- Ніколи в житті!

- А що ти вчора запихав за дві щоки, не дав мені повністю насолодитися?

- То було не таке.

- А ти уяви собі, що цю голівку розрізали на маленькі кубики 1-1,5 см, поклали їх на велику стравну тарілку і поставили біля тебе

- Боже, боже, як я міг, - сказав, витріщивши очі, Славко під наш загальний сміх і наступні жарти...

У другій половині дня ми поїхали в гори, в Агверан.

В автобусі зібралася весела молода компанія вірмен, киян та львів'ян.

Очоловав представників Інституту кібернетики АН України 35-річний кандидат наук – завідувач відділу Інституту Анатолій Морозов. З ним були також молоді його найближчі багаторічні співробітники Олександр Кобозєв, Віталій В'юн та ін.

Звиклі до українських чорноземів, ми дорогою з подивом розглядали червону кам'янисту тутешню землю, і не переставали дивуватися працьовитості вірменських селян, які на такій землі ще щось вирощували.

Вперше у житті побачив великі непомітні закриті люки на схилах невисоких піднесень рельєфу місцевості: коротко пояснили, що це пов'язано з протиповітряної обороною країни. Запитання припинилися.

Будинок відпочинку «Агверан» нараховував біля 30 окремих одноповерхових кам'яних котеджів, розкиданих по досить великій території. Кожен котедж складався з двох незалежних апартаментів, вхід до яких був із двох сторін відкритої веранди, розділеної по центру тонкою перегородкою.

Ми швидко розмістилися по двоє в кожній кімнаті і вирушили на вечерю.

Було встановлено жорсткий регламент дня: підйом о 7 годині ранку, сніданок, о 9 годині ранку щодня розпочиналося ранкове заняття-семінар, яке тривало з однією 20-хвилинною перервою до 12 години. Потім був обід, невеликий відпочинок із дрімотою, і о 15 годині починалося денне заняття, яке закінчувалося близько 17-ї. Все це проходило на відкритому повітрі – виносилися на галявину шкільна дошка, столи та стільці, і ми дуже серйозно вивчали та обговорювали можливості використання ЕОМ «НАІРІ» в управлінні підприємствами.

А ось після 17 години - займатися на території Будинку відпочинку було, практично, нічим, і піти нікуди - навколо тільки гори. У цей час року Будинок відпочинку був порожнім, я не бачив на території нікого, крім нас – учасників семінару та обслуговуючого персоналу.

Тому більшість із нас сумувала і з тугою шукала хоч якихось розваг.

Перші вечори були і шашлики на багатті, і веселі анекдоти та розповіді про минуле...

Але потім і це набридло - давалося взнаки тривале перебування в одному і тому самому просторі, в одному і тому самому колективі.

Одного вечора компанія у складі Анатолія Морозова, Олександра Кобозєва та двох господарів семінару сіла в кімнаті Морозова розписуватиме «пулю».

Інші нудно прогулювалися на великій галявині перед котеджем Морозова. Нічого цікавого цього вечора не передбачалося.

Я сидів прямо на траві перед верандою, і безнадійно міркував: чим же зайнятися, як убити час до сну. Крізь відчинені двері кімнати, через веранду були видні голови картярів, що схилилися над столом та захоплено обговорювали періпіття гри.

Мій погляд зупинився на верандковій перегородці, що відокремлювала дві половини котеджу. З обох боків перегородки на ній висіли телефонні апарати. Навіщо вони?

Інтуїтивно відчув – у цьому є якась особливість. Встав та піднявся на веранду з протилежного боку апартаментів Морозова. Розібрався: це телефони внутрішнього зв'язку Будинку відпочинку. І, як це було не дивно, зв'язок працював.

Я покликав до веранди Вілліу В'юна. Попросив його покликати до телефону Толю Морозова, коли я наберу номер телефону з іншого боку веранди, але не говорити йому хто дзвонить.

- Добре, покличу. Але навіщо це тобі?
- Сам побачиш. Іди на той бік веранди.

Рукою я покликав нудьгуватих на галявині наблизитися до веранди, і набрав номер. Вілліа зняв трубку.

- Алло, алло.
- Поклич, будь ласка, Морозова.
- Зараз.

Через півхвилини в трубці пролунав здивований голос Морозова:

- Алло, Морозов біля телефону.

Я вийняв з кишені носову хустку, поклав її на мікрофон трубки, і з кавказьким акцентом, із хрипотою прокричав:

- Марозов, Марозов, сейчас с Вами будет гаворит академік Глушков. Слышити мене?

- Та слухаю, - голос Толі став одразу надзвичайно напруженим.

Академік Віктор Михайлович Глушков, засновник та директор Кібернетичного центру Академії Наук України, був, на той час, найбільшим радянським ученим у галузі кібернетики. Розмова з ним, навіть для керівника відділу Інституту кібернетики, була не повсякденною подією. А тим більше, щоб Академік розшукав Морозова у відрядженні – для цього мали бути неординарні причини, щось мало статися надзвичайного.

Я витримував паузу.

- Алло, я слухаю. Я Вас не чую, - Толя відверто нервував.
- Марозов, Марозов, сэйчас с Вами будэт гаворыт академік Глушков. Слышыты мэнэ?

- Сейчас, ждите, неполадки на лінії

Все, що ми говорили один одному, чули і всі, хто зібрався біля веранди. Ті, хто зібрався, бачили і чули нас обох, що стояли по дві сторони тонкої перегородки відкритої веранди, і розмовляли між собою по телефону. Ми звичайно теж чули голос співрозмовника, що стоїть поруч -, не тільки в трубці, але напруга Морозова була настільки велика, що він не звертав на це увагу.

- Слухаю. Чекаю.

Присутні, нарешті, зрозуміли сенс розіграшу, і затамувавши подих, із захопленими очима чекали подальшого розвитку подій.

- Очэн плахая слышмасть. Будете разгаваривать с академіком через мене, - нарешті прохрипів я в телефон.

- Так, уважно слухаю.

- Академік спрашываєт, как идут дела ?

- Семінар проходить нормально, виробляються пропозиції щодо вдосконалення та інтерфейсу периферійних технічних засобів до «НАІРІ».

- Алло, алло, я вас перестав слыщать. Алло ...

Я давився від сміху, мені потрібно було виграти кілька секунд, щоб заспокоїти подих і придумати, що далі говорити.

- Повторюю. Семінар проходить ..., - Толя, явно хвилюючись, слово у слово почав повторювати попередню фразу. Я чув поруч його прискорене дихання, і, за реакцією тих, хто спостерігає за нами, розумів, що все йде чудово.

- Думаю, що до кінця семінару ми повністю виробимо взаємоприйнятний план подальшого вдосконалення "НАІРІ", - продовжував Толя. - Ви чуєте мене ?

- Да, слышу. Сейчас передам все ето академіку.

Знову отримав перепочинок. У такому ритмі розмова тривала ще хвилини зо три.

- Академік гаварит, что когда приедете, будут новие работы. Кагда Ви будите ?

- Через три дні. Алло, скажіть Академіку...

- Все. Связи нет. Кагда будет, снава позвону.

Я повісив трубку і спустився з веранди. Захоплені глядачі безшумно аплодували за велике задоволення.

Підвівся на інший бік веранди. Морозов ще тримав телефонну трубку в руці, і глибоко «пішов у себе». Його чоло і верхня губа густо спітнили, на підборідді висіли краплі поту - він явно намагався прорахувати причини такого несподіваного дзвінка. Потім махнув рукою, повісив трубку, протер хусткою обличчя і пішов дописувати «пулю». Але гра явно не клеїлася. Все одно думки Толі були далеко від карткового столу.

Мене відкликав у бік Вілля.

- Май на увазі, що Морозов тобі цього розіграшу ніколи не пробачить. Він надто перехвилювався, щоб колись це забути.

Я і сам вже розумів, що загрався

Однак, ніколи надалі, Толя Морозов не нагадував мені про цей, можливо, не дуже вдалий жарт. І років за п'ятнадцять, Анатолій Олексійович Морозов, доктор технічних наук, член-кореспондент Академії наук України (і майбутній Академік), директор Інституту математичних машин та систем АН України, лауреат Державної премії СРСР та Державної премії України, став керівником моєї кандидатської роботи – за що я йому надзвичайно вдячний.

КАЦО

Була чи то пізня дощова осінь 1974 року, чи то рання дощова весна 1975 року.

Приїхали ми до Волгограду, на якусь Всесоюзну конференцію з автоматизації проектування технологічних процесів у машинобудуванні, яку проводив місцевий проектний тракторобудівний інститут.

Ранок провели в цьому інституті, і годині о 16, отримавши направлення до міського готелю, вирушили до нього влаштуватися.

Нас було четверо: начальник сектору Володар Головацький, два провідні інженери цього ж сектору – Павло Миколайович Гладков та Галя Ключовець, і ваш покірний слуга.

Ми віддали паспорти адміністратору готелю, який поселив Павла Миколайовича та Володю в один двомісний номер на 3-му поверсі, Галю підселила у двомісний номер на 4-му поверсі, а мене, в такий же двомісний номер, на 5-му поверсі – у 511-ий (запам'ятав на все життя).

Оскільки вже сутеніло, а нам дуже хотілося встигнути подивитися меморіал «Мамаєв курган», вирішили зустрітися у вестибюлі за 10 хвилин.

Ліфт не працював, і підніматися на 5-й поверх, щоб залишити в номері портфель з речами, я полінувався, тому піднявся разом із Гладковим та Головацьким до них у номер та залишив речі у них.

Поки ми дісталися Меморіалу, стало зовсім темно. Меморіал природно був закритий, лише з прихованих радіодинаміків лунали тихі звуки жалобної музики. В абсолютній темряві це викликало дивовижне почуття урочистого смутку.

Послухавши хвилин 15 цю музику, ми притихлі вирушили назад у готель. Дорогою Павло Миколайович вирішив, що в готель він не поїде, а вирушить до родичів – ще коли йому вдасться побувати в них, то там і заночує.

Ми ж у гастрономі закупили продукти на вечерю, і годині до восьмої вечора дісталися готелю. Зайшли в номер до Володі, я взяв портфель, запропонував Володі та Галі накривати на стіл і діставати карти – прийду через 15 хвилин, і пішов влаштовуватись та митися до себе в номер.

Втомлено став підніматися до себе на 5-й поверх. По дорозі мозок свердлили одна-єдина думка - можливо плюнути на вечерю і завалитися спати?

У великому холі 5-го поверху панувала звичайна для готелів периферійних міст Союзу обстановка: в кутку, прямо навпроти телевізора сиділа чергова по поверху, а в кріслах по периметру холу - чи то дрімали, чи дивилися телевізор 10-15 постояльців, що нудьгували. Вони втомилися від важкого дня відрядження і вечері з відповідними вливаннями.

Я підійшов до чергової (сіренькою жіночки, років 40-45, з зовсім згаслим поглядом).

- Скажіть будь ласка, - запитав я, - у 511-му хтось є?

Чергова, доглянувши черговий епізод на екрані, насилу відірвала погляд від телевізора:

- А навіщо вам це ?

- Мене в нього поселили.

Чергова довго дивилася на мене поглядом, який нічого не виражав (думки її були далеко від того, що я їй сказав, - вона намагалася не прогавити послідовність дій на екрані). Пауза затяглася.

- То може Ви дасте мені ключ, і я піду до себе в номер? – не витримав я. Погляд чергової ще кілька секунд залишався абсолютно нейтральним, і раптом він засвітився свідомістю, очі спалахнули. і, звертаючись за мою спину до тих, хто сидів у холі, вона весело сказала:

- Дивіться, Бріскін нарешті з'явився!

Я зовсім очманів: звідки вона знає моє прізвище, і чому це має таке значення для всіх?

Чергова, продовжуючи весело дивитися на мене, підвелася з крісла.

- Ходімо, я вас проведу в номер.

- Навіщо ж, я сам його знайду. Там хтось є ?

- Так там є, але я хочу обов'язково вас проводити до нього.

Щось тут було не так - не зовсім звичайно, але втомлена голова відмовлялася займатися будь-яким аналізом.

Ідучи за черговою коридором, я спиною відчув якусь напругу позаду. Озирнувся. За нами йшли всі, хто сидів у холі – процесія була дуже вражаюча.

- Що ж це таке діється? – подумав я. Але нічого так і не зрозумів.

Ми підійшли до 511-го. Чергова постукала у двері. Через півхвилини двері відчинила симпатична блондинка років 30-ти, з великими світлими очима та прекрасною фігурою.

- ? - вона з подивом дивилася на представницьку делегацію, що стоїть перед нею.

- Я привела до вас сусіда, – сказала чергова. – Його поселили до вас у номер.

Нарешті зрозумів у чому справа: мене удень помилково підселили в номер до цієї жінки, потім шукали щоб переселити - тому всі мене заочно вже знали. Але я швидко зібрався. Але я швидко зрозумів, що нудні постояльці чекають на якусь веселу розвагу з цієї ситуації – і здурити їхні очікування не міг. Мені стало весело, втома одразу пройшла, і, вибачившись, я м'яко усунув жінку від дверей і зайшов у номер.

Чергова і моя "сусідка за номером" зайшли за мною, решта скупчилась у дверях.

Це був стандартний двомісний номер - маленький коридор, що переходить у спальну кімнату, з дверима в туалетну кімнату. Проходячи коридором, я чув, що у ванну біжить вода і ніби хтось у ній хлюпається. У кімнаті стояли два ліжка, навпроти дверей - журнальний столик, два крісла та торшер.

Я скинув на одне з крісел пальто, в інше сів сам (так щоб мене добре було видно глядачам із вхідних дверей номера), увімкнув торшер і озирнувся. Усі чекали.

- Ну мені номер подобається і сусідка дуже симпатична, - сказав, витримавши необхідну паузу.

- Я тут залишаюся, - і далі на протязі 2-3-х хвилин я розповідав яке значення має гарний готель та хороші сусіди у відрядженні.

Чергова вдячно дивилася мені у вічі - я не обдурив її очікувань. Господиня номера оторопіло переводила погляд з мене на чергову, потім оглядалася на чоловіків, що незрозуміло навіщо, зібралися в дверях.

- Ви надовго приїхали до Волгограду? - почав зав'язувати я "світську бесіду" з жінкою, яка нічого не розуміла.

- На два дні. Але...

- Ви вже побували на Меморіалі? - не даючи їй закінчити фразу, продовжував я.

Одночасно моя голова гарячково розуміла: увійти у виставу легко, але як же з неї гідно вийти – рішення не було. Ситуація для мене ставала патовою, що робити далі я не знав.

- Давайте ми завтра разом сходимо на Меморіал. А зараз я втомився, тож треба влаштуватися та спати. Яке буде моє ліжко?

- Але ж нас тут вже... двоє, - нарешті вдалося вставити "моєї сусідці".

Слава богу, з'явився гарний і гідний вихід із розіграшу!

- Ну, якщо Ви вже вдвох, то, звичайно, мені доведеться піти влаштуватися в інший номер, - я піднявся з крісла та

- Кацо, любий, - пролунав з натовпу, що стояв біля дверей, гучний голос із кавказьким акцентом, - якщо для тебе дві багато, давай поміняємося номерами. Я тебе

Оглушливий регіт усіх, присутніх, заглушив його останні слова. Я сміючись, упав назад у крісло, сльози градом котилися в мене з очей. Заспокоївшись, я підвівся, взяв свої речі, вибачився перед уже усміхненою господинею номера, і попрямував до коридору. Коли я проходив повз, чергової, вона крізь сміх, змогла все-таки з себе видавити:

- А Ви неправі! Друга, яка у ванній, ще інтересніша !
Другий вибух сміху завершив вечірню розрядку постояльців поверху.

ЧАСТИНА 2

УХА НА ОБІ

У 60-х роках ХХ століття бурхливий розвиток отримало Сибірське відділення АН СРСР. За своїм науковим потенціалом воно почало конкурувати з метрополією - Москвою. і, звичайно, з другої половини 60-х років, коли Інститут кібернетики АН УРСР став першопрохідником розвитку комплексних АСУ підприємствами в країні (особливо в оборонній промисловості), Сибірське відділення АН СРСР спробувало монополізувати цей напрямок у Сибіру. Усі сили було кинуте на створення оригінальної (на противагу АСУП «Львів») АСУП «Барнаул» на Барнаульском радіозаводі.

Проте, з якихось причин, у 1974 р. великі науковці з трьох сторін вирішили укласти угоду про ненапад. А оскільки розробкою типового проекту в Міністерстві займалося наше СКБ, то нам і доручили (разом із розробником АСУП «Барнаул» - Барнаульським держуніверситетом) знайти спільні «точки дотику».

Тому 22 грудня 1974 р. новий начальник СКБ системотехніки Юрій Петрович Шкуркін (з яким у мене, на початку нашої подальшої багаторічної спільної взаємоприємної роботи, відносини, м'яко кажучи, не склалися) дав вказівку заступникові головного інженера СКБ Леоніду Миколайовичу Рабію і мені терміново вилетіти до Барнаула на зустріч з науковим керівником, що створюється АСУП «Барнаул», професором Владзієвським. Я спробував заперечувати, що нема чого їхати так далеко перед Новим роком, краще це зробити в Новому році (тим більше, що прямого літака на Барнаул ні зі Львова, ні з Москви не було), але у відповідь отримав «крижану» повторну вказівку завтра вилетіти і змирився. Рано-вранці 23 грудня ми з Льонею з'явилися в аеропорті, щоб полетіти на Москву, а звідти вже полетіти на Новосибірськ. Але погода виявилася нельотною, просидівши цілий день у аеропорті, ми ввечері поїхали ночувати додому. Така сама ситуація повторилася і 24, і 25 грудня.

Наприкінці дня 25 грудня ми поїхали шукати містом Шкуркіна, щоб спробувати пояснити йому, що летіти до Барнаула тепер уже точно немає жодного сенсу – до Нового року залишається лише шість днів (з них лише три робочі) і ніхто з нами не працюватиме. Я висловився, а Леонід Миколайович, як старший за посадою, отримав відповідну «прочуханку», і о шостій годині ранку 26 грудня ми нарешті вилетіли до Москви. Відразу перелетіли до Новосибірську, і вечірнім поїздом виїхали до Барнаулу. За вікном завивала завірюха, але у вагоні було тепло і досить затишно.

Ми обидва були дуже втомлені, і тому відразу полягли спати, тим більше що до Барнаулу поїзд прибував о третій ночі.

Коли я прокинувся, поїзд стояв, за вікном було темно і продовжувала завивати завірюха.

Увімкнув світло. Глянув на годинник. О жах ! На годиннику було о пів на четверту ранку.

- Льоню! Вставай! Ми проспали Барнаул!

Напіводягнені, схопили речі та вискочили до коридору. Провідник стояв біля титану з водою, здивовано дивлячись на нас.

- Ми ж Вас просили розбудити нас перед Барнаулом! - пробігаючи повз нього, обурювалися ми.

- Але ж до Барнаулу ще досить далеко, - почули ми навздогін.

Виявилося, що через завірюху потяг вже три години стоїть у полі – засніжило колію. Ми, заспокоєні, вирушили далі спати, розуміючи, що наші передноворічні пригоди ще далеко не закінчилися.

Вранці 27 грудня, легко оселившись у готелі «Барнаул» (у ці останні передноворічні дні готелі країни були майже порожні – відряджень вже не було), ми зателефували в університет до професора Владзієвського. Але оскільки була субота, телефон мовчав.

За довідкою знайшли номер його домашнього телефону. Владзієвський був надзвичайно здивований нашим приїздом за кілька тисяч кілометрів останніми днями року, але запросив нас на зустріч до себе додому на післяобідній (?!) час.

Ми вийшли з готелю подивитися Барнаул і купити щось поїсти.

Але в гастрономі нічого їстівного (крім консервованого зеленого горошку) не було. Всі полиці були заставлені пірамідами банок із консервованою морською капустою та Усе. Ми розгублено дивилися один на одного.

Льоня Рабій – високий (під 190 см на зріст), стокілограмовий 35-річний чоловік, з великими рубаними рисами обличчя, який виріс в українському селі під Славутю, колишній шофер і надзвичайно компанійська людина, любив добре поїсти (і не один раз на день), особливо якщо це був «закус під щось». А випити, природно, він міг дуже багато, і при цьому дуже рідко п'янів.

(Правда, якщо не помиляюсь, це було 31 грудня 1970 р., ми, великою компанією людей на 10 - керівників відділів і секторів С КБ: С.І.Міцик, А.І.Моїсеєнко, О.І.Рибак, Л.Н.Рабій, я та ін) вийшли з роботи о 12 годині. Перед тим, як розійтися, вирішили легко, на ходу, відзначити останню нашу спільну зустріч у старому році. У ті роки це виглядало так: ми йшли до центру міста вулицями Московською та Городоцькою, заходячи в кожне, що зустрічається по ходу руху, кафе-кафетерії, в якому випивалося 50-100 гр коньяку: Рабій, звичайно -100, а я – 50(і то не завжди). Заїдалася така порція маленькою канапкою із ковбасою чи сиром. Пройшовши так «точок» зі п'ять, вже весела компанія вирішила, наостанок, розташуватися в кафе-скляшці біля цирку, взяти пляшку коньяку, випити її «напосошок» і розійтися. Пляшка була розлита по склянках, тост вимовлено, все випили, і ... я побачив, що вулицею, повз «скляшки», проходить, мій давній приятель по відділу головного технолога заводу - тепер заступника начальника інструментального відділу заводу Леонід Воротилов. Я схопився, вискочив надвір і покликав Льоні до нас. Повертаючись до столу, природно захопив у барної стійки пляшку коньяку. Розлили, Воротилов промовив тост, усі випили – я вже не пив, але ніхто на це не звернув уваги. І раптом хтось сказав:

- Дивіться, йде Земсков.

Справді повз «скляшки» в цей час проходили начальник СКБ Артур Федорович Земсков, його заступник Мирослав Дмитрович Фікташ та начальник відділу постачання СКБ Яша Котляр. Хтось побіг їх запрошувати до столу, хтось за черговою пляшкою. Вимовили відповідний тост у здоров'я СКБ, випили, і хоча Земсков на той час зовсім не пив, він, як вихований керівник-демократ, пішов і приніс ще одну пляшку коньяку. Потім це зробив Котляр, а потім Фікташ. Я тихенько прибрав після приходу Земскова свою склянку зі столу, і ніхто цього не помітив. Але коли пляшку почав розливати Фікташ, він змусив мене

виставити склянку на стіл, налив коньяк, і попередив, що простежить за спустошенням. Пити я вже не міг, і тому благаючи звернувся, до сидячого поряд, Рабія:

- Льюню, я тебе дуже прошу, випий за мене цю порцію.

- Аркадію, ти ж знаєш, я б тобі обов'язково допоміг. Але не можу, я вже багато випив, а до мене сьогодні приїжджає мама, і я повинен її о шістнадцятій п'ятнадцятій зустріти на вокзалі, - почув я у відповідь.

Я глянув на годинник: за десятьма п'ята (!). Іі Льюня Рабій іноді від таких вливань таки п'янів).

- Ну, нічого, - сказав Льюня. - У мене є шматок солоного сала, голівка часнику і майже півлітрівка спирту. Як небудь перезимуємо!?

При цьому він, з висоти свого зросту, намагався зазирнути в другий ряд - за піраміди морської капусти. Потім запустив свою ручищу за перший ряд банок, і витяг... о радість! - банку консервів "Сайра бланширована в олії". Набравши сумку цих чудових рибних консервів і купивши хліб, ми задоволені вирушили в готель снідати і обідати (адже в готельному ресторані меню було рівне набору продуктів у гастрономі).

Зустрілися з Владзівським, про щось домовилися-недомовились, привітали його з майбутнім Новим роком, і в неділю (з'ївши всі свої продуктові запаси) вирушили через Новосибірськ і Москву у зворотний шлях до Львова.

До Москви прилетіли в понеділок годині о 12-й дня, взяли авіаквитки у Львів на 8 годину вечора. Вирішили, що треба нарешті десь пристойно пообідати!

Повів Льюню до першокласного, на той час, ресторану «Будапешт».

Звичайно, ми справляли, в цьому фешенебельному ресторані, враження героїв О'Генрі: я в, досить пом'ятих від ночівлі в поїздах, піджаку і штанях, у несвіжій сорочці, але при краватці, з немитим волоссям, що стоїть дибки на голові, і величезний Льюня, у отруйно-зеленому, грубої домашньої в'язки, светрі, і здорово пом'ятому сірому, на вигляд бавовняно-паперовому, костюмі в широку темну смужку.

Був обідній час і зал був сповнений. Адміністратора зали на місці не було. Я помітив, на пандусі біля стіни, вільний стіл. Він був уже майже прибраний, тільки на столі лишилися від попередніх відвідувачів тарілочка для хліба. Ми розташувалися за столиком.

Підійшов офіціант, оцінив наш «прикід», і було очевидно, що залишився дуже незадоволеним. Тому взяв тарілочку для хліба, що залишилися на столі, відвернувся, витер їх рушником, що висів у нього на руці, і поставив їх назад нам на стіл.

Я скипів:

- Не раджу Вам таке ще раз зробити, якщо хочете залишатися працювати в цьому ресторані.

Очі офіціанта гнівно заблищали, але місце роботи було надто прибуткове. Він вибачився, забрав злочасні тарілки зі столу, подав нам меню та пішов.

- Він нам якимось чином помститься - це точно. Але яким? - сміючись, сказав я.

- Подивимося, - серйозно відповів Льюня, виклавши на стіл свої кулачищі.

(Одразу згадалася комічна історія, пов'язана з цими величезними руками.

У 1969 р. вперше, а можливо й єдиний раз у Радянському Союзі, на експорт було продано автоматизовану систему управління підприємством. Це Німецька демократична республіка придбала АСУП «Львів». Для консультацій, щодо впровадження цієї системи у НДР на два місяці був відраджений Льюня Рабій.

Перед поверненням на батьківщину Льюня вирішив закупити подарунки дружині та дітям. Тоді в СРСР дуже цінувалося, і було в постійному дефіциті жіноча білизна, вироблена в НДР.

Тому Рабій вирушив до магазину жіночої білизни. Німецькою мовою Льюня не володів - досконало, розмовляв із продавщицями російською за допомогою рук. Надивився на

вітрині ліфчик, і почав з'ясовувати скільки він коштує. Для пояснень з ним зібралися три молоденькі жіночки. Вони хоч трохи володіли російською – тоді в школах НДР він вивчався, як іноземний. Тяжко пояснили Льоні, що ціна залежить від розміру. Але розміру Льоня не знав ні за радянськими стандартами, ні за європейськими. Тоді він простягнув убік продавщиць свою руку, трохи зігнув пальці величезної кісті, і, радіючи своїй кмітливості, гордо вимовив:

- *Ось такий розмір!*

У худорлявих німкенів на секунду розширилися зіниці очей, а потім вони залилися захопленим сміхом – цей «росіянин» їм, без сумніву, дуже сподобався.)

Прийшов офіціант, подав меню. Ми швидко вибрали закуски, перше, кілька гарячих других (з розрахунку на повністю укомплектоване відділення зголоднілих солдатів), кілька пляшок мінеральної води і, для початку, Льоня попросив принести пляшку «Столичної» (під такий «закус» йому й самому не вистачило б двох пів-літровок).

Офіціант подивився на нас - погляд його випромінював свято, і елеїним голосом, розуміючи, що все замовлене без горілки нам з'їсти просто неможливо, повідомив:

- У нас, відповідно до Постанови ЦК Партії, алкоголь подається не більше 100 грамів на людину.

(Справді, в той час у країні проходила чергова «компанія» по боротьбі з пияцтвом. Але компанія проходила досить формально, і в ресторанах стежили лише, щоб відвідувачі не напивалися «вщент», і, відповідно, не було скандалів)

Але наш офіціант знайшов такий спосіб нас «дістати», тому повернувся, і задоволений собою, пішов виконувати наше грандіозне замовлення, впевнений, що ми ще будемо просити його про додаткові порції горілки.

Ми з Льонею оторопіло дивилися один на одного – такого удару ніхто не чекав.

- Ну, що робитимемо? Невже проситимемо це опудало? – звернувся я до свого напарника.

До глибини душі вражений Льоня мовчав.

- Давай так. Я віддаю тобі належні мені 100 грамів, і в тебе їх буде 200. І ми якось впораємося з їжею, але свою честь збережемо, - вже сміючись з пафосом, запропонував я.

- Спробуємо, - не дуже впевнено, погодився Рабій.

Ми дуже щільно поїли, розраховалися із засмученим офіціантом, який кілька разів підходив до нас, цікавлячись, чи нам нічого більше не треба, і горді собою, що вистояли, поїхали в аеропорт.

(Якось, через пару років, коли у нас з Юрієм Петровичем Шкуркіним вже склалися відмінні, я б сказав надзвичайно довірчі та теплі, ділові відносини, і якому я згодом був багато чим зобов'язаний, сталася кумедна історія, яка, у чому то, була продовженням і того відрядження у Барнаул.

Викликав мене Шкуркін до себе в кабінет і сказав, що хоче порадитись з одного важливого питання. Не знаю чому, може бути, в повітрі вже вітала ця ідея, я раптом сказав:

- *Це Ви, Юрію Петровичу, з приводу переведення сектору технологічної підготовки виробництва з мого відділу - до відділу якості?*

Від несподіванки у бідного начальника СКБ «щелепа відвисла», очі витріщились і було виразно відчутно, що, продовжуючи залишатися з відкритим ротом, Юрій Петрович безуспішно намагається зрозуміти: звідки я знав про що він хоче зі мною поговорити?

Тепер я точно знав, що не помилюся і тому продовжив:

- *Я в цьому питанні поганий порадник, бо особа зацікавлена...*

- *Ну добре, тоді йдіть, - нарешті зміг видавити із себе Шкуркін.*

Години за дві до мене до кабінету зайшов заступник головного інженера СКБ Леонід Петрович Рабій. Він сказав, що треба поговорити зі мною віч-на-віч, і, вибачившись, попросив економіста відділу Люду Лехт, яка знаходилася в кабінеті, залишити нас хвилин на десять удвох.

- Аркадію, хіба я тобі казав, що сектор ТПП хочуть перевести до Черкашина? - відразу приступив, до хвилюючої його справи, Льоня.

- Ні. А що сталося? – посміхаючись, відповів я

- Ти розумієш, викликав Кудрика і мене ЮП (так скорочено, за очі, ми називали Шкуркіна), і почав допитуватися - хто тобі сказав про це. Каже, коли ми обговорювали утрюх це питання, у кабінеті більше не було нікого. Я (тобто ЮП) про це йому точно не говорив. Значить, сказав хтось із вас, — переказував Льоня обурену промову Шкуркіна.

Михайло Федорович Кудрик, особистість далеко не проста, людина, яка мала величезний запас енергії – працювала довгі роки головним інженером СКБ, а потім інституту. Ми один одного завжди дуже поважали, але, протягом багатьох років роботи, постійно перебували у стані протистояння, викликаного якимось незрозумілим нікому непотрібним самоствердженням. І тільки кінця 80-х років ми зрозуміли, що жоден з нас іншого не переможе, і одночасно припинили цю виснажливу боротьбу.

Але в середині 70-х років Михайло Федорович цілком обґрунтовано зміг відповісти на питання Шкуркіна:

- Юрію Петровичу, Ви ж знаєте мої взаємини з Бріскіним. Можете бути впевнені, що я йому нічого не казав.

Тоді обидва шефи СКБ грізно повернулися до Рабія.

- Юрію Петровичу! Я звичайно міг би, по п'янці, розповісти Аркадію про нашу розмову, - чесно зізнався Льоня. - Але я з ним давно не пив!

Це визвало зацікавленість такою обставиною в ЮПа:

- А чому давно не пив?

- Ви ж знаєте, що він, як правило, не п'є. Наскільки я пам'ятаю, востаннє ми з ним пили роки два тому, у передноворічному відрядженні в Барнаулі та Москві.

- Але, - продовжував свою розповідь Льоня, - вони мені все одно не повірили. Вони впевнені, що тобі, по-дружньому, розповів я. Та й сам я тепер ні в чому не певен. Аркадію, то я тобі розповідав про це чи ні?

- Так, Льоню. Потрапив ти як кур у щі, - сміючись почав відповідати йому я. – Вони мають рацію з двох причин: по-перше, поділу зрадникові. Якби ти, мій друже, прийшов і розповів мені про цю розмову у керівництва, ми б з тобою придумали якусь протидію, а я змушений був би мовчати про те, що знаю про цю фікс-ідею. А по-друге, ти їх відверто обдував: у Москві в «Будапешті» я з тобою не пив, ти все випив сам, - вже відверто регочучи, закінчив я)

Була друга половина серпня 1976 р. На Барнаульському радіозаводі здавалася АСУП «Барнаул», розроблена вже (після того, що завод «посварився» із Сибірським відділенням АН СРСР) відділом АСУП самого заводу у співдружності з нашим СКБ. Тому для прийняття системи, наказом Міністра промисловості засобів зв'язку СРСР було створено комісію, до якої увійшли крім представників заводу та міністерства, також представники московського галузевого інституту НДІСУ, нашого львівського СКБ системотехніки та кілька керівників відділів АСУП споріднених заводів.

Представницьку делегацію нашого СКБ очолював Юрій Григорович Гіндич.

Гіндич, красивий, розумний, чудово складений 35-річний чоловік, як Головний конструктор Головного проекту АСУП у галузі (шифр проекту - «Меркурій»), постійно брав участь у комісіях по прийняттю в експлуатацію АСУП на заводах галузі. При цьому веселий та компанійський Юра, як усі невисокі люди – його зріст - десь близько 160 см, був надзвичайно уразливим і запальним.

Виїхали до Москви потягом, щоб звідти вже замовленими авіаквитками «Москва-Барнаул» вилетіти на місце призначення. Ми знали, що до Барнаула з Москви полетимо на новому, щойно прийнятому в експлуатацію, літаку – ТУ-154, який брав на борт величезну (на той час) кількість пасажирів – 180 осіб, і що тим же рейсом до Москви летять представники НДІСУ.

Мені обов'язково потрібно було через чотири дні повернутися до Львова, а зворотний авіаквиток з Москви я у Львові купити не зміг – все ж таки друга половина серпня місяця, тому нервував і вирішив обов'язково придбати в Москві перед відльотом зворотний авіаквиток.

Приїхавши в аеропорт за годину до вильоту літака, всі вирушили до зали відльоту. Я ж, знаючи, що посадку оголошують за сорок хвилин до вильоту, віддав хлопцям свій портфель, і прийнявши прохання однієї з наших супутниць Ярослави Дмитрівни Ковальської про придбання і для неї зворотного авіаквитка, і пішов до касової зали.

У касі стояла невелика черга – чоловік з десять, але просувалася вона дуже повільно. Минуло хвилин тридцять, проте оголошення про початок посадки на наш рейс чомусь не було – напевно, затримувався відліт. Моя черга повільно наближалася до касового вікна. Але і дуже швидко наближався контрольний час відльоту мого лайнера. Я вже починав нервувати. З кожною хвилиною напруга наростала. Переді мною залишалося в черзі двоє людей. А до часу зльоту за розкладом залишалося сім хвилин. Але оголошення про початок посадки на наш рейс досі не було. І я здався: сказав людині, яка стояла за мною в черзі, що на хвилинку відійду - з'ясую, що з рейсом.

Пішов до зали відльоту – він був порожній. Запитав у чергового, коли оголосять посадку на рейс «Москва-Барнаул»

- Та яке оголошення, посадка давно закінчилася, літак уже, мабуть, на злітній смузі, - здивувався черговий.

- Але ж не було оголошення про початок посадки, я чекаю на нього вже цілу годину, - обурився я.

- На цей тип літаків, у зв'язку з великою пасажиромісткістю, посадка оголошується за півтори години, - скоромовкою пояснив черговий, який вже починав розуміти в чому справа. - Побігли, можливо, літак ще не вийшов на злітну смугу.

Справді, коли ми вибігли на злітне поле, він показав мені, де стоїть вдаліні, ТУ-154. Я «навпростець» помчав, під фюзеляжами інших літаків, до нього.

Наблизившись до так жаданого літака, розглянув мальовничу картину: на нижній сходинці трапа стояв в оточенні п'яти осіб (двох високих симпатичних стюардес, чергової служби посадки, водія трапу та працівника охорони аеропорту) наш «величезний» керівник – Юрій Григорович Гіндич, і радісно махає мені рукою.

Виявляється, вже 30 хвилин, він мужньо не давав прибрати трап від літака: як тільки збиралися відганяти трап – Юрко сховався на землю, умовляв усіх почекати ще п'ять хвилин, а потім ситуація повторювалася. Коли терпець авіаторів урвався, і вони викликали охорону аеропорту, Юрій Григорович їм повідомив, що в літаку знаходиться мій портфель, а де він не знає. Це зразу «прибило» літак до землі (навіть у ті роки - безпеці польотів вже приділяли належну увагу).

Все, що я почув про себе від працівників аеропорту, передати немає ніякої можливості, тому швидко піднявся по трапу і увійшов до салону літака. У салоні було не просто тепло, а, буквально, відчувалося «горіле» (адже, поки літак знаходиться на землі -

вентиляція не працює, а за бортом було +30). Пасажири, що просиділи в такій задусі з моєї милості вже більше години, зовсім заприли і ледве дихали. Однак, коли на запитання Ярослави Дмитрівни, поставленої через весь салон, чому не куплені квитки, я відповів:

- Нерви не витримали! - і весь салон залився веселим реготом.

Після закінчення роботи по прийняттю системи «Барнаул» господарі влаштували для членів комісії виїзд на рибальську базу відпочинку заводу, розташовану на острові посеред Обі.

Усіх було попереджено, що форма одягу – купальна.

Це був найчарівніший куточок Алтаю. Напрочуд широка в цьому місці річка обмивала невеликий лісистий острів.

Господарі влаштували чудовий пікнік на повітрі. Окрім звичайних у таких випадках «різносолів» та прекрасних шашликів, я вперше, і мабуть єдиний раз у житті, скуштував запечених у диму карасів. Дивно смачна страва!

Закусивши та випивши, компанія почала шукати розваг. Жінки (всі які були на острові: і члени комісії, і господині прийому) пішли купатися в досить теплій, у цю пору року, Обі, а чоловіки вирішили закинути сітку – захотіли самі наловити ще риби.

У складі комісії був Івар Андерсонс – начальник відділу АСУП ризького радіозаводу ім. Попова. Високий - під два метри, худий, рудий і дуже веселий латиш, який розмовляв російською мовою з невеликим, дуже приємним латиським акцентом. Івар привіз із собою кінокамеру, і я (не дуже бажаючи лізти у воду та заводити сітку) зголосився зафіксувати для історії це дійство на плівку. Івар уже був «під добрим шафе», і тому, йдучи рибалити, навіть не звернув уваги, що хтось узяв його кінокамеру.

Я вперше бачив, як заводять сітку біля берега. Чоловік сім увійшли у воду, вишикувалися в ряд, розтягнули сітку, і стали рухатися проти годинникової стрілки дузі, в центрі якої знаходився крайлівий рибалка, що стояв на мілкій воді, а правий край весь час йшов на глибину.

Але найцікавіше виявилось в іншому. Вкрай правим у шерензі рибалок став Юрко Гіндич, і за свого невисокого зросту, буквально зробивши десять кроків, почав захлинатися. Картинка була унікальна: хтось із рибалок стояв у воді по-коліно, хтось по-пояс, а в нашого Юрка над водою стирчала тільки голова. А сітку завели лише градусів на 50-60. Я знімати цю картину не міг - від сміху тремтіли руки, і кінокамера стрибала і смикалася. Потім рибалки перешикувалися, і знімати вже було нецікаво.

Я пішов «робити кіно» про жінок, що купаються і засмагають. Єдиним операторським технічним прийомом, яким я володів був «наплив» за допомогою трансфокатора. Тому знімаючи красунь у купальних костюмах, я весь час використовував цей прийом, щоб підкреслити принади кожної з них.

Вечоріло. Знову сіли за стіл, повечеряли, захоплено послушали мелодії, майстерно награні нам у сутінках директором барнаульського радіозаводу на звичайній гармошці, і подякували господарям за цей незабутній відпочинок на берегах Обі.

P.S. Через півроку в Москві, в коридорах Міністерства, я побачив довгу і худорляву фігуру Івара Андерсонса. Ми імпонували один одному, тому кожна зустріч була нам приємна. Після звичайних привітань, з'ясування яке питання кожен із нас вирішує у Москві, ми, природно, згадали нашу останню зустріч у Барнаулі.

- Та чудова була подорож, просто незабутня, - сказав усміхаючись Івар. Потім трохи похмурнів, але знову посміхнувся, і сказав:

- Справді незабутня, тим більше, що в результаті я вдома мав великі неприємності.

- Що трапилось, Іваре? - запитав я.

- Та ти пам'ятаєш, я привозив із собою кінокамеру, знімав пам'ятки Барнаулу. Ми так із дружиною завжди робимо, коли кудись їдемо, а потім разом дивимося. Так ось, я у

Ризи пішов, проявив плівку, а ввечері з дружиною сіли дивитися, що я назімав. Спочатку все було нормально, а потім на екрані з'явилися напівголені засмагаючі жінки - і ті, які були у складі комісії, і яких я не знаю. Не пам'ятаю, щоби я їх знімав. І ти розумієш, камера весь час «наїжджала» на їхні визначні місця. Це ось і обурило мою дружину – був великий скандал. А я єдине чим виправдовувався, що, очевидно, був дуже п'яний. Цілий день не розмовляли, потім вибачила, – знову посміхнувся Івар.

Помовчав і сказав:

- Але все одно я нічого не розумію ?!

Я вирішив, що для мене буде краще, якщо Івар і далі залишиться у незнанні.

« НАВПРОСТЕЦЬ »

Для російськомовних людей, які виростили в Україні і прожили в ній все життя, та володіють і українською мовою, застосування українізмів у російській мові справа звичайна.

(Десь на початку 80-х років, зайшовши вранці в Москві у міністерський буфет, і замовивши салат з тертих бурячків зі сметаною, я ніяк не міг зрозуміти чому у відповідь отримав здивоване запитання буфетниці (мова оригіналу):

- *Какой салат?*

- *Натертыє бурячки со сметаною, - уточнив я.*

- *Что за бурячки?*

- *Вот на витрине у вас стоить салат из тертых бурячков со сметаною! - я почав вибухати*

- *???*

- *Так он просит салат из свеклы, - пролунав чийсь голос із людей, які стояли за мною в черзі.*

Я дійсно вважав, що буряк – російська назва цього овочу).

Гарне українське слово «навпростець», що пахло селом і безмежними полями, я вперше почув від свого, цілком російськомовного, батька в оповіданні про один із найстрашніших моментів війни.

(Ні це була розповідь не про страшні бомбардування аеродрому авіабригади під Сталінградом, військовим слідчим якої був батько, не про жахіття майже на 100% смертельного, в тих умовах, захворювання на туляремію – після укусу щуром у землянці.

Це була розповідь про просте українське слово “навпростець”.

Глибокої осені 1942 року він і командир авіабригади пізно ввечері поверталися звідкись до штабу.

Необхідно було обійти ліском злітне поле аеродрому, яке охоронялося, що займало хвилин двадцять. Але вони втомились і обминати таку відстань по бруді – не хотілося.

- *А, ходімо навпростець, - запропонував командир бригади. Пропозиція прозвучала як наказ. І вони пішли. За кілька хвилин їх зупинив окрик:*

- *Стій! Хто йде? Пароль?*

- *Командир бригади, - була відповідь.*

- *Пароль?! – наполягав голос із темряви.*

Тут вони обидва зрозуміли, що пароля не знають - він надвечір змінювався. Повторне пояснення, що це командир, лише викликало:

- *Лягай! – і перед їхніми ногами зрикошетили кулі автоматної черги.*

Плюхнулися в земляну грязюку. Але переляканий вартувий продовжував «палити» – тепер уже над їхніми головами. Більшого жаху, за словами батька, він у житті не відчував - адже все залежало від рук вартового.

Ось таким буває мирне слово «навпростець»)

Наприкінці серпня місяця 1975 року Юрію Петровичу Шкуркіну – начальнику СКБ системотехніки, зателефонував начальник одного з відділів Кібернетичного центру АН України Анатолій Олексійович Морозов та запропонував СКБ взяти участь у створенні комплексно-автоматизованої системи управління виробництвом НВО "Енергія".

НВО "Енергія" - вотчина Генерального конструктора космічних кораблів академіка Сергія Павловича Корольова знаходилося в Підмосков'ї, на станції Підлипки.

Морозов зі своїм відділом вже давно працював на НВО «Енергія» та в Центрі управління космічними польотами по створенню унікальних периферійних комп'ютерних комплексів (за що й отримав Державну премію СРСР в галузі науки та техніки). На його запрошення я рік тому вже побував у НВО «Енергія», постояв біля святині – колишнього кабінету покійного академіка Корольова (на той час кабінету його наступника – академіка Глушка), побував у цеху збирання двигунів ракет, але далі мене не пустили. Потрібно було спеціальне оформлення перепусток (допуску до секретних документів було недостатньо), а я приїхав у Підлипки всього на кілька годин і збирався надвечір до Москви. Кияни пропонували переночувати в них, а наступного ранку пропуски, в цех загального складання ракет і Центр управління космічними польотами, будуть готові. Але почувши, що Морозов із командою живе у Підлипках у підвалі, що заповнений тарганами і, можливо, шурами, я вважав за краще поїхати ночувати у свій комфортабельний готель у Москві (про що досі шкодую).

(Взагалі, команда Морозова була своєрідним унікальним явищем. Коли 1968 року я вперше приїхав до Інституту кібернетики, то був одразу здивований маленьким колективом лабораторії Морозова. У лабораторії працювало одинадцять працівників, усім було близько тридцяти. Займала лабораторія маленьку довгасту кімнату, метрів вісімнадцяти, на стінах якої висіли фотографії - 11 собак різних порід. Кожна з фотографій уособлювала одного із співробітників лабораторії. І більшість співробітників цього колективу пропрацювала з Морозовим все життя: разом щорічно проводили величезний час у відрадженьнях далеко від дому, від Києва, де виконували абсолютно унікальні роботи у досить складних побутових умовах, разом із Морозовим росли на посадах та наукових ступенях тощо. Але всі вони – і сам Толя Морозов, і Саша Кобозев, і Вілля В'юн, і Славик Веренко завжди залишалися чудовими людьми, з якими було приємно, і завжди хотілося спілкуватися).

Тому, коли я отримав наказ, у складі групи співробітників СКБ, виїхати разом із киянами для попередніх переговорів до НВО «Енергія», (незважаючи на бажання провести час у приємній компанії, але пам'ятаючи про побутові умови Підлипок), перспектива надалі тривалої роботи там - у мене не викликала жодного ентузіазму.

Але наказ є наказом: група львів'ян на чолі із заступником головного інженера СКБ Леонідом Рабієм, мене та начальника сектора управління дрібносерійним виробництвом Олександра Івановича Осташевського була створена, і готова вирушити в дорогу.

Виявилося, що в НВО «Енергія» нас могли прийняти лише 30 серпня – це був єдиний вільний день у керівників виробництва НВО на найближчий місяць.

Тому домовилися з киянами, що ми приїдемо до Києва 28-го, 29-го виробимо спільну платформу для переговорів, і ввечері поїздом усі поїдемо до Москви, так щоб 30-го, години до 9-ї ранку, дістатися до Підлипок. Квитки для всіх на поїзд Київ-Москва, звичайно, мали замовити кияни.

28 серпня ми приїхали до Києва і розмістилися в заброньованому готелі «Москва» (тепер «Україна»), що стоїть на горі і височить над Хрещатиком. Зателефонували до Інституту кібернетики, але всі люди, які нас цікавили, сьогодні були зайняті. І ми вирішили віддати данину пішому ознайомленню з визначними пам'ятками центру Києва. За день ми разів сім йшли і поверталися до готелю. Все було б добре, але стільки разів спускатися

сходами з гори від готелю на Хрещатик, і стільки ж разів по ній підніматися назад, виявилось справою дуже втомливою. Тому втомившись і рано лягли спати.

Наступного дня побували в Інституті кібернетики та про все домовилися.

Щоправда, у киян щось не вийшло із замовленням квитків на поїзд, але вони, люди досвідчені, сказали, що ми візьмемо квитки перед відходом поїзда.

О 17 годині ми всі були на вокзалі. Нас було семеро: Морозов, Кобозєв, В'юн, Веренко та нас троє. На жодний поїзд Київ-Москва квитків не було !

Ми всі просто забули, що через день – Перше вересня: усі поверталися додому після літніх канікул.

Залишалося сподіватися на поїзди, що проходять звідкись через Київ. Розподілилися по касах. Мені виділили касу для депутатів Верховної Ради СРСР, УРСР та Героїв Радянського Союзу.

Через годину стояння перед вікном каси я вже отримав обіцянку дуже милих двох дівчат-касирів, що якщо буде хоч один квиток на Москву, то вони мене відправлять, але сімох...?! А навіщо мені до Москви одному ?

О дев'ятій вечора пішов останній поїзд на Москву, що влаштував нас. Дівчатка-касирки сказали, що вони передадуть по зміні, і завтра нас обов'язково відправлять до Москви. Але я попросив три квитки у протилежний бік – на будь-який потяг Київ-Львів: у Підлипках після 30-го на нас уже не чекали. Здивовані касирки не знайшли квитків на сьогодні на Львів, і продали три квитки на завтра. Усі семеро сіли у два таксі та поїхали до готелю «Москва». На щастя наш номер ще не був ніким зайнятий. Ми поклали речі та пішли до ресторану готелю вечеряти.

У залі ресторану з кимось закінчував вечеряти ще один співробітник Інституту кібернетики, а також земляк Льоні Рабій (зі Славути), – Ярослав Дрималик.

Ярослав швидко попрощався, з людиною за своїм столом, і пересів до нас.

Дрималик був фігурою дуже колоритною. Шатен, середнього зросту, вагою кілограм сто двадцять, з довгими козацькими вусами, що звисали по краях обличчя, - він мені нагадував Пузатого Пацюка, персонажа Гоголя з фільму «Ніч перел Різдом». Так само як він, Дрималик багато їв і пив, і був, так само, - повільним.

Добре повечерявши і випивши дві чи три пляшки горілки, ми годині об одинадцятій розрахувалися і пішли проводити киян. Знову спустилися сходами з гори на Хрещатик, і знайшли таксі, Морозов, Кобозєв, В'юн і Веренко сіли в нього і поїхали по хатах, А Дрималик сказав, що йому в інший бік, але чомусь став з нами підніматися сходами на гору . Біля готелю Рабій повідомив нас, що йому ще треба поговорити з Дрималиком, але хвилини через сорок він повернеться в номер, і ми запишемо «пульку».

Ми з Олександром Івановичем пішли в номер, переодяглися, помилися, і коли за півтори години Льоні ще не було, - пішли спати.

На початку четвертої ночі я прокинувся від того, що хтось з мене зірвав ковдру.

То був Рабій. Але в якому вигляді? Сорочка розірвана на рукаві, на обличчі кілька подряпин.

- Льоню, що трапилося? Де ти був ?

І Льоня розповів жакливу, трагікомічну історію.

Розлучившись з нами, Рабій та Дрималик звичайно піднялися знову на 11 поверх готелю ресторан – вони зрозуміли, що випивали з людьми не їхньої вагової категорії. Тому вирішили випити ще одну пляшку горілки та розійтися. Скільки вони випили до пів на першій ночі, коли їх попросили залишити ресторан, Льоня точно сказати не наважився.

Але достеменно відомо, що до цього часу обидва почали вести себе винятково неадекватно. Це призвело до того, що почавши спускатися по злощасних довжелезних сходах з гори на Хрещатик, Дрималик раптом запропонував:

- Ану їх до біса, ці чортові сходинки! Підемо НАВПРОСТЕЦЬ!

Якби це запропонував Рабій, це можна було б зрозуміти. Але Дрималик, який прожив уже кілька років у Києві та, мабуть, неодноразово відвідував ресторан «Москва»? Пояснити можна лише сорокоградусним передозуванням.

Але факт залишається фактом – двоє друзів у темряві повернули на дев'яносто градусів ліворуч і бадьоро, підтримуючи один одного, пішли вперед.

Правда, за розповіддю Леоніда, йшли так недовго: раптом він відчув, що десь втратив лікоть друга, а сам опинився у “вільному польоті”. Потім "бух" - упав на щось м'яке, але все одно було дуже боляче.

Прийшовши до тями, Рабій зрозумів, що лежить на Дрималику, який взагалі не подавав ознак життя. Зліз із нього, озирнувся. Виявляється, вони впали з триметрового урвища на Хрещатик, під стіни Київської консерваторії. Дрималик заворушився і сів. Вигляд його був зовсім жахливим: адже він звалився прямо на асфальт, а потім його ще вдарила,

більш ніж 100-кілограмова "туша" Рабія, яка прискорилося в падінні. Обличчя в синцях, піджак розірвано, нога розбита і вся в крові... Тінь, що відкидається підпірною стінкою обриву і стінами консерваторії, приховувала їх від очей нечисленних перехожих. Але вони розуміли, що як тільки вийдуть на Хрещатик, міліція негайно їх забере у відділення (у ті роки Хрещатиком у крові не гуляли).

Десь за годину, Льоня настільки прийшов до тями, що зумів піти, знайти таксі і, за нечувані гроші, умовити водія відвезти скривленого Дрималика і себе на околицю Києва - додому до Дрималика.

Що казала їм дружина Дрималика о третій годині ночі, побачивши свого маломобільного чоловіка і його земляка, який виглядав не набагато краще, Леонід Рабій, чомусь, скромно змовчав.

ЧУДОВИЙ НАПІЙ

У березні 1976 року до мене до кабінету зайшов Головний конструктор галузевого Головного проекту АСУП «Меркурій» Юрій Петрович Гіндич і повідомив, що керівництво СКБ вирішило відрядити його, мене та Леоніда Петровича Пюрка (начальника відділу СКБ з інформаційного забезпечення АСУП) до Перми для «закриття» кляузного питання – скарги Пермського телефонного заводу на наше бюро до газети «Правда».

Скарга була на те, що проєкт вимагав створення (для впровадження АСУП «Меркурій») нереального для реалізації, на думку заводу, інформаційного забезпечення СКБ. На критику газети, щось підкоригували у проєкті, але для того, щоб закрити питання, потрібен був позитивний акт, підписаний Пермським заводом. А з начальником бюро інформаційного забезпечення відділу АСУП цього заводу (досить неприємною жінкою) особисті стосунки ні у Гіндіча, ні у Пюрка – не склалися.

Так як я, в той час, не мав до цього питання жодного відношення, і тим більше, що навіть не був знайомий з так званою пермською інформаційною «відьмою», - запитав:

- А навіщо туди поїду я?

- Таке рішення ухвалило керівництво, – лукаво посміхаючись, відповів Юрко.

- Це що – в якості «вишибали»? – нарешті прозрів я.

Юрко, який особисто відповідав за вирішення питання з газетою, нічого не відповів і сміючись пішов.

А я зрозумів логіку наших провідників. Коли кілька років тому я вперше приїхав на Пермський телефонний завод, у мене склалися дуже добрі стосунки з винятково цікавою людиною – на той час референтом директора заводу Титаренка (на мій великий жаль сьогодні я вже не пам'ятаю його імені-по батькові). Це була дуже розумна і досвідчена, висока зростом, що спиралася на сукувату палицю, людина похилого віку, персональний

пенсіонер союзного значення (кілька десятиліть пропрацював директором найбільшого в СРСР гіганта – «Камкабелю»). Директор телефонного заводу ставився до нього з великою повагою, і завжди зважав на думку свого референта при вирішенні серйозних проблемних питань. У зв'язку з цим і доручив Титаренкові персонально курирувати розвиток на телефонному заводі автоматизованих систем управління. Зовсім молодий начальник відділу АСУП заводу Коновалов, приймаючи будь-яке рішення, природно завжди «озирався» на думку свого досвідченого шефа.

Я, мабуть, дуже сподобався заслуженому пенсіонеру, і тому вже на третій день відрядження отримав запрошення на роботу на посаду заступника головного інженера заводу з автоматизації (взагалі, у моєму житті я отримав таку експрес-пропозицію вже не вперше, і не в останнє. Зовсім ще хлопцем у 1970 р. я отримав таку ж пропозицію, на таку ж посаду, але на другий день відрядження, на Сарапульському радіозаводі в Удмурдії, потім в Бердську, і т.п., на жаль такі пропозиції не поступали ніколи з Києва, Ленінграду, Москви. А може ї не нажалі!).

Коновалов знав про цю пропозицію, і, як видно, тому перейнявся вже тоді до мене відповідною повагою. Хтось розповів про це в СКБ, і незважаючи на те, що мого шановного пермського несподіваного патрона Титаренка вже років зо два, як не було на заводі, (але Коновалов залишався), - керівництво СКБ вирішило використати можливі залишки колишньої поваги начальника відділу АСУП до мені.

Довелося летіти до Пермі.

У Пермі, на той час, навіть бутерброднеа (знежирене) масло видавалося в чергах по картках, те саме стосувалося й інших продуктів першої необхідності. Тому при пересадці в Москві, в аеропорту Домодедово, закупили (щоб дводенне життя в Пермі не здавалося дуже гірким) делікатеси: червону рибу, консервованій паштет тріскову печінку, майкопську ковбасу і т.д.

В Пермі першого ж дня, практично до обіду вирішили всі питання (по-моєму, за моєї мінімальної участі), і задоволені собою, з підписаним актом, вирушили до готелю, в якому нам були заброньовані місця.

На вулицях Пермі, по краю тротуарів лежали величезні кучугури снігу – такі, що через них не було видно проїжджої частини вулиці. Але світило сонце, і настрої у нас був променистим. Хто-то висловив дуже своєчасну думку про те, що продуктами ми обзавелися, а ось чим відсвяткувати нашу блискучу, несподівано швидко перемогу – ні.

- Хлопці, в Пермі виробляється чудовий напій, якого немає ніде в Союзі. Він за старими купецькими рецептами. Це горілка на коньяку, яка названа на честь купця, який її колись виробляв – «Шустовка», - з виглядом великого знавця повідомив я, надзвичайно здивованим моїми пізнаннями, супутникам. – Пішли її шукати.

(А мої знання було отримано кілька років тому, коли я вперше відвідав Перм.)

У Пермі жила найближча студентська подруга моєї мами – Сара Фрадкіна. Вона була філологом, доцентом Пермського університету. І коли вони з чоловіком, професором-істориком того ж університету, приймали мене у своїй величезній, під 200 кв.м квартирі, то й пригощали цим дивовижним напоєм і розповіли про його історію)

Я, за простотою душевною, і вважав, що в кожному гастрономі Пермі будь-який смертний може купити таку «Шустівку», яка мені така сподобалася.

Години півтори-дві ми безуспішно шукали «Шустівку», по переповнених чергами, магазинах Пермі, і нарешті нам це набридло. Купили пляшку якоїсь фірмової пермської горілки, пляшку імпортного джину, на етикетці якої було написано англійською: «Капітанський джин», і кілька пляшок мінеральної води.

Прийшли до готелю. Нам виділили 3-місний величезний номер, метрів тридцяти, але із загальними зручностями в коридорі готелю. Єдиною перевагою (або великим недоліком) було те, що туалет знаходився прямо навпроти дверей нашого номера. Він являв собою

кімнату метрів двадцяти і висотою метра три з половиною, по периметру якої були споруджені дерев'яні кабінки, заввишки трохи більше півтора метра.

Ми витягли свої запаси і сіли святкувати. Компанія була спаяна багатьма спільними відраженнями та багаторічними спільними справами. Юрко Гіндіч завжди любив добре застілля, правда, після певної чарки, ставав дуже уразливим. Леонід Пюрко, високий, красивий 35-річний брюнет, як правило, зовні завжди дуже серйозний, володів прекрасним почуттям гумору, який виявлявся тільки в ледь вловимою смішкою очей.

Розмова під горілку і гарну закуску йшла весела і невігадлива. Коли ми закінчили пермську горілку, то відкриваючи «імпортований» джин, і я з подивом звернув увагу на те, що на пробці пляшки, найчистішою російською мовою було написано: «Пермський лікеро-горілчаний завод». Але своїми спостереженнями із співрозмовниками вирішив уже не ділитися – достатньо з мене було й «Шустівки».

Нарешті горілка, вода та закуска почали брати своє.

Льоня встав і пішов у туалет. Хвилин за десять повернувся, і в очах його був явний сміх. Ми пристали до нього: що сталося?

Пюрко спочатку відмовчувався, але потім все ж таки не зміг не розповісти.

- Зайшов у туалет. Зробив усе, що було потрібне. Почав виходити з кабінки, а двері не відчиняються. Штовхнув двері сильніше, а двері не відчиняються! Почав бити по них щосили, а двері не відчиняються?! Ну, думаю, гад Бріскін - зайшов тихенько в туалет і підпер чимось двері. Ну, нічого, зараз перелізу через верх перегородки і покажу йому, де раки зимують! Почав перелазити через перегородку, сперся рукою на верхній торець дверей, а вона раптом... легенько почала піддаватися всередину.. Виявляється двері в кабінках відчиняються то всередину!

На останніх словах його розповіді ми реготали вже всі втрьох.

Через якийсь час у тому ж напрямку вирушив Юрко. Ми з Льонею були зайняті якимось серйозним обговоренням, і тому відразу не звернули уваги на дивну поведінку Гіндіча, який повернувся хвилин через п'ятнадцять. Потім зрозуміли, що Юрко чомусь не бере участі у розмові. Повернулися до нього. Юрко сидів притихлий, глибоко відійшовши в себе.

- Юрко, що трапилося? Про що ти так замислився? – почали чіплятися ми тепер до нього.

Спершу він мовчав, але через деякий час його прорвало.

- Розумієте хлопці, зайшов до туалету. Почав опускати штани, а вони повзуть нагору. Я їх униз, а вони знову нагору! Ну, думаю допився, мабуть, почалася біла гарячка. Ледь зовсім погано не стало - тут ще й живіт притискає. І раптом зрозумів: та я ж забув відстебнути підтяжки! – уже сміючись закінчив Гіндіч.

Років двадцять ми всі втрьох мовчали про ці комічні пермські ситуації, але у зв'язку з минувшим терміном давності, тепер вважаю за можливе їх розголошення.

КООРДИНАЦІЙНА РАДА

Наприкінці літа 1979 року СКБ системотехніки отримало розпорядження про необхідність подання на Координаційну раду науково-технічної Ради Мінпромзв'язку СРСР на тему «Стан робіт у галузі впровадження єдиної системи технологічної підготовки виробництва (ЕСТПП)» - своєї доповіді та демонстраційних матеріалів у розрізі цієї теми. Передбачалося, що проводитиме Координаційну раду перший заступник Міністра Георгій Дмитрович Колмогоров у Воронежі.

Колмогоров був досить різкою людиною середнього зросту, з фігурою борця греко-римського стилю. Колишній директор, одного із закритих підприємств електроніки в Зеленограді, був людиною різнобічнограмітною, досить прогресивною, але він «на дух» не переносив, на жаль, ні наше СКБ, ні його керівництво. Це завжди створювало для СКБ системотехніки певні незручності.

Так і цього разу, почувши, що КР проводитиме Колмогоров, ні Юрій Петрович Шкуркін, ні його заступник Михайло Федорович Кудрик, не іскрили бажанням доповідати про досягнення СКБ на цій Раді. А у зв'язку з тим, що тема Ради лежала у сфері інтересів мого відділу, то й представляти СКБ на Координаційній раді доручили мені.

Що показувати на Раді у нас було: ми якраз закінчили розробку унікальної, на той час, системи автоматизованого проектування технологічних процесів холодно-штампувального виробництва. Але як практично продемонструвати сам процес автоматизованого проектування на ЕОМ Єдиної серії? Адже ця машина представляла набір 8-10 шаф, що займали кімнату 12-15 квадратних метрів, та загальною вагою кілька тонн. І навіть те, що система була розроблена для найменшої машини ЄС ЕОМ - ЄС1010, не рятувало положення. Адже такої ЕОМ не було ні у воронезького ВО «Електросигнал», ні тим більше на території заводського піонерського табору на станції Дубівка, де передбачалося провести Координаційну раду.

А попереду був Колмогоров !!!

І тоді ми зі Степаном Йосиповичем Міциком, начальником відділу периферійних технічних засобів, вигадали парадоксальну систему подання матеріалу. Парадоксальність полягала в тому, що розроблена передова автоматизована система для найсучасніших інформаційно-технічних засобів 70-х років – ЕОМ, демонструвалася засобами інформування 30-40-х років: магнітофоном та проектором.

Кожна дисплейна картинка системи автоматизованого проектування була зафіксована на фотоплівку та виготовлені слайди. За допомогою автоматичного проектора і, синхронно, супроводжуючого кожен слайд, магнітофонного тексту, ми домоглися виставкової імітації уявлення системи проектування.

Задоволені результатом, 2 жовтня ми з Міциком, навантажені великим бобінним магнітофоном «Орбіта» і не меншим за габаритами проектором (але все ж таки не 2-хтонною ЕОМ), полетіли у Вороніж. До Вороніжа мав з нами летіти і тридцятип'ятирічний головний інженер Мукачівського телевізійного інституту «Електрона» Леонід Молчан. Він був членом Координаційної ради. Але його щось затримало, і Ляоня сказав, що прилетить наступного дня. КР мала проходити три дні.

Прилетівши до Вороніжу, дізналися, що проводитиме Раду не Колмогоров, а один із заступників Міністра – Немцов. Це нас одразу заспокоїло.

До того ж виявилось, що не тільки Шкуркін із Кудриком виявилися такими розумними: щоб уникнути зустрічі з Колмогоровим на досить слизькій темі, більшість керівників науково-дослідних організацій Міністерства доручила зробити відповідні доповіді людям, які безпосередньо займаються цим напрямком.

Тому контингент, що зібрався на території піонерського табору, відразу розділився на дві вікові групи. Першу представляли члени Координаційної ради: директори та головні інженери підприємств – люди віком від 45 до 70 років, здебільшого, чоловіки, але було й кілька номенклатурних дам, підвладштовуючихся під молодих жінок. Другу утворили доповідачі: молоді люди до сорока.

Це одразу стало очевидним у їдальні: молодь сіла групою – зайняла кілька шестимісних столів у розі зали. Нас за столом було п'ятеро: москвичі – працівники галузевого НДІ Віталій Давидович Венбрін, Михайло Сисоєв, Володя Шустов та ми з Міциком (забронювали місце для Ляоні Молчана).

Раптом уранці, за сніданком, ми знайшли за одним із столів директорату молоду дівчину років двадцяти п'яти. П'ять чоловіків, що її оточували, явно були задоволені появою за столом молоденької сусідки, і надавали всілякі знаки уваги.

За обідом молодь вже відверто хвилювалася – це був не порядок та явний утиск корпоративних наших прав: серед нас не було жодної жінки. Вже з'ясували, що новенька - доповідачка із Черкас Людмила Жидко. Тому мені, як представнику України та недоукомплектованого столу (Мовчан так і не з'явився), доручили негайно запросити Люду пересісти за наш стіл. Що я й зробив: Людмила із задоволенням погодилася (як видно вона не дуже добре почувалася серед можновладців), а її колишні сусіди всі наступні дні дивилися на мене буквально «вовчим поглядом» з поганим оскалом зубів.

На третій день Ради ввечері було влаштовано бенкет. Столи об'єднали, вже не так відчувалося розмежування. Я з великим задоволенням сидів і слухав найцікавіші тости: керівники підприємств у цій справі були великими мистецями.

Раптом до зали увійшов Льоня Молчан: виявляється через погану погоду він весь цей час доставався Воронежу. Був голодний і втомився: практично не спав дві доби. Ми його погодували, напоїли і відправили спати на одне з наших ліжок.

Годині о 12 ночі банкет закінчився.

"Старша група піонерського табору" розбрелася по своїх кімнатах, де продовжувала спустошувати, вже свої особисті, запаси алкоголю.

Молодь зібралася у коридорі. Спочатку співали під гітару (Людмила Жидко виявилось добре нею володіла та непогано співала), потім пішли анекдоти. Годині о другій ночі вичерпалися й анекдоти. А йти спати нікому не хотілося. Що ж робити? Чим же зайнятися?

Я підійшов до Люди і запропонував провести розіграш Молчана. Люда була дівчина заводна і одразу погодилася.

Усі підійшли до дверей кімнати, де спав Льоня. Люда зайшла в кімнату, залишивши двері відчиненими. Засвітила світло. Мовчан спав, як бабак, солодко похрюпуючи.

Раптом Люда відвернулася і ... через голову зняла з себе сукню, залишившись у комбінації (такого в моєму сценарії не було, слово честі!). Ми всі, хто стояли у дверях і вже відчували комедію, на секунду оторопіли.

Потім наша примадонна підійшла до ліжка і почала трусити Льоню за плече. Нарешті він прокинувся. Побачивши перед собою напівроздягнену жінку, Льоня сів, спустивши ноги на підлогу, і почав трясти головою, мабуть, намагаючись прийти до тями.

- Як Ви опинилися в моєму ліжку?! - Закричала Людмила.

- Що ви собі дозволяєте ?!

- Та я на Вас у партком напишу, - продовжувала наша актриса голосити.

Очманівший Мовчан, нічого не розуміючи, продовжував сидіти і трясти головою, беззвучно відкриваючи і закриваючи рота. Потім нарешті зрозумів, що треба прикритися ковдрою, схопився з ліжка, і побачив натовп, що стояв у дверях... Миттєво, з нашого боку, вибухнув гомеричний регіт.

Льоня обернувся до незнайомки, але вона вже була одягнена, і теж весело сміялася.

Коли вранці ми втрьох летіли до Львова, Молчан весь час повторював:

- Хлопці, я вас дуже прошу – нікому не розповідайте про цю історію. І так на мене приходять постійно ціла купа анонімок, щомісяця приїжджає якась комісія. А з цієї історії вони вже можуть роздмухати...

Ми сміялися, але обіцяли мовчати. І багато років мовчали

СУВЕНІРНА ГАРМАТКА

Наприкінці 1978 року проводилася здача в експлуатацію АСУП "Меркурій" на Дніпропетровському телевізійному заводі. До складу галузевої комісії з приймання системи були включені від Львівського об'єднання «Електрон»: Головний конструктор Головного проекту «АСУП «Меркурій» Юрій Гіндіч, начальник відділу СКБ системотехніки Зіновій Кандзеля, начальник відділу АСУП Львівського телевізійного заводу Анвар Ісмагілович Шамматов та я.

Комісія мала працювати у Дніпропетровську три дні. Мене щось затримало у Львові, тож я обіцяв прилетіти на другий день. Проте, через погоду я зумів вилетіти зі Львова лише вранці на третій день роботи комісії, та й то рейсом Львів-Полтава-Кривий Ріг. До того ж у Полтаві ми «просиділи» близько п'ятої години, тому до Кривого Рогу підлетіли десь близько п'ятої. Налітавши багато годин на великих пасажирських літаках (Ан-10, Ту - різних модифікацій), вперше летів літаком Як-40. І коли при зниженні на посадці у Кривому Розі він «завалився» над Дніпром на крило, пережив «чарівне» почуття здивування, від краси, що розкрилася перед очима, змішаного з величезною часткою страху. Із Кривого Рогу добирався до Дніпропетровська рейсовим автобусом. Засніжена траса, в ряді місць, була покрита товстою кіркою льоду, тому швидкість руху автобуса була мінімальною. На Дніпропетровський автовокзал прибули близько сьомої вечора. Вже було темно.

Подзвонив телефоном-автоматом до приймальні телевізійного заводу, представився, мені сказали, що за мною посилають авто. Справді, хвилин за п'ятнадцять приїхав мікроавтобус «Рафік», і повіз мене на завод. Супроводжуючий сказав, що комісія вже підписує акт приймання системи. Коли ми підїхали до заводу, члени комісії виходили з прохідної. Я просто в машині і підписав заключний акт приймання. Потім вся комісія поїхала кудись вечеряти, а мене повезли спочатку влаштувати до готелю. Влаштували та повезли на вечерю.

Їхали досить довго. Як видно, «місце зустрічі» було десь на околиці міста. Вийшовши з мікроавтобуса, з подивом виявив на будівлі вивіску «Дирекція Дніпропетровських пивоварних заводів».

- ???

Ми увійшли до будівлі, мене підвели до дверей з вивіскою «Приймальна», і завели до кабінету директора. Великий директорський кабінет було напівосвітлений, але нікого в ньому не було.

На гарному директорському столі стояли дорогий письмовий прилад та якісь дрібнички, і лежали акуратно складені ділові папери. Стіни були оздоблені червоним деревом, а одна з них - була суцільною, до стелі, шафою, комбінованою з відкритими книжковими полицями. Мій супроводжуючий підійшов до однієї з секцій полиць і легко потягнув її на себе. Секція-двері повернулася і відкрився вхід до сусідньої кімнати, де вже бенкетувала комісія.

Мене зустріли радісні крики. Так як зранку я нічого не їв, то, насамперед, подивився на стіл. Там стояли пляшки з горілкою та чарками для неї, глечики з пивом та півлітровими келихами для нього, тарілки з нехитрою закускою: ковбаса, сир, на великому блюді лежала гірка тарані. І все?! Так, тут особливо голодному і поїсти щось нічого!

Відразу зі словами: "Ми при кожному тості Вашу чарку зливали в цей штрафний стакан" піднесли повну гранену склянку горілки.

(Згадалося перше відрадження у моєму житті. Це був напевно 1959 рік. Вісімнадцятирічного техника Львівського проектного інституту "Діпромісто" відправили до райцентру Радехів на два дні щось заміряти. Дорогою автобусом до Радехова, познайомився з тридцятирічним сусідом, який працював шофером вантажівки, і теж їхав на два дні у відрадження до Радехова. На відміну від мене, він не вперше їхав до Радехова,

все там знав, пообіцяв допомогти влаштуватися в готелі і показати місцеву пам'ятку – чийсь напівзруйнований старовинний замок.

Справді, приїхавши в другій половині дня до Радехова, ми влаштувалися до місцевого готелю – у номер на десять осіб, і пішли повечеряти до якоїсь “Чайної”.

Там мій новий знайомий замовив гарний обід на двох, (тоді у райцентрівському громадському харчуванні годували чудово, та пляшку анісової настоянки. Я там вперше та востаннє пив цей “шедевр”. Мені була налита повна склянка «анісовки», і я, щоб “не підкачати” перед новим знайомим, її випив. Після цього я погано пам'ятаю якісь руїни-пам'ятки, на які мене водили в сутінках, і добре пам'ятаю, як крізь сон у нашому густонаселеному номері, чув “Голос Америки”, що кричав по радіо на весь готель – цього дня, якраз вперше, відповідно до угоди між СРСР та США, його перестали “глушити”).

Я подивився на оточуючих як на божевільних: мало того, що я взагалі рідко і мало п'ю, я ще цілий день нічого не їв, і дуже втопився в дорозі!

Але мої очі зустріли іронічно-зацікавлений погляд Анвара Ісмагіловича Шамматова. Мій багаторічний опонент з великим інтересом спостерігав, як я буду виплутуватимуся з цієї ситуації. Дати йому насолодитися своєю “поразкою”? Ні! Нізащо!

І я перекинув склянку в розкритий рот (правда з переляку чомусь при цьому очі заплющив). Почув захоплене аплодування компанії, яка була вже добре напідпитку. Розплющив очі, взяв зі столу шматочок сиру, і закусив. Далі пішло значно легше: мені вже було байдуже – розуміти я став слабо.

Нарешті нам запропонували зробити перерву і пройти в сусідню кімнату - кабінет директора (Необхідно було прибрати на столах перед подачею гарячих шашликів. Виявляється все-таки і поїсти дадуть). Але мій голод кудись відійшов?)

Я встав, тримаючи в правій руці повний келих пива, і твердою ногою, так мені здавалося (і тільки мені), вийшов у сусідню кімнату.

Там, біля директорського столу вже зібралася велика компанія. Юрко Гіндич покликав мене і став показувати на невеликий сувенірний макет старовинної гармати, що стояв на столі.

- Як ти думаєш, з якого матеріалу зроблена ця гармата?

- З якогось металевого сплаву, - мигцем глянувши на гармату, важко відповів бувший інженер-конструктор.

- Ні, ти підніми її. Вона така важка. Просто незрозуміло з чого вона, – продовжував наполягати Гіндич.

Щось мене стримувало, але думка працювала дуже, дуже повільно. Я взяв гармату до рук. Миттєво пролунала досить гучна «бавовна»-постріл (гармата була із сюрпризом).

Але я був надто «важкий», остаточно загальмований. Не міг би відреагувати на будь-який зовнішній подразник, навіть на постріл, що несподівано пролунав. Зенек Кандзеля, що стояв поруч, страхував мій повний келих із пивом. Він був упевнений, що від несподіванки келих випаде у мене з руки. Але ні моя рука, ні я сам – не здригнулися. Просто мій стан не дозволив мені зрозуміти, що сталося. Притуплена свідомість змогла тільки «в тумані» зафіксувати вигук Зенека, що повторювався: «Ну ти даєш! Ну ти даєш ! ...» і, округлені від подиву, вузькі очі Анвара Ісмагіловича.

МОЯ АДРЕСА: РАДЯНСЬКИЙ СОЮЗ ...

Постійно перебуваючи у роз'їздах, у відрядженнях, я завжди “залізною” дотримувався правила: приїхавши в нове місто, негайно повідомляти додому, де перебуваю.

Зробити це було не завжди просто – навіть у 70-80-х роках ХХ століття стан телефонного зв'язку, навіть між досить великими містами Радянського Союзу, був огидним.

(Згадується старий анекдот 70-х.

Літній українець вирішив зателефонувати своєму братові зі Львова до райцентру області – Радехову.

Цілий день замовляв телефонну розмову з Радеховим – відповідали: зв'язку немає. Людина розлютилася і замовила міжнародну телефонну розмову: міжміську телефонну станцію Нью-Йорка. Протягом години йому таку розмову надали.

- Нью-Йорка! Нью-Йорка, дайте, будь ласка, Радехів! Ра-де-хів!

І відразу почув у відповідь:

- Please, Radechiv!)

Сьогодні, коли ми легко зі свого мобільного телефону, практично з будь-якого, не настільки віддаленого від райцентру, села можемо зв'язатися з будь-якою країною світу – це здається майже неможливим. А ще у 1995 році, почувши на спеціалізованій конференції в Києві цифри про те, що в Ізраїлі абонентів мобільного телефонного зв'язку чи не два рази більше ніж населення Ізраїлю, я вважав це невдалим жартом Другого секретаря Посольства Ізраїлю в Україні. А виявилось, що це була чиста правда!?

Важко простій людині спрогнозувати і уявити можливі стрибки у розвитку технічної цивілізації сучасного життя.

(Десь у 1985 році, до мене на стіл – начальника відділу Науково-дослідного інституту інформатики та управління – вперше поставили персональний комп'ютер.

Ми тільки починали розробляти елементи систем управління підприємствами на персональних комп'ютерах. Самі АСУ були спроектовані з використанням великих та малих ЕОМ типу ЄС ЕОМ та СМ ЕОМ. Зовнішня пам'ять цих машин на магнітних стрічках та магнітних дисках займала кілька десятків квадратних метрів площі.

На моєму ж персональному комп'ютері був встановлений, всередині маленького настільного корпусу (!), жорсткий магнітний диск обсягом 10 (!!!) мегабайт пам'яті! І це для мене одного! Персонально! Тому, коли, один із найдосвідченіших програмістів інституту, Євген Наумович Манн мені сказав, що за кордоном вже з'явилися вінчестери з об'ємом 100Мб, я "з піною біля рота" йому доводив: такі "гвинти" нікому не потрібні! Адже комп'ютери персональні! Якщо мені поставлять "гвинт" на 20Мб, то мені вистачить на все життя!

А через якихось 15 років - 80-ти-вже не-Мега-, а-Гіга-байтні жорсткі диски персонального комп'ютера вважалися вже невеликими, а зараз Тера-байтні!)

У 1977 чи 78 році ввечері, після роботи, мені зателефонувала мама і попросила прийти. З'ясувавши, що нічого неприємного не трапилося, я став відмовлятися – втомився, прийду завтра... Але вона наполягала. Робити нема чого – пішов.

Зайшовши в кімнату, побачив, що сидить за столом, спиною до мене, незнайомого, невисокого, худорлявого чоловіка. Він підвівся і повернувся обличчям до мене. І мене одразу вразила "головна" особливість його зовнішнього вигляду – на грудях блищали дві медалі: лауреата Ленінської та Державної премій СРСР. Виявилось, що це моєї мами однокласник – конструктор бортової апаратури Кунявський (на жаль, не пам'ятаю його імені та побатькові).

Кунявський, у розмові, розповів про один цікавий факт, який яскраво характеризував технологічні стрибки, що відбуваються у розвитку техніки і, природно, у нашому житті.

У другій половині 70-х років вся бортова апаратура в Радянському Союзі створювалася вже на базі багатошарових друкованих плат і "чипів". Про широке застосування напівпровідників у цій апаратурі вже давно забули – життя вимагало мікромініатюризації виробів. А ще десять років тому (тобто в середині 60-х років) розповідав цей видатний конструктор, Міністр радіопромисловості СРСР Валерій

Дмитровія Калмиков (сам - прекрасний інженер і конструктор) зателефонував Кунявському і запитав:

- Ось, я прочитав в американському журналі про застосування якихось напівпровідників у оборонній техніці. Ти не знаєш, що таке?

І Кунявський, допущений до всіх найбільших секретів радянської оборонної техніки, відповів, що "відразу" розповісти про це не зможе, а за кілька днів розбереться і доповість.

А за десять років...!

У цій розмові він згадав (а я тоді не зовсім зрозумів справедливість його думки про дуже мною шановного В.Д.Калмикова), що Калмиков був звичайно чудовим інженером і організатором, але одночасно і "великим царедворцем". Для Політбюро ЦК Партії він першим в оборонній промисловості, під гаслом припинення дубляжу у розробках та спеціалізації конструкторських організацій, виключив із процесу створення оборонної апаратури такий важливий чинник, як конкуренція, чим загальмував розвиток галузі).

Так ось, на тлі сучасної повсюдної "гаджетизації" населення, здається незбагненною історія, яку я спостерігав у Москві 1980 року.

Мені потрібно було терміново зателефонувати у суботу В.І.Скуріхіну до Києва. Він перед цим поміняв квартиру та його нового домашнього телефону я не знав. Тому вирішив піти на Головний телеграф Москви на вулиці Горького та звідти, за довідкою, замовити телефонну розмову.

Замовлення прийняли і сказали, що виконають його протягом години. Влаштувався у залі в кріслі, і озирнувся. Народу, який чекав на замовлені телефонні розмови, у залі було багато.

Мій погляд і слух привернули дві розмовляючі молоді жіночки 23-х-25-ти років, що сиділи навпроти мене.

Одна висока, худа, сіра, з суто московською говіркою, інша – середнього зросту, пухка, смаглява і симпатична, живо балакаюча, з якимось незрозумілим, але дуже приємним акцентом. Подумавши, я вирішив, що "пампушка" - представниця народів республік Середньої Азії, і переключив свою увагу на інших сумних і страждених.

Час минав, але ніхто мене до телефону не запрошував. Краєм ока я побачив, що "моя симпатична середньоазіатка" встала і попрямувала до віконця адміністратора зали. Хвилин за п'ятнадцять вона повернулася в надзвичайно збудженому стані. Розмахуючи руками, чарівна смуглянка з акцентом, що посилювався, на весь зал почала розповідати подрузі:

= Я їй кажу, що вже давно чекаю телефонної розмови. А вона мені, що замовлення буде виконано в порядку черги. Я їй пояснюю, що в Римі (!) вже три години родичі чекають на мій дзвінок і хвилюються, а вона мені – в порядку черги. Я їй кажу, що вони там не можуть такого зрозуміти: я ж дзвоню до Риму з Москви, з Мос-кви (!), а не з Антарктиди, а вона мені..."

Не могла зрозуміти, як виявилось, італійка - "загадкову російську душу".

Десь у 1974 році приїхав я у відрядження до Тольятті на автозавод. Влаштувався надвечір у центральному готелю, і оскільки телефони цього дня в готелі чомусь не працювали, пішов шукати головпоштамт, щоб зателефонувати додому. Вже стемніло. На виході з готелю швейцар пояснив, як пройти до пошти і попередив, що у місті увечері ходити одному небезпечно.

На пошті оператор зв'язку сказала, що замовлення може прийняти, але чекати доведеться до трьох годин. Після «швейцарського» попередження – це мене не

влаштувало. Тож узяв бланк телеграми та... Що ж написати? У великій кількості телеграм, що посилалися з різних точок країни, вже були використані різноманітні "експромти", повторюватися не хотілося. Вигадав - написав на бланку: "Я в Тольятті". Подивився. І самому стало соромно. Взяв новий бланк і написав: "Моя адреса Радянський Союз...". Прочитав ще раз, сподобалося і простягнув бланк у віконце симпатичній дівчинці-оператору.

За склом пролунало тихе хихикання, потім дівчина схопилася і побігла за перегородку. Через хвилину звідти вивалилася юрма жінок, які сміючися, стали уважно мене розглядати. Ось пощастило: вечірню нудьгу можна було розвіяти за рахунок незвичайного відвідувача!

Я стояв і, зняковіло посміхався, під веселими жіночими поглядами. Нарешті, старша з них (і за віком і, як видно, за становищем), сміючись, сказала: «Ну навіщо весь Радянський Союз? Можемо на вибір запропонувати декілька конкретних адрес. Самі вибирайте!» І вона, все більше заливаючись сміхом, показала рукою на дівчат, що веселилися.

Я зовсім розгубився. Мої відповіді на їхні жарти були більше схожі на бекання ягняти, що втратило маму.

І дівчата виявили милосердя. Вони всі разом швидко оформили телеграму, навідріз відмовилися взяти з мене гроші за її відправлення і побажали успіхів у відрядженні. Але їхні задержувати, веселі й милі обличчя залишилися назавжди в моїх спогадах про найкращі та найприємніші сторони Радянського Союзу.

«БІЛА ЛЮДИНА»

На початку 80-х років ХХ століття в Радянському Союзі, в інженерному середовищі, вважалося, що більш-менш пристойні гроші можна заробити тільки на Крайній Півночі або в Сибіру - на так званих комсомольських будовах.

Ось і серед нас, колишніх провідних співробітників СКБ системотехники «Електрона», зріла ідея поїхати всім разом в Усть-Кут на будівництво БАМа (Байкало-Амурської магістралі). І це незважаючи на те, що більшість з нас працювали на достатньо, на ті часи, добре оплачуваних посадах (начальники та заступники начальників Обчислювальних центрів м. Львова, начальники обчислювальних центрів заводів тощо)

«Закоперником» у цій ідеї був Влад Сотников, який уже попрацював п'ять років в Ангарську і відчув смак дещо більших грошей. Але, як це зазвичай буває, далі як «посидіти», на квартирі когось із нас, і мрій – справа не йшла.

(У цей час мене запросив приїхати подивитися виробництво та оцінити можливість створення АСУ на Лісосибірському деревообробному комбінаті (Красноярський край) колишній секретар парткому «Електрона» Генріх Кордюков, який працював головним інженером цього комбінату.

І я полетів до Красноярську. З Красноярська до Єнісейська літав маленький чеський Л-140. Я вперше летів таким літаком. У салоні – 8 чи 10 місць. Висота польоту – пташина, швидкість невелика. Загалом відчуваєшся як у мікроавтобусі – але огляд...!

Летіли вздовж Єнісея-батюшки. Неписана краса. Тайга, лісоплав - як на долоні! Насолода на все життя.

В аеропорту Єнісейська зустріла «Волга» та довезла до Лісосибірську. Вперше побував на виробництві переробки лісу і був вражений його потужністю та простотою.

Наступного дня разом із директором комбінату на машині вирушив до Єнісейська, щоб здійснити зворотний переліт до Львова. У машині отримав пропозицію переїхати до Лісосибірську на посаду заступника головного інженера з автоматизації, але якусь

невиразну, невизначену. Тому подякував та відмовився. (Взагалі-то, я в моєму житті кілька разів отримував пропозицію зайняти таку посаду. Але чомусь це відбувалося не до Києва, , Ленінграду чи Москви, а до Бердську, Саранулу, Пермі, Воткинську ...?!)

Але ідея в голові залишилася.)

На початку 1982 р. я зв'язався телефоном з колишнім працівником відділу постачання «Електрона» Богданом Завербним, який у цей час працював «постачальником» у геолого-розвідувальної партії в Салехарді – адмінцентрі Ямало-Ненецького національного округу Тюменської області, та попросив його «прозондувати» можливість мого залучення на роботу за фахом там – у Заполяр'ї. Богдан пообіцяв зайнятися цим питанням.

(Взагалі, з Богданом Завербним, незважаючи на те, що він був старший за мене років на десять, ми були в приятельських відносинах вже багато років. Знав я його з дитинства – жив Богдан на вулиці Чехова – сусідній з моєю рідною Верхратського.

Потім на «Електроні» я кілька разів чудово проводив, у компанії з цією веселою і толерантною людиною, вихідні дні у відрядженнях у Москві.

Але з дитинства в мою пам'ять, яскравою плямою, врізався один епізод, пов'язаний із Богданом. У будинку навпроти Богдана мешкала, у майбутньому одна з перших дикторів Львівського телебачення, Стефанія Харчук (у дівочтві - Бітюкова). Якось у віці 12-13 років я йшов вулицею Чехова. У цей час на Чехова з Пекарською, по проїжджій частині вулиці, повернула колона взводу курсантів Львівського політучилища на чолі з молодим лейтенантом Богданом Завербним. Я залюбувався підтягнутим усміхненим командиром, що йшов попереду курсантів рідною вулицею.

Раптом щось змінилося в особі Богдана. Виявляється, зі свого будинку вийшла, тоді ще студентка, Стефа. Богдан дав команду – рівняння праворуч! І взвод «парадним кроком», рівнянням на сяючу червону дівчину, промарширував повз красуню. Попереду йшов, чеканячи крок і «взявши під козирьок», лейтенант Богдан Завербний).

Минали місяці, але з Богдана нічого, крім обіцянок, найближчим часом вирішити моє питання, я витягти не міг. За ці місяці я досить глибоко вивчив стан та перспективи застосування електронно-обчислювальної техніки у геофізиці. Тому у травні остаточно вирішив зібратися та поїхати на Північ – була якась внутрішня впевненість, що на роботу я там влаштуюсь.

Звільнився у Львові з роботи, зібрав усі свої речі у велику шкіряну світлокоричневу валізу (напевно 1,2м на 0,7м), купив для Богдана пляшок шість львівського пива, кілька пучків першої закарпатської редиски та зеленої цибулі, кошачок полуниці, погуляв Львовом – попрощався... Боже, я, нарешті, зрозумів – яке дивовижно гарне місто!

До Завербного щось додзвонитись не зумів, але нічого – розберемося на місці.

І ось - 1-го червня 1982 р. рано-вранці я вилетів до Москви, щоб вже звідти полетіти в Салехард. Розраховував, що 2-го числа вранці буду в Салехарді. Літак Москва-Салехард робив проміжну посадку в Сиктивкарі - столиці Комі АРСР. Там було оголошено затримку подальшого перельоту у зв'язку із «зледенінням злітно-посадкової смуги в аеропорту Салехарду». І це на початку першого літнього місяця?!

Після кількох годин очікування, ми нарешті вилетіли, але приземлилися не в Салехарді, а у Воркуті. Причина була та сама – «зледеніння злітно-посадкової смуги в аеропорту Салехарду». Було оголошено затримку рейсу на три години.

Я у Воркуті (!) - оспіваний у «блатнях» центру осідання, після «відсидки», злодіїв та грабіжників. Як же не познайомитись із цим містом? З'ясував – від аеропорту до міста – 30 хвилин автобусом. Та ось – невдача. Як виявилось, в аеропорту Воркути, камера схову ручної поклажі - повністю відсутня. Що робити ? Адже не тягнути з собою на «екскурсію» велику і досить важку валізу...?

І я зважився на досить ризикований експеримент. Пікантність ситуації була в тому, що провести його я збирався саме у Воркуті – у місті з певною репутацією.

Зал очікування аеропорту був приміщенням квадратних метрів 250-300 з дуже високою стелею. Подекуди біля стін залу стояли крісла, в яких відпочивали пасажери, решта «тинялася» по залу. У залі зібралось чоловік 50-70.

Я ставлю свою валізу по центру зали і відходжу убік. Спостерігаю. Ніхто на валізу уваги не звертає, гуляючи пасажири акуратно її оминають. Ну що ж - вперед, в автобус (ну чим не лермонтовський Печорін?).

Пробігшись кількома центральними вулицями Воркути, я сів у автобус, який їхав до аеропорту. І тут... Сердце стало «нити», «під ложечкою засмоктало» – я занервував. Навіщо тільки почав цей «експеримент»? Що я робитиму, якщо валізу з усіма моїми речами вкрали?! Мені здавалося, що за ці півгодини поїздки, - я посивію. Приїхали, захекавшись вбіг у зал очікування. Дивлюся... Валіза, моя дороженька, як і стояла, по центру зали, так і стоїть, – ніхто на неї уваги не звертає. Уфф!

В цей час оголошують, що рейс до Салехарда відкладається на три доби з тієї ж причини - «зледеніння злітно-посадкової смуги в аеропорту Салехарду», і найближчим часом погодні умови в Салехарді не зміняться. Обізнані люди пояснили, що в Салехарді злітно-посадкова смуга не бетонна, а, так як місцевість болотиста, - ґрунтова, з вритими в землю поперечними металевими смугами, на які при зледенінні сісти літаку неможливо. Сказали, що до Салехарду можна дістатися залізницею. Що я зробив. Прекрасна 20-годинна подорож через Північний Урал, з унікальними природними пейзажами.

Рано-вранці, через три доби після вильоту зі Львова, вийшов, у легкому сірому плащику, з поїзда на станції Лабутнангі, що знаходилася навпроти Салехарду, на протилежному березі Обі. Дельта Обі, при впадінні в Карське море, є дивовижним видовищем - басейном площею близько 40 квадратних кілометрів. Незрівнянно з дуже широкою Об'ю в районі Барнаулу, єдиному місці на Обі, де я встиг до цього побувати. Переправляючись на паромі до Салехарду, вдосталь налюбовався досі небаченим пейзажем. При цьому безжально викинув у воду редиску, цибулю і полуницю, що згнили за три доби, в зовсім невідповідних умовах (пиво не викинув, дивно - не згнило!).

Салехард одразу здивував. Я бачив старі дерев'яні тротуари в Сарапулі та Пензі. Але тут дерев'яні тротуари трималися на дерев'яних палях, високо над рівнем землі, будинки теж стояли на високих палях – тому що болото, багно.

Близько 7-ої ранку ввалився у квартиру Завербного. Він уже був одягнений – збирався йти.

Дуже здивувався моїй появі, повідомив, що зараз летить на 10 днів на півострів Ямал, запропонував скористатися всім, що є у квартирі, спробувати самому пошукати роботу, забрав пиво – і був такий.

Квартира Богдана була невеликою кімнаткою і крихітною кухонькою.

У кімнаті стояли: сервант, шафа для одягу, тахта і стіл. Відразу звернув увагу на незвичайну річ: на серванті стояла фотографія самого Завербного (ще у військовій формі), а під нею лежала записка з анкетними даними Богдана та адресами матері та колишньої дружини. Що б це могло означати? Зрозумів: самотня людина підготувалася, якщо з нею щось трапиться. Перший раз задумався: чи правильно я роблю (перший дзвіночок), але відкинув «дурні» думки і сів снідати.

Годині о 10 почалася хуртовина (початок червня місяця ?!), довелося витягнути з шафи дублянку Завербного (скоріше доху), максимально тепло одягнутися, і піти на ознайомлювальну прогулянку містом. Походивши містом, ознайомившись з наявними у місті організаціями, я зрозумів – це місце де я не зумію осісти. Але нічого в мене був план Б, розроблений ще у Львові (в «кабінетних умовах»).

А поки що, треба було щось купити на голову – холодно. Гарні хутряні шапки-вушанки продавалися в Салехарді мало не на кожному розі. І такі гарні, теплі, з довгого

пухнастого хутра: руді, чорні, сірі, пігі... У них у всіх був лише один недолік – вони були із собачого хутра. Я не міг зрозуміти: як можна одягнути на себе собачу шапку! Так і не купив.

Натомість у продуктових магазинах була у різних видах дуже смачна дефіцитна корюшка: і консерви, і свіжоморожена, і копчена. Смакота! Вперше побачив у вільному продажу в Радянському Союзі 96% харчовий спирт. Магазили були «забиті» півлітрівками цього продукту з червоними кришечками – Заполяр'є!

Проживши два дні в Салехарді, розпочав реалізацію «плану Б».

Газонафтовидобуток у Тюменській області концентрувався, в основному, у п'яти точках: Надим, Новий Уренгой, Нафтоюганськ, Сургут та Нижньовартівськ. Чомусь ще у Львові мені не сподобалися Нафтоюганськ та Сургут (вважав що це вже південь, а Нижньовартівськ?), і я їх зі свого плану вилучив.

В одному з цих міст я й збирався влаштуватися. Але Надим та Новий Уренгой були «закритими» містами. Для їхнього відвідування необхідні були або дозвіл міліції, або відрядження. Тому ще у Львові я запасаюся бланками посвідчень про відрядження з печатками.

Заповнив бланк посвідчення про відрядження на Надимське управління нафтовидобутку, відправився в каси аеропорту Салехарду за квитком в Надим. Попросили пред'явити документ-дозвол на відвідування Надима. Пред'явив. Минуло, продали білет. Міліцію, при посадці в літак, документи теж задовольнили. Нарешті побачив цю злочасну злітно-посадкову смугу з вритими поперечними металевими смугами. Справді, є чому леденіти.

Прилетів до Надиму. Тут міліція значно суворіше поставилася до моїх документів, довго їх вивчала, крутила в різні боки, мало не нюхала, але нічого - пропустила. Пішов в управління нафтовидобутку і зазнав повного фіаско – такі фахівці їм були зовсім не потрібні... Але не сумував. Дописав у посвідчення про відрядження Новий Уренгой і відправився в аеропорт.

В аеропорту зрозумів, що забув відзначити в посвідченні про відрядження відвідування Надима. Повертатися в управління, після такої неприємної відмови у роботі, – не хотілося. Пам'ятаючи як надимська міліція зустріла мій приїзд, зрозумів, що без позначки в посвідченні з Надиму, вони мене в Новий Уренгой не впустять, і ще невідомо чим це закінчиться – у Радянському Союзі підробка будь-яких документів каралася жорстоко. Знак «згори» – у Новий Уренгой летіти не варто.

Підійшов до каси. Попросив квиток до Нижньовартівська. Виявилось рейс тільки завтра. Діватися нікуди, чекатиму в аеропорту. За годину по радіо оголошення: пасажира, який хотів вилетіти до Нижньовартівська, просять підійти до каси. Виявилось, що до Ханті-Мансійську вилітає вантажний Ту-134 і на ньому є вільне пасажирське місце. Це, хоча й убік, але майже півдороги до Нижньовартівська. З радістю погодився летіти. Показали, де стоїть літак, та сказали йти до нього – екіпаж у курсі. Підійшов до літака – трап опущений, нікого нема. Зайшов у ТУушку. Порожній салон, в якому були прибрані крісла, видавався величезним. Наприкінці салону в закутку стояли два крісла, в одному з яких я й улаштувався. Хвилин через десять прийшов екіпаж - два молоді льотчики, поцікавилися чи я лечу в Ханті-Мансійськ, але не поцікавилися чи є у мене квиток, побажали приємного польоту і пішли в кабіну. Я їх більше не бачив. Я залишився один у абсолютно порожньому салоні Ту-134.

Високо летимо над Північно-Західним Сибіром. Я почувався техаським нафтовим королем, що летить на персональному реактивному літаку над своїми нафтовими свердловинами.

На жаль, це почуття пройшло як тільки ми сіли в Ханті-Мансійську, адже знову треба було добувати квиток - до Нижньовартівська.

У Нижньовартівську оселився в готелі, адже це вже, порівняно з попередніми, цілком цивілізоване місто сучасних п'ятиповерхових мікрорайонів. Пішов

нафтогазовидобувними та геологорозвідувальними управліннями, але нічого придатного для влаштування на роботу не знайшов.

У готелі я жив у номері з чоловіком чи з Омська, чи з Томська. І він розповів кілька цікавих історій.

(Його син - капітан, командував авіадесантною ротою спецпризначення. Сьогодні ми надивилися різних серіалів про спецнази. А тоді це було майже на диво. Єдиний фільм про авіадесантників того часу – відомі фільми «У зоні особливої уваги» та «Хід у відповідь» з актором Галкіним–старшим у ролі лейтенанта Тарасова.

І ось цей актор Галкін проходив перед зйомкою фільму стажування саме в роті о капітана, сина мого співмешканця. Елітність цієї роти визначало те, що вона перша десантувала на палац колишнього ставленика СРСР - афганського президента Аміна, коли він перестав задовольняти Кремль.

Але мене зворушила історія одного з відпусків капітана у батьків. Увечері син зібрався піти погуляти до міста. Мати стала просити його пізно одному містом не ходити – у цьому сибірському місті була неспокійна кримінальна обстановка. Син тільки усміхався матері та обіцяв бути обережним. А батькові сказав, що зовсім не задрить тому, хто стане на його шляху – його цьому дуже добре навчили).

«Хитаючись» по Нижньовартівську, я раптом виявив в одному з гастрономів кавовий апарат для приготування натуральної експрес-кави. Це був такий успіх, адже я так скучив за гарною кавою – не з бака. І це після незліченних львівських «кав'ярень».

Радіючи, я попросив молоду, але вже успішно розтовтішую, продавщицю приготувати мені каву. Вона взяла, чомусь, досить велику чайну чашку (ну гаразд, ще не встигли, як видно, закупити кавові), поклала в чашку чайну ложечку кави. Потім спробувала покласти туди ж дві чайні (вже добре, що чайні) ложечки цукру, але на другій була зупинена - дуже здивувалася. Включила апарат і ... повністю наповнила чашку (чайну !) окропом. У мене «відвисла щелепа»?! (Пролунав другий дзвіночок – «а чи туди я приїхав жити?»).

Прийшовши до тями, я пообіцяв продавщиці заплатити за цю чашку кави-пійла, попросив вилити її, повторити все знову, тільки покласти дві ложечки кави і заповнити окропом максимум третину чашки.

Здивована продавщиця запитала:

- Як Ви це питимете?
- Ви побачите - я впораюся, - люб'язно поспішив я її заспокоїти.

Який же це був кайф! Відпиваючи каву, я був на сьомому небі. Коли пішов, відчув на собі захоплений погляд продавщиці – ось це чоловік, ось це фортеця !.

Марно проживши дні три в Нижньовартівську, я вирішив полетіти в обласний центр Тюмень - всеж управління всім тюменським нафтогазовидобувним комплексом здійснювалося звідти. Можливо, там пощастить.

Прилетівши до Тюмені, оселився в головному готелі міста. Але відразу відчув його стандартність та провінційність. Навіть у Нижньовартівську, готель був куди фешенебельніший. Та й місто Тюмень дихало тим самим. Вирішив сьогодні відпочити – було дуже спекотно , а завтра зайнятися справами. Але вночі в готелі я зрозумів всю красу сибірської спекотної ночі. Пересуваючись із Крайньої Півночі Тюменської області на південь, я весь час дивувався: а де ж такі барвисті, описані в літературі зграї комарів та гнусу, що не дають спокійно жити люду в цій місцевості? Їх не було ні Салехарді, ні в Надимі, ні в Ханті-Мансійську, ні в Нижньовартівську.

Але тут, у Тюмені я отримав «це задоволення» сповна. Вночі теж було дуже жарко, але лежати в ліжку можна було тільки з головою накритим простиратлом. І то, ці тварюки постійно, якимось чином, проникали під простиратло. Через це, кожні три-чотири хвилини я просинався! Так пройшла ніч. І пролунав третій дзвіночок (а може великий дзвін) – «тут жити не можна!»

Вранці я відлетів до рідного міста.

Для порівняння. У 1982 р. бюджет цієї двотижневої «авіаподорожі» на 15000 (п'ятнадцять тисяч) кілометрів становив близько 400 рублів. Це на той час тримісячна зарплата простого інженера (а вона була дуже невисока).

«ОЛЕГ ПОПОВ»

У 1982 році в країні почалася нова Всесоюзна компанія: Партія вирішила обігнати визнаних світових лідерів автоматизації виробництва - японців, і оголосила про повсюдне створення на підприємствах серійного та дрібносерійного виробництва "гнучких автоматизованих виробництв (ГАП) з елементами роботизації" (на відміну від давно вже створених в СРСР на підприємствах масового виробництва автоматичних виробництв, як, наприклад, підшипників, годинників і т.п.). Природно, «оборонка» мала бути попереду!

Я саме тоді повернувся, після дворічної відсутності, в «рідні пенати» СКБ системотехніки(перейменованій в «Науково-дослідний інститут інформатики та управління»), скорочено - НДПУ), і мені доручили знайти свою «нішу» в цьому новому напрямку АСУ. (Недарма академік В.І.Скуріхін любив, сміючись, закликати: «Кожному вченому – по своїй свердловині!»).

На той час наука визначала три рівня систем автоматизованого управління в ГАПах: автоматичного управління рухом інструменту, автоматичного управління верстатом (в основному з ЧПУ) та автоматизованого управління групою верстатів та транспортом. Усе це були суто технічні системи – управління обладнанням. СКБ системотехніки (НДПУ) займалося ж організаційними системами. Треба було якось, «знайти свою нішу», «втиснути» в сталі поняття про ГАПи і ці системи.

Вирішивши, що в загальному «галасі та плутанині», ніхто нам не висуне серйозних претензій, оголосили, проте з великою побоюванням, про чотири рівня систем управління ГАПами. Включили туди і «рідний» рівень автоматизованого організаційного керування виробничою ділянкою ГАП. Як я був неймовірно здивований і задоволений у своєму марнославстві, коли через три роки, у великій основостворюючій науковій праці з ГАПів, під редакцією акад. Трапезнікова (метра всіх процесів автоматичних систем управління в СРСР того часу), і в взагалі, в кожній згадці про управління ГАПами, воно визначалося, як визначалося як чотирьохрівневе. По-справжньому, шляхи Господні не передбачувані, а в політизованій науці - тим більше.

Але в 1982 році, висунутий постулат необхідно було захищати, і, головне, «вибивати» під нього пристойне фінансування. Треба було отримати достатньо великі кошти, які виділялись державою на створення ГАПів. Для цього було розроблено технічне завдання на створення галузевого Головного проекту четвертого рівня управління ГАПами, який отримав назву «БОЛІД». Це ТЗ необхідно було узгодити на підприємствах, що будуть створювати пілотні проекти ГАП, у Москві, Іркутську, Воткинську (Удмурдія) та ін, узгодити з Головними конструкторами галузі інших рівнів та затвердити у Головного конструктора ГАП галузі. - директора галузевого центрального науково-дослідного технологічного інституту (ЦНІТІ) у Москві.

На все це нам надавалося десять днів. Крім того в цей же час у Горькому (Нижньому Новгороді) мала відбуватися галузева конференція, на якій ми обов'язково мали бути присутніми. Графік був досить жорстко стиснутий.

Тому ми, Микола Григорович Глушук і я, о шостій годині ранку вересневим понеділком вилетіли зі Львова до Москви. (Микола Глушук, тридцятирічний провідний

інженер відділу периферійних технічних засобів АСУ, мав оцінити можливість створення інтерфейсів із засобами автоматизації нижніх рівнів). В Москві вдень ми попрацювали, на створюваній ділянці ГАП ЦНІТІ, зустрілися з начальником відділення ЦНІТІ Олексієм Миколайовичем Савіним та його заступником, нашим старим добрим приятелем, Віталієм Давидовичем Венбриним, що куриували цю роботу в інституті та галузі, домовилися в четвер зустрітися з ними вже на конференції в Горькому. і ввечері відлетіли до Іркутська.

Це були останні роки в СРСР, коли в літаках, якщо політ тривав понад три години, годували. Тому не встигли ще ми серйозно заснути після зльоту (адже за цей понеділок вже добре втомилися), тільки солодко задрімали, як нас розбудило повідомлення бортової радіотрансляційної мережі про необхідність підготуватися до вечері.

Як ми не хотіли спати, але їсти теж хотілося. А тим паче «на халяву»! Прокинулися, підготували столики, повечеряли. Тільки заснули, знову нас розбудило повідомлення про те, що необхідно підготуватися до проміжної посадки та виходу (на час стоянки) в аеропорту Новосибірську.

Нарешті за півтори години, після зльоту з аеропорту Новосибірська, ми міцно заснули. Але спали недовго. Знову нас розбудило повідомлення, що необхідно підготувати столики – нас «снідали». Тихо проклинаючи сервіс Аерофлоту, ми поснідали. Спати залишилося небагато – десь за годину з невеликою посадка в Іркутську.

Попрацювавши день на Іркутському телефонному заводі, увечері відлетіли до Свердловська (Єкатеринбург). Знову повторилася ситуація з нічним годуванням, тож виспатися вночі знову не вдалося.

Виконавши завдання в Свердловську, в середу, годин о шостій вечора, авіарейсом Свердловськ-Горький-Рига ми вирушили до Горького.

Льоту до Горького було менше двох годин, тому ми з Миколою, зручно усівшись в кріслах літака, з опущеними до упору спинками крісел, миттєво спокійно та міцно заснули. Нарешті хоча б годину спимо спокійно - адже годувати не будуть!

Але не тут те було. Щойно літак набрав висоту, нас розбудило повідомлення про необхідність привести спинки крісел у вертикальне положення та підготувати столики для вечері.

- ...??? – нашому обуреному подиву не було меж.

«Скринька» відкривався просто: політ до кінцевого пункту – Риги займав близько чотирьох годин, і стюарти вирішили швидше позбутися цієї роботи, тому погодували пасажирів на відрізок польоту до Горького.

Все рівно розбудили – поїли.

У Горькому літак сів вже у темряві. Мрячив дощ і було дуже прохолодно. Нас, мабуть від недосипання, трохи «трясло». Ще в Москві нам пояснили, що з аеропорту до готелю «Нижегородський», де буде заброньовано місця для учасників конференції, потрібно добиратися автобусом – хвилин сорок. Сіли в темний, холодний напівпорожній автобус, опустили спинки крісел, закуталися в куртки, і затихли. Микола почав тихесенько «заспівати» – заснув. Мені було холодно, і це, мабуть, відганяло сон. Щось треба було зробити, щоб хоч би трохи зігрітися. Я почав розштовхувати сплячого Глущука:

= Давай, Микола, вставай! Підіймай спинку! Зараз годуватимуть!

Інтелігентний, вихований Микола Григорович, замість того, щоб послати мене кудись подальше, спросоння тільки бурмотів:

- Та не хочу я їсти! Я хочу спати! Коли це нарешті закінчиться?!

Нарешті остаточно прокинувся, побачив у напівтемряві мою посміхнену фізіономію, зрозумів, що їде в автобусі, і, трохи скривджено, теж посміхнувся.

У готелі адміністратор за п'ять хвилин оформила нас у двомісний номер, і ми піднялися на свій третій поверх. Зайшли до номеру. У цей час задзвонив телефон.

Впевнений, що дзвонить адміністратор готелю – забула щось сказати, я взяв слухавку:

- Слухаю вас.
- Це Петро Семенович? – почув у відповідь молодий, приємний жіночий

голос.

Побачив зацікавлений погляд свого супутника: хто це може дзвонити до нас у номер, коли ми ще практично в нього не вселилися? Миттєво вирішив продовжити розіграш свого напівсонного втомленого товариша по службі.

- Так, це Аркадію Захаровичу, сподіваюся я зможу Вам надати необхідну допомогу, - весело відповів по телефону незнайомці.

Після короткої паузи почув:

- А що Петра Семеновича – немає?
- Думаю, що він поїхав. Але мені приємно чути ваш чарівний голос.

Очі у Глущука почали округлятися: він точно знав, що з моменту приїзду в Горький, я ні з ким не спілкувався, тільки-но нас поселили в цей номер - як моя знайома вже знає, що мене поселили саме в цей номер?!

Мабуть моя співрозмовниця вже щось зрозуміла, а можливо їй просто було нудно, і тому вона вирішила підтримати легку телефонну розмову з незнайомою людиною, яка ні до чого не зобов'язує. Загалом ми розмовляли по телефону ні про що хвилин сім. Весь цей час Микола Григорович, як увійшов у номер, так і стояв з відкритим ротом, не роздягаючись, з портфелем в руці.

Закінчуючи розмову, домовилися, що моя співрозмовниця, при можливості (обидва, абсолютно впевнені, що її не буде) завтра ввечері зателефонує мені. Це остаточно переконало Миколу у неможливості осмислення дії, що відбулася, і незручності питань про те з ким я розмовляв. Тому він так і залишався в незнанні про «тогочасні сили», що дозволяють відстежувати наше з ним пересування Радянським Союзом.

Це була перша ніч із трьох, коли нам із Глущуком вдалося нормально поспати. Практично всі необхідні підписи на ТЗ були зібрані. Нам залишалось лише отримати погоджувальний підпис Головного конструктора з транспортних засобів ГАП Моржанова у Володимирі та стверджуючий підпис директора ЦНІТІ Сичова в Москві. Тому Глушук, пославшись на страшну втому, перед сном домовився зі мною про те, що він не поїде до Володимира та Москви, а у п'ятницю, прямо з Горького полетить до Львова.

У четвер ми провели цілий день на конференції. Я домовився там із Моржановим, що в п'ятницю о 9-й ранку буду у нього в КБ у Володимирі – і там розглянемо наше ТЗ. (Він ще у другій половині четверга машиною поїхав додому).

З'ясував, що поїзд до Володимира йде о шостій ранку. Тому зібралися з Миколою (який відлітав до Львова о восьмій ранку) раніше лягти спати. Тільки вляглися, зателефонував телефон.

Ні, це був не той дзвінок, про який подумав наймиліший Микола Григорович. Це дзвонив Віталій Давидович Венбрін, який, разом із Савіним, жив у цьому ж готелі поверхом вище. Вони запрошували нас з Миколою піднятися до них у номер і разом повечеряти. Венбрін сказав, що всі необхідні, для гарної вечері делікатеси, вони привезли із собою з Москви, тож нічого більше брати не треба. І хоча я вже був досить вимотаний, і вставати на поїзд завтра треба було о п'ятій ранку, але розуміючи, що Савін з Венбріним будуть у Москві забезпечувати отримання стверджуючого підпису на ТЗ, я пообіцяв через п'ятнадцять хвилин бути у них.

Глушук йти вечеряти відмовився навідріз – краще поспати. Так як вранці я повинен був йти на годину раніше за нього, і розуміючи що, коли я сьогодні повернуся, Микола вже буде міцно спати, попрощався з ним, побажав приємного польоту до Львова, і, зітхнувши, вирушив на «звану вечерю».

Етикет вимагав все ж таки щось із собою принести. Заходячи на четвертому поверсі в буфет, щоб купити пляшку коньяку, побачив Савіна, який купував коньяк. Поки він мене не побачив, вийшов у коридор і спустився на пів маршу сходами вниз. За п'ять хвилин повернувся в буфет, купив коньяк, загорнув пляшку в газету і попрямував за призначенням. Зайшовши до номера москвичів, побачив, що стіл уже накритий. На столі стояла велика імпортна літрова пляшка аперитива та коньяк. Тому поклав свій пакунок на ліжко і сів за стіл.

За аперитивом і гарною, справді делікатесною, закускою розмова за столом йшла легко й невимушено. Тим більше, що співрозмовники були мені приємні.

З високим, інтелігентним сорокап'ятирічним красенем Венбріним, Головним конструктором ЕСТПП галузі, ми були знайомі вже років сім, і завжди імпонували один одному. З його теперішнім безпосереднім начальником Олексієм Миколайовичем Савіним познайомився кілька місяців тому, і як мені здалося, одразу знайшли «спільну мову». Савін – невисока, щільна, п'ятдесятирічна людина, невеликого зросту, мав просто приголомшливу, схожість із популярним, у ті роки, цирковим клоуном Олегом Поповим. Тому, мабуть, єдиною незручністю для мене у спілкуванні із Савіним було постійне внутрішнє бажання при зверненні до нього сказати замість «Олексію Миколайовичу» – «Олеже Миколайовичу».

Як я не втомився, але приємне товариство дозволили мені, разом «з спілниками», спустошити пляшку аперитиву. Але коли Венбрін почав розливати коньяк, я сказав, що все, «баста», втомився, рано вставати – більше не п'ю!

- Цікаво! Я витратився, а він відмовляється пити мій коньяк! - раптом почув я голос Савіна.

Не розумію чому, але це «я витратився», раптом подіяло на мене, як червона ганчірка на бика. Втома відразу пройшла, слабкий хміль від аперитива відразу випарувався, і я сказав:

- Ну що ж давайте!

Венбрін здивовано глянув - це якось на мене було не схоже. Я забрав у нього з рук пляшку коньяку, налив собі в склянку чимало, і долив їх порції до моєї.

Ми випили. Я відразу знову наповнив склянки, і сказав якийсь тост, за який не випити було не можна. Знову випили та закусили. Я відразу наповнив склянки, і знову щось промовив. Починаючи з цього моменту, користуючись владою, що узурпував за столом, я вже тільки наповнював склянки Савіна і Венбрини, і вимовляв відповідні тости. Вони пили, а я м'яко непомітно «пропускав» і миттєво наповнював знову їхні склянки. Коли закінчили цю пляшку коньяку, я вже міг не ховаючись не пити – на мою склянку звертати увагу у них уже не було сил.

Я взяв із ліжка і відкрив другу пляшку коньяку. Коли ми (точніше вони) її випили на три-чверті, Віталій Давидович важко підвівся з-за столу і подався до санвузлу. З'явився він звідти хвилин через десять з обличчям зовсім синього кольору і безглузким поглядом, пройшов прямо до свого ліжка, звалився на нього і заснув.

Савін підвівся з-за столу, і, погойдуючись із пристойною амплітудою, спробував закликати свого підлеглого до продовження «розмови». Так як «стояв» він біля свого ліжка, то покращивши момент, коли вектор «качки» був спрямований у його бік, я легенько підштовхнув «Олега Попова». Він звалився на ліжко і теж миттєво заснув.

Я озирнувся довкола. Кавардак у кімнаті був цілковитий. Спустошені пляшки і тарілки на столі разом з п'яно похрюпуючими господарями, говорили про те, що фраза, яка ризиковано зірвалася: «я витратився» - знайшла гідну помсту. З усмішкою я вийшов і зачинив двері номера.

У п'ятницю о 9-й ранку я вже був на прохідній КБ Моржанова у Володимирі. Моржанова на роботі, звичайно, ще не було. З'явившись о пів на десяту, він дуже здивувався

моїй пунктуальності. Тому протягом 2-х годин, погодивши всі питання взаємодії двох рівнів управління, Моржанов підписав ТЗ, і ми попрощалися.

У понеділок вранці я мав бути в Москві в ЦНІТІ. Тому переді мною постала дилема: чи їхати на вихідні до Москви, чи провести їх у Володимирі, в якому був вперше. Я, звичайно, вибрав другий варіант. Напрочуд легко влаштувався у найкращий готель міста, і, оскільки був тут уперше, із задоволенням п'ятницю та суботу оглядав пам'ятки цього старовинного російського міста. У неділю відвідав знаменитий Суздаль і став вважати себе великим знавцем Золотого кільця Росії.

О десятій ранку в понеділок, із прохідною ЦНІТІ, я зателефонував Венбрину з проханням замовити перепустку. Виявилось, що перепустка вже замовлена, і Венбрін із Савіним уже давно, з самого початку робочого дня чекають на мене в кабінеті Олексія Миколайовича.

Заходжу до кабінету Савіна. Савін сидить за столом, Венбрін стоїть за його спиною. Обидва запитливо дивляться на мене. Вітаюся, сідаю, і, як ні в чому не бувало, починаю розповідати, що всі підписи, що треба було отримати, є. Треба йти до Сичова, як Головного конструктора, - стверджувати ТЗ.

Моїх співрозмовників це, явно, чомусь - мало цікавило.

- Аркадію Захаровичу, це потім! – перебиває мене Савін. - Ти нам краще поясни, що ж сталося у Горькому?

- В якому сенсі? – «дивуюсь» я

- Ну ввечері, в номері, коли ми вечеряли, - пояснив Савін, тремтячим від внутрішньої напруги голосом.

Благаючий погляд Венбрини, що стояв за ним, був ще красномовніший.

- Не розумію, про що ви? - невпевнено почав я, всім своїм виглядом підтверджуючи своє здивування. – Ну, посиділи ми, повечеряли, попили аперитив. До речі дуже смачний, підкажіть, де він у Москві продається – куплю додому. Поговорили, домовилися ось сьогодні зустрітись тут. І я пішов спати. А що ще?

- А коньяк ми пили? – зовсім невпевнено вступив у розмову Віталій Давидович

- Та щось, на мою думку, випили грам по тридцять, але я дуже втомився і відразу пішов.

- Звідки ж взялася друга пляшка коньяку? – це питання Савіна більше адресувалося Венбрину, ніж мені.

- А ви що, випили всю пляшку коньяку? Ну даєте! Ніколи б про вас таке не подумав, - засміявся я.

Але моїм співрозмовникам було не до сміху. Жодного з них не можна було підозрювати у болючій пристрасті до алкоголю. У цьому були глибоко впевнені і вони самі. А тут таке сталося. Особливо важко, як видно від неможливості зрозуміти подію, доводилося інтелектуалу Венбрину.

- Та розумієте, Аркадію Захаровичу, ми прокинулися вранці в п'ятницю, і ... нічого не пам'ятаємо. На столі порожні пляшки з-під аперитиву та коньяку, та недопита ще пляшка коньяку.

- Я привіз аперитив із собою, Олексій Миколайович купив коньяк у Горькому..., а недопита пляшка...? – рафінований інтелігент Венбрін був розгублений

- Звідки взялася друга пляшка коньяку? – тепер уже Віталій Давидович підозріло глянув на свого шефа.

"Олег Попов" підвівся, широко розставивши ноги, і, зовсім як його знаменитий двійник на арені, красномовно розвів руками.

Я вирішив підлити олії у вогонь.

- Так, добре ж ви "набралися", якщо не пам'ятаєте, хто з вас бігав за пляшкою! Ну та гаразд, яке має зараз значення? Я думаю, що ви ще неодноразово зумієте віддати один одному цей борг, і повторити героїчні подвиги у Горькому.

В очах моїх співрозмовників з'явився відвертий жах, і вони одночасно, як би про себе, прошепотіли:

- Не дай Боже !

СПРАЛЬНІ ВИДЕЛКИ

Йшли перші дні липня 1984 року.

У вівторок я прилетів до Москви на один день, для вирішення якихось питань у Міністерстві. Потім мав побувати (вже разом зі своїми співробітниками) у Володимирі у Моржанова, на Олександрівському радіозаводі, і повернутися знову до Москви до ЦНІТІ.

Домовився зустрітися зі співробітницями, Ніною Олексіївною Соболевою та Лесею Вітер, у Володимирі у середу, а з Олегом Гармашем – у Москві наступного тижня у понеділок.

У середу вранці зустрівся в СКБ Моржанова із Соболевою та Вітер. За першу половину дня провели плідне узгодження питань із співробітниками КБ, але підписати кінцевий протокол не змогли – сам Моржанов був у відраженні та мав з'явитися лише у четвер до кінця дня.

Робити нема чого – треба чекати. Благо, ми знаходимося на території Золотого Кільця Росії. Тут нудьгувати не доводиться. Скільки разів не приїжджай – все одно є що, з великою цікавістю подивитися, хоч уперше, хоч вдруге... Тим більше, що мої супутниці були у Володимирі вперше.

Зовні зовсім різні: Ніна Олексіївна Соболева – висока, сорокарічна, підтягнута, впевнена в собі, жінка, і тендітна, граціозна, дещо сором'язлива, невисокого зросту, двадцятичотирирічна Леся Вітер, обидві, однак, думаючи головами (а не демонстраційними задами). На подив, спаяний та плідний тандем, як у роботі, так і прекрасний – у спілкуванні. Цього дня оглянули пам'ятки Володимира, наступного – вранці з'їздили до Суздаля, побували у монастирі та на знаменитому заповідному лузі (унікальне та дуже гарне місце поряд із чарівною церквою Покрови на Нерлі). Після обіду підписали у Моржанова акт і поїхали до Олександрова .

Коли в кінці 60-х років я вперше побував в Олександрові, найбільше враження на мене справила (в цій старовинній, знаменитій з історії життя Петра Першого, – Олександрівській слободі, величезна, на всю привокзальну площу, калюжа, яка не дозволяла просто перейти на інший бік – тільки «вплав»).

Крім того мені тоді пояснили, що оскільки Олександрів розташований на 101-му кілометрі від Москви, то тут осідають усі, кому заборонено селитися ближче ніж у 100-кілометровому радіусі від столиці СРСР.

Тепер же, через півтора десятки років, приїхавши, оселилися у дев'ятиповерховій сучасній «скляшці» - готелі «Олександрів», і я вирішив, що від часів Петра I мало що в Олександрові залишилося.

У п'ятницю весь день провели на радіозаводі, концептуально домовились про продовження спільних робіт. На цьому моя місія в Олександрові закінчувалася. Вітер і Соболева мали решту деталізувати тут наступного тижня самі.

Але попереду були субота та неділя. За своїм звичаєм я вирішив їх провести не в Москві, а тут - на периферії.

Вранці у суботу зібралися оглянути пам'ятки Олександрівської слободи. Але зіпсувалася погода, різко похолодало, морошив мерзений холодний дощ. Парасоль у нас

усіх з собою були, а Леся захопила в це липневе відрядження лише літні футболки, і, як вона засмучено зізналася, легку літню святкову сукню. І той, і інший одяг були явно не за погодою. Весь одяг Ніни Олексіївни їй явно не підходив - інший зріст, інша вага ... Що ж робити? Не сидіти ж два дні в готелі?

Я запропонував Лесі поміряти на себе, останню свіжу, запасну, досить щільну, мою сорочку з довгим рукавом, кольору болотної зелені. На подив, із заковченими рукавами, на Лесі вона виглядала, як досить пристойна коротка закрита сукня. Задоволені таким утепленням Вітер, ми вирушили на екскурсію містом.

Увечері домовилися, що завтра рано-вранці поїдемо до російського центру православ'я – Загорська.

У неділю, 7 липня, о шостій ранку встали і, не снідаючи, поїхали до Загорська. До Троїцько-Сергіївської лаври дісталися лише перед одинадцятьма. У головному храмі Лаври незабаром мала розпочатися недільна служба. Народу у величезному залі поки було небагато, і я вирушив до центру зали оглядати ікони, що стоять на підставках. Мої супутниці десь дещо відстали. Захопившись оглядом, не помітив, як зал повністю заповнився, і розпочалася служба. Так як я, з дитинства вихований в атеїстичному дусі, на такому дійстві перебував уперше, то з цікавістю слухав і оглядався. Люди довкола стояли досить щільним натовпом, і думки їх усіх були далеко – вони справді молилися. Мені стало незручно, через свою недоречну цікавість, у цьому, щиро віруючому, людському колі.

(Задав історію, коли вперше глибоко усвідомив глибину істинної віри і назавжди перейнявся повагою до щиро віруючих людей.)

Десь 1964-65-го, влітку, ми - комсомольський актив Львівського телевізійного заводу, як і інших підприємств міста, отримали вказівку = в суботу о 10 ранку прибути на молодіжне гуляння до львівської зони відпочинку «Погулянка».

Приїхавши близько одинадцятій на «Погулянку», я вже застав гуляння в розпалі: одна група комсомольців з криками «ганяла» у футбол, інша організувала хор і, із запалом, виконувала комсомольські пісні. Але більшість крутилася навколо, багатьох вивезених на гуляння, буфетів, і «заправлялася» пивом. та шашликами. Незважаючи на досить великий простір величезної паркової галявини, шум довкола стояв несусвітній.

Але раптом я звернув увагу на незрозумілу групу людей, що стояла на краю цієї галявини. Людей сто, утворивши щільне коло, стояли спиною до всіх, і про щось тихо розмовляли та співали. А навколо вирували веселощі. Але ніхто із замкнутого кола на це не звертав жодної уваги.

- Що це за люди? – звернувся я до когось із тих, хто веселився.

- Та це якісь сектанти, здається, баптисти, проводять свій всесоюзний з'їзд.

Мені відразу все стало ясно: мабуть, влада не змогла заборонити цей з'їзд, і вирішила перешкодити його проведенню міським комсомольським "гулянням".

Дивився на коло, досить сіро і бідно одягнених людей, відчужених від усього навколишнього, але духовно піднесених своєю вірою над натовпом, що веселився навколо, і, мені стало, одночасно з почуттям глибокої поваги до цих людей, так соромно за участь у цій акції, що я, і зараз, це почуття сорому - буквально фізично відчуваю).

Я озирнувся назад: треба ж якось вибиратися з храму. Але до виходу було досить далеко, і весь цей простір був заповнений прихожанами, що молилися. Біля виходу я побачив своїх супутниць, які уважно стежили за перебігом служби.

Раптом літня жінка, що стояла поряд зі мною, років сімдесяти, продовжуючи молитися, опустила на коліна, Це ж зробив і чоловік середніх років, що стояв за кілька людей від мене.

Не знаючи правил поведінки під час молитви в церкві, я з жахом подумав: «Боже, а якщо вони за регламентом, усі зараз уклінуться? Я ж буду як стовп у центрі храму! Що ж робити?»

Але служба продовжувалась, і всі на коліна не стали. Я почав заспокоюватися.

А тут нова неприємність. Час уже був після полудня, а в роті в мене з ранку – ані крихти. Почало трохи нудити: щось треба «кинути в шлунок».

Озираючись навкруги, раптом помітив ,у протилежному від іконостасу кінці зали, стійку, на якій ченці почали щось розкладати. До стійки потяглася черга людей, які щойно молилися. Ченці кожному з них давали якусь булочку та щось запитати.

«Оце сервіс, — подумав я. - У церкві є буфет. Це те, що якраз треба!»

Я почав пробиратися до своїх супутниць.

- Дівчатка! Дивіться он відкрився буфет, - звернувся я до них.

У Лесі злякано округлилися очі, і вона різко сіпнула мене за рукав.

- Тихіше, Аркадію Захаровичу! Та ви що?! Це ж просфори! Давайте виходити із церкви!

Коли вийшли з храму, я поцікавився у Вітер, звідки вона знає ці подробиці.

І вона мені відкрила секрет (для тих часів):

- По-перше, мене неодноразово водили до церкви, а по-друге, у мене дядько – греко-католицький священник.

Це справді був великий секрет – Унія (греко-католицька церква) на той час була заборонена. І я був приємно задоволений довірою співробітниці.

(У зв'язку з цим я згадав розповідь очевидця та учасника заборони Унії.

В 1976 році, у поїзді Львів-Київ, опинився в одному купе з директором електронівської бази відпочинку у Винниках – Вишневським, як його тоді називали «директором «Електрона» з піскарів». Це була досить літня людина, давно вже пенсіонер, яка у 40-х – 50-х роках працювала завідувачем відділу культур Львівського облвиконкому

Так ось увечері, бавлячи час, він мені розповів трагікомічну історію, учасником якої сам був.

1946 року готувалася заборона Унії. Уся робота проводилась у Львові. Практично все було вже підготовлено. Потрібні були лише (як було прийнято в ті часи) «вимоги про це представників народу» та публічна підтримка цих «вимог» кимось із ієрархів неугодної конфесії. З першим проблем не було, а от із ієрархами було складніше. Але тут держбезпека на чомусь прихопила архієпископа Кастельника. І він був змушений погодитися підтримати народ, який «вимагає».

Проте поставити свій підпис під відповідною заявою Кастельник все не наважувався – тягнув час. А Москва поспішала львівську владу.

Тоді була розпущена чутка про те, що є рішення про арешт Кастельника. І архієпископ «зламався». Він запросив представників облвиконкому та кураторів, з цього питання, від держбезпеки до своєї резиденції - для остаточного узгодження сценарію досить ганебного «процесу».

Вишневський із супутниками приїхав у призначений час. Настрій у них був відмінний: складне завдання наближалось до остаточного вирішення, а, крім того, у цей важкий голодний рік, вонимали надію непогано поїсти у архієпископа, який славився далеко не бідним. Їх провели до зали, в центрі якої стояв простий дубовий стіл та лави біля нього. Розташувалися за цим столом та почали обговорення. Воно йшло важко та нервово. Кастельника тиснули немилосердно. Він нервувався і сердився. Але раптом перервав свою обурливу промову і сказав:

- А що ж ми так - всуху?

Вдарив у долоні і наказав, чернецю, який з'явився і, накрити на стіл. Представники влади радісно переглянулися - нарешті!

На столи поставили чверті самогону, чорний хліб та кислу капусту. І все !

Кастельник запросив усіх випити та закурити.

Гості знову переглянулися – ось жмот! Але оскільки були голодні, то й налягли на самогон із чорним хлібом та кислою капустою «на всю котушку».

Коли обговорення завершилося, «давители» були вже зовсім осоловілими від «на халяву» випитого та з'їденого.

Кастельник уважно оглянув своїх, далеко не приємних гостей, і сказав:

- А ось тепер ми справді можемо повечеряти!

Відчинив двері до сусідньої кімнати – там «обіжравилися» побачили багато накритий стіл, що прогинався від великої кількості різноманітних делікатесів і вишуканих напоїв.

Але ні пити, ні їсти у «кривдників» вже сил не було. А як хотілося б спробувати ласощі з цього столу! Тому вигляд у них став жалюгідний та засмучений. Озираючись, побачили, як зловтішно посміхається в бороду, здавалося б повалений, архієпископ.

Кастельник через кілька років був убитий за зраду фанатом-віруючим на одній із вулиць Львова).

На пропозицію супутниць піти пообідати в Загорську, я висунув контрпропозицію: перекусити пиріжками, оглянути всю Лавру, а обідати вже в Олександрові.

- Але ж Ви завтра рано вранці їдете до Москви, а 8 липня, ми пам'ятаємо, Ваш День народження, - раптом заявили мої супутниці. – Ми маємо це відзначити сьогодні!

Мені була приємна гарна пам'ять дам:

- Ось в Олександрові, у ресторані готелю, увечері – і відзначимо.

Перекусили і пішли далі оглядати Лавру. Годині о п'ятій дісталися воріт огорожі духовної академії та семінарії. Біля зачинених воріт зібрався різношерстий натовп екскурсантів. Він задавав семінаристу, що чергував біля брами, незліченну кількість явно провокаційних запитань. Як на мене, то семінарист мав уже давно «вибухнути» і послати всіх – куди подалі. А цей зовсім ще юний, років сімнадцяти, служитель культу, вдаючи, що не бачить знущання натовпу, спокійно і з величезною внутрішньою гідністю, відповідав на запитання.

- Боже, який покірний! – почув я поряд захоплений шепіт Лесі. (Я , цю захопленість тоді не зрозумів – все приходить з роками).

В цей час пішов дощ, і ми поспішили на залізничну станцію – «додому» до Олександрова. Промоклі (в Олександрові дощ був ще сильнішим), дісталися готелю годині до восьмої вечора. Розбіглися сушитися і переодягатися по своїх номерах, домовившись за 20-25 хвилин зустрітися в залі ресторану на 1-му поверсі.

Через п'ятнадцять хвилин я входив з холу готелю до ресторану – адже треба було «добути» столик (неділя все ж таки) і замовити святковий обід-вечерю.

Величезна зала ресторану була наполовину порожня. Але дивовижне видовище являли його нечисленні відвідувачі. У цигарковому диму люди сиділи за столиками у мокрому, від дощу, верхньому одязі, дехто в куртках, дуже схожих на ватники, та брудних чоботах. На столах, в основному, стояли гранені склянки та подекуди пляшки, а ось тарілок зовсім видно не було. До речі, як і жінок.

Уявивши, як мої супутниці шукатимуть мене в цьому залі, я примостився, за найближчим від входу, столиком біля стіни, за яким уже сидів чоловік середнього віку. На столі стояла порожня склянка, і ... більше нічого. Чоловік сказав, що збирається йти. Великий дубовий, під сільський стіл був розрахований на 6 чоловік, з кожного боку його стояло по довгій лавці. Мій ві-за-ві підвівся, на подив чемно попрощався, і пішов. Проводячи його поглядом, я побачив ще один вхід до ресторану – прямо з вулиці, який охороняє правоохоронець.

На душі трохи полегшало.

Раптом, незважаючи на величезну кількість вільних місць у залі, за «мій стіл» попросили дозволу сісти двоє чоловіків.

- Я чекаю дам, - відповів я.

- Нічого, ми швидко, - з подивом подивившись на мене, відповіли непрохані сусіди, влаштуваючись за столом, навпроти мене.

Підійшла немолода офіціантка.

- Клавочко, нам як завжди, - замовив один чоловік.

Клавочка посміхнулася, кивнула і, не глянувши на мене, пішла.

Через пару хвилин повернулася, несучи на пластмасовому, «столовському» підносі, дві гранені склянки горілки, і ... одну цукерку «Ромашка». На мій великий подив, вона лежала у великій глибокій тарілці для першої страви.

Я попросив у офіціантки меню, Вона, чомусь теж здивовано глянула на мене, і, пообіцявши через хвилину повернутися, побігла до пари, очевидно, своїх постійних клієнтів, які щойно зайшли до зали. Мої сусіди, неквапливо, розгорнули цукерку, розламали її навпіл, залпом випили кожен свої двісті грамів, і «солодко» закусили.

В цей час, за моєю спиною відчинилися двері з холу готелю, і з'явилися Ніна Олексіївна та Леся. Я це відразу зрозумів по очах моїх ві-за-ві, що різко розширилися.

Озирнувся. У дверях стояли мої супутниці, здивовано розглядаючи зал.

Так, у цій залі, випиваючих поспіхом, і, практично, не закушуючих, олександрівських аборигенів, з'явившаяся пара інтересних жіночок, не могла не справити враження, зійшовших звідкись з космосу, неземних істот.

Висока підтягнута Соболева, у темній кофтинці та джинсах, і мініатюрна Вітер, у блакитній, яскравій, святковій сукні, явно не вписувалися в інтер'єр «фешенебельного», кращого та єдиного в Олександрові ресторану. (Збрехав, ще на вокзалі був якийсь «гадюшник»)

Я встав і запропонував жінкам зайняти місця на лавці біля стіни. З одного боку їх охороняла б ця сама стіна, з іншого – я, позаду столиків не було – тільки двері до готелю, а попереду великий дубовий стіл. (За час очікування розробив чудову диспозицію!)

Наші сусіди по столу, галантно вибачившись, кілька разів озираючись, поспішили піти.

- Ну, що ж дівчатка, тепер нарешті добре поїмо і відсвяткуємо мій завтрашній День народження, - посміхаючись, але не зовсім впевнено, сказав я, очима розшукуючи зниклу офіціантку.

Зрештою вона з'явилася. Попросив меню.

- На кухні вже нічого немає, - почув відповідь.

- ... Але ми цілий день нічого не їли! Допоможіть будь ласка! – розгублений, я намагався бути якомога чарівнішим – їсти щось дуже хотілося, та й «посада» предімениника зобов'язувала.

- Ну, можливо знайду для вас макарони, - змилювалася Клавочко.

- А до макаронів? Яке-небудь м'ясо! І що-небудь на закуску, - я нарешті почав знаходити дар мови.

- Я ж вам казала, що на кухні вже нічого немає! – обурилася офіціантка.

- Ну хоча б пляшка шампанського у Вас знайдеться? ! - вибухнув я. - У мене все ж таки День народження!

Офіціантка глянула на мене і, нічого не сказавши, пішла.

Я глянув на «моїх гостей». Вони були розгублені ще більше за мене.

Повернулася Клавочка. Широко посміхаючись, вона поставила на стіл три тарілки з холодними макаронами та пляшку шампанського.

- Заради Вашого Дня народження я випросила і котлети, - радісно сказала вона нам.

Дійсно, на тарілках лежали по маленькій котлетці, більше схожій на заяложену тефтельку.

Я щиро подякував «шляхетній» служниці ресторанного сервісу, але попросив принести прилади для їжі та фужери.

- Зараз, зараз, одну хвилиночку, - розкудахталася «чарівна» Клавочко. – Вже несу!

Хвилини через десять, вона знову з'явилася, поставила на стіл три гранені склянки, сумнівної чистоти, і поклала три виделки. Але які це були виделки! Алюмінієві, скручені спіраллю, і вигнуті у трьох площинах. Ексклюзив!

- Приємного апетиту та добре проведеного вечора! — віддаляючись, несподівано побажала наша олександрівська «благодійниця». А я вирішив не обтяжувати її проханням про хліб і, якісь там, ножі, – це було б уже занадто!

Під тости за мій День народження, за присутніх прекрасних дам, за майбутні відрядження з продовженням ознайомлення із Золотим Кільцем Росії, випили цю пляшку шампанського, закушуючи макаронами з котлетою-тефтелею, і вирушили спати.

А Є ТАКИЙ ЛІТАК?...

Монополія Львівського інституту інформатики та управління на створення АСУП у рамках Головного проекту галузі на всіх заводах Міністерства промисловості засобів зв'язку СРСР – багатьом не подобалася (і вони мали рацію, оскільки ми спеціалізувалися на масовому та багатосерійному виробництві, а серійне та дрібносерійне виробництва, основні в Міністерстві, - не були нашими «ковзанами»). Звичайно, з'являлися заводи, які стверджували, що вони «і самі з вусами».

Непримиренну боротьбу з «бунтівниками» очолював головний інженер нашого інституту Михайло Федорович Кудрик, людина невичерпно енергійна і безмежно захоплювальна. У зв'язку з цими своїми, в принципі, дуже позитивними якостями, він підносив до небес людину, яка йому чимось зразу сподобалася, і, так само жорстко його втопував «в бруд», коли ця людина йому чомусь переставала подобатися. Це створювало ряд ускладнень у роботі не тільки співробітників самого інституту, а й у взаєминах інституту та партнерів.

Одним із заводів, що створювали свою систему АСУП, і претендували на визнання цієї системи Головним проектом галузі у дрібносерійному виробництві, був Іркутський радіозавод. Очолював цю роботу на заводі Юхим Захарович Міркін.

Наприкінці липня, на мою думку - 1985 року, у вівторок мене викликав до себе директор інституту Юрій Петрович Шкуркін і сказав, що в четвер я маю бути в Іркутську на галузевій нараді зі створення АСУ виробництвами. Нарада має бути цікавою, всеосяжною і тому тривалою – десять днів. Її проводитиме начальник Головного виробничого управління Міністерства Чельцов, людина з яким у інституту, як не намагалися наші керівники, тісні ділові відносини не склалися, як і з начальником відділу АСУ цього Управління Нікольським. (А від них, в т.ч., значною мірою залежало подальше бюджетне фінансування робіт інституту).

Я почав відбиватися від несподіваного відрядження, пояснюючи, що не можу виїхати зараз зі Львова, тим більше надовго і далеко – більш ніж за три тисячі кілометрів, бо моя, досить літня, мама залишається одна – брат із сім'єю поїхали відпочивати.

Тоді Юрій Петрович показав мені міністерську телеграму, підписану Чельцовим, з наказом Шкуркіну особисто прибути до Іркутська на десять днів.

- Але я ніяк не можу, – пояснював Юрій Петрович, – цього тижня виїхати зі Львова.

- Якщо, Аркадію Захаровичу, необхідно буде затриматися на наступний тиждень, то Ви мені подзвоните в суботу по телефону, і я на понеділок прилечу до Іркутська. А ви повернетесь до Львова, – умовляв шеф. – А для того, щоб забезпечити безперервність нашої присутності на цій нараді, затримайте на тиждень в Іркутську Соболеву. Адже вона там зараз перебуває у відрядженні?

- Добре, Юрію Петровичу, я зараз зв'яжуся з Ніною Олексіївною і попереджу її, але, - зробив останню спробу я, - нехай туди летить Михайло Федорович. Це ж і по-рангу буде краще!

- Так, Ви мали б рацію... Але ж в останній приїзд Міркіна до нас Михайло Федорович з ним так поговорив... Адже Міркін - організатор цієї наради в Іркутську і в нього дуже добрі стосунки з Чельцовим. Я Вас дуже прошу - полетіть!

Залишалося лише кивнути головою.

Пішов, взяв квитки на середу на літак Львів-Москва на 15 годину та Москва-Іркутськ на 21 годину.

В середу о 12-й годині зайшов до Юрія Петровича, доповів, що відлітаю, і отримав чергові запевнення, що в понеділок він змінить мене в Іркутську.

У четвер о пів на восьму ранку я вже був на прохідній Іркутського радіозаводу.

Оскільки я відлітав зі Львова із внутрішнім глибоким переконанням, що не затримаюся у відрядженні у Східному Сибіру, більше ніж на два дні, то жодних речей із собою не взяв. Сподіваючись на хорошу погоду, я полетів до Іркутська в тонких літніх штаних, у джинсовій сорочці із закоченими рукавами і... все. У руках у мене була лише тоненька папка з документами.

Коли близько дев'ятої ранку на прохідній з'явилися на чолі з Нікольським, учасники наради, що прибули ще вчора, серед яких вже була і Ніна Олексіївна Соболева, їх здивувала моя така рання поява на прохідній – вони вже були проінформовані, що ще вчора я був на роботі.

- А де ваші речі? – поцікавилася Ніна Олексіївна.

- Їх у мене немає – почули всі мою відповідь. – Я ж сьогодні вирішую всі необхідні питання, підписую протокол, Ви залишаєтеся, а я відлітаю до Львова.

Вирішивши, що це жарт, усі посміхнулися, а Микольський насупився.

Почалася нарада. Чельцова не було, і, як виявилось, він взагалі не прилетить – затримав Міністр.

На мою вимогу, одразу було окреслено коло питань, з яких мали бути прийняті рішення за участю нашого інституту, і з них розпочали обговорення. Я так «дбайливо» працював, що до обіду ми всі ці питання розглянули. Після обіду сформували протокол і всі його до п'ятої вечора підписали. Вирішили, що на сьогодні – достатньо.

- Ну, мабуть, до мене питань більше немає, - звернувся я до Нікольського, - і я можу відлітати? Залишається Ніна Олексіївна – вона проінформує Шкуркіна про інші питання, які тут розглядатимуться.

Нікольський похмуро глянув на мене, задумався, і, як видно, не знайшовши, необхідної для заперечення, аргументації, – кивнув головою.

- Та ти що, Аркадію Захаровичу, - втрутився Міркін, - я ж знаю, що ти давно мрієш побувати на Піщаному острові Байкалу. А ми на суботу та неділю організуємо туди виїзд із ночівлею!

Пропозиція була дуже привабливою, але ...мама !

Усі сіли у мікроавтобус – їхати до готелю. Я попросив дорогою завезти мене до аеропорту. Заступник Міркіна засміявся:

- Так немає квитків на жоден рейс на найближчі п'ять днів. Ми вчора через КДБ намагалися дістати квиток на Москву – і вони нічого не змогли зробити. Зараз же літо, і

всі їдуть на південь у відпустки: і старателі, і мисливці, і будівельники. А у них грошей багато – тому терміново дістати квиток неможливо.

Але я наполягав, тож поїхали до аеропорту. Там був справжній стовпотвор - люди тут очікували можливості відлетіти у відпустку по кілька днів. Я розібрався, що всі рейси в західному напрямку здійснюються сьогодні після опівночі, і тому повернувся у мікроавтобус та поїхав до готелю.

Оформлятися в готелі не став, швиденько перекусив з усіма (накрили стіл когось у номері), попросив, щоб Соболева пустила мене, поки вони продовжуватимуть жерти та випивати, у свій номер кілька годин подрімати - все-таки я дуже втомився. Ніна Олексіївна відвела мене до свого номер, і пообіцявши розбудити о 23-й годині, закрила його на ключ зовні.

Рівно о п'ятій хвилині на дванадцяті я прокинувся. Пішов умився. Ніхто не приходив мене випускати. Насилу розібрався як зателефонувати в номер, де «гуляла нарада». Прибігла Соболева, випустила і пояснила, що ніхто не вірить, що я відлечу. Пішов попрощався з усіма.

- Все рівно ти поїдеш завтра з нами на Байкал, - почув чийсь голос та дружний сміх за спиною, зачиняючи двері номера.

У свої літні відрядження в Сибір я зрозумів аксіому – там ніхто не просить квиток до пункту призначення: просять авіаквиток «на Захід» або авіаквиток «на Схід» (виняток становить лише як пункт призначення – Москва, але туди квиток дістати влітку завжди було дуже складно) .

Тому пробрався до каси і повідомив, що готовий взяти будь-який квиток «на Захід».

- Ви не один, тут п'ять чи шість сімей уже третю добу не можуть туди полетіти, - почув у відповідь.

Подивився ще раз на розклад. У потрібному мені напрямку за ніч летіло близько десяти літаків, і всі транзитні – отже, заповнені. Так, здається, мали рацію іркутчани – квитки дістати неможливо. Відійшов від каси, і почав спостерігати за натовпом біля неї. Один за одним йшли оголошення про рейси, що відправлялися, але я не бачив, щоб комусь продали в касі квитки. Вільних місць у транзитних рейсах просто не було. Я навіть не намагався використати свій коронний номер з посиланням на пільги у відповідності до наказу «Аерофлоту» для деяких категорій працівників підприємств «оборонки». Розумів – безнадійно.

Десь о пів на другу ночі оголосили про посадку на рейс, що летить до Одеси. Я одвернувся. Адже це прямо на південь, на курорт – абсолютно безнадійно. Але хвилин за десять почув:

- Хто хотів летіти на захід? Є один білет.

Як божевільний зірвався з місця і кинувся пробиватися до каси. Виявилось мені дуже пощастило: серед «страждалих» був тільки я «одинак», решті, всіх бажаючих, потрібно було, як мінімум, два квитки. Пощастило!

У п'ятницю, пів на восьму ранку, я з Одеського аеропорту набрав телефон Шкуркіна.

- Алло, - почув сплячий голос шефа.

- Юрію Петровичу, це Бріскін. В Іркутську все гаразд, усі питання вирішив, протокол підписав. Тож Вам до Іркутська летіти не потрібно.

- Так...? Так швидко? А звідки Ви телефонуєте?

- З Одеси. Я щойно сюди прилетів

-?

У трубці чулося тільки дихання ЮПа. Він явно намагався спросоння збагнути, що ж у моїй інформації його бентежить і викликає недовіру. «Ага, Бріскін же тільки позавчора,

в середу вдень був у моєму кабінеті, а сьогодні п'ятниця, ранок. ... і він уже чомусь в Одесі? А коли ж він був в Іркутську...?»

Зі сну Юрію Петровичу вирішити це завдання було явно не під силу, і тому я почув цілком приголомшливе запитання:

- А що є такий літак – Іркутськ-Одеса?

- Ні, Юрію Петровичу, такого літака немає, - вже відверто сміючись, відповів я.

- Є літак, що виконує рейс: Хабаровськ-Іркутськ-Свердловськ-Одеса.

Отримавши задоволення від розмови з шефом, і почувуючись людиною, яка все може (!), я пішов у касу брати авіаквиток на день до Львова.